

Rodna gruda

Slovenija

Od kod smo doma?	1
Vaša pisma	2-3
Dogodki	4-5
Jugoslavija in svet	6]
Gospodarske novice	7
Nova podoba Slovenije	8-9
Skrivnost črne lončene posode	10-11
Jezersko – kraj stare slave	12-13
Prijetna smuka na Veliki planini	14
Petnajsti festival domače zabavne glasbe Slovenije, PTUJ 1984	15
Lepa in trmasta Drežnica	16-17
Po Sloveniji	18-19
Turistični vodnik	20
Naravni zakladi Slovenije	21
Slovenija v mojem objektivu	22-23
Rekli smo ji: naša Tončka, »New York Times« o velikanu naše krvi, Argentinsko – slovenske barve Amalije Molek, Jugoslovanka – prva dama Kanade	24-25
Po sledeh prednikov	26
Razpis za četrto Poletno šolo slovenskega jezika v Kranju	27
Umetniška beseda	28-29
Mladim po srcu	30-31
Vaše zgodbe	32
Šivalnica v Rožni dolini	33
Naši po svetu	34-37
Od Porabja do Čedadada	38
Nove knjige, Materinščina	39
Mislimo na glas, Slovenski lonec	42
Filatelija, Vaš koticček	43

Revija za Slovence po svetu
Magazine for Slovenes abroad
Revista para los Eslovenos por el mundo

Izdaja

Slovenska izseljenska matica
Ljubljana, telefon 061/210-732

Naslov

61000 Ljubljana Cankarjeva 1/II, p. p. 169, Slovenija, Jugoslavija
Telefon uredništva 061/210-716
Telefon uprave 061/210-757

Glavni in odgovorni urednik

Jože Prešeren

Urednik

Ivan Cimerman

Oblikovanje

Janez Reher, Franc Valetič

Uredniški odbor

Zvone Kržišnik, Tadej Labernik, Marko Pogačnik, Jože Prešeren, Meta Vajgl, Matjaž Vizjak

Izdajateljski svet

Mitja Vošnjak (predsednik), Rado Genorio, Andreja Kmecl, Anna Krasna, Milan Pogačnik, Drago Seliger, Mila Šenk

Prevajalci

Alberto Gregorič (španščina), Milena Milojevič-Sheppard (angleščina)

Revija izhaja vsak mesec

Letna naročnina

Jugoslavija 330 din, Avstrija 170 Asch, Avstralija 10 aus. \$, Anglija 6 Lstg., Belgija 420 Bfr, Danska 80 Dkr, Finska 48 FM, Francija 60 FF, Nizozemska 27 Hfl, Italija 13.000 Lit, Kanada 13 can \$, ZR Nemčija 25 DM, Norveška 65 Nkr, Švedska 60 Skr, Švica 20 Sfr, ZDA – U. S. A. 11 US \$, Južnoameriške države 11 US \$.

Avionska naročnina

Severna Amerika 20 US \$ ali 24 can \$, Južna Amerika 22 US \$, Avstralija 20 aus \$

Plačilo naročnine

Dinarski tekoči račun: 50100-678-45356
Devizni račun: 50100-620-107-257300-2818/5

pri Ljubljanski banki – Plačilo je možno tudi po mednarodni poštni nakaznici ali s čekom, naslovljenim na »Slovenska izseljenska matica« v priporočenem pismu.

Poštnina plačana pri pošti 61102 Ljubljana

Tisk

ČGP Delo, Ljubljana

Oproščeno prometnega davka po pristojnem sklepu št. 421-1/173 z dne 24. VII. 1973

od kod
smo doma

where are
we from

de donde
somos

Slovensko ljudsko arhitekturno izročilo

Slovenijo radi predstavljamo kot deželo nasprotij: na gladini morja se ogledujejo s snegom prekriti gorski vrhovi, med griči in holmi se razprostirajo rodovitna polja, kar daje tej prehodni deželi čar svojstvene lepote in njeni kulturni krajini mik raznolikosti. Kontrasti pokrajine pa sevajo tudi v kulturnozgodovinski podobi Slovenije. Kakšna bi bila naša dežela, če ne bi lepšale vasi in zaselki, če je ne bi bogatila mesta in trgi, če ne bi bila posejana s planšarskimi naselji po gorskih pašnikih? Bila bi pusta, kljub lepoti narave. Vemo, da nas pritegne dežela šele takrat, ko spoznamo njene prebivalce, ko odkrijemo njeno kulturno bogastvo: naselja, obdelana polja, domačo nošo, šege in navade ljudi, njihove pripovedke, pesmi, glasbo in plese, vse to, kar navadno imenujemo »ljudska kultura«. Spoštovanje tega izročila povečuje spoznanje, da so to kulturno bogastvo ustvarile pridne roke in nadarjenost prednikov.

Uredništvo Rodne grude se je odločilo, da v rubriki »Slovensko ljudsko arhitekturno izročilo« predstavi del te naše kulturne dediščine. V enajstih nadaljevanjih bomo spoznavali koč, zavetišča in gospodarska poslopja pastirjev, drvarjev in oglarjev iz različnih krajev na Slovenskem. Gradivo za ta nadaljevanja bomo zajeli iz knjige ARHITEKTURNO IZROČILO PASTIRJEV, DRVARJEV IN OGLARJEV NA SLOVENSKEM, ki je izšla v Ljubljani konec leta 1984. Čemu smo se odločili predstaviti iz zakladnice slovenskega ljudskega izročila stavbe z naših pašnikov, planin in gozdov? Predvsem zato, ker o tej arhitekturi manj vemo, kot o drugih stavbah, pa tudi zato, ker upamo, da vam bo, dragi bralci po svetu in doma, ta domača arhitektura oživila podobo o domačem rodnem kraju ter da vas bodo opisi tega stavbarstva v duhu ponesli v naš gorski in gozdni svet, kjer stoje pod vršaci preproste koč in zavetišča. Morda bo kdo v njih občudoval samo njihovo preprosto zunanjsčino in asketsko opremljenost, spet drugi pa se bo želel poglobiti tudi v njihovo kulturnozgodovinsko pričevalnost. Ta arhitektura skriva bogato stavbno tradicijo, ki dokazuje, da smo Slovenci trdno vrasli v svoja tla, da smo gradili svoje kulturno izročilo z drugimi evropskimi narodi vred in da smo kljub večstoletnemu potujčevanju ostali zvesti svojemu domačemu izročilu. Študij teh stavb je pokazal, da pastirji niso gradili svojih koč na različne načine samo zaradi zemljepisnih razmer, ampak, da je na stavbni obraz pastirskega izročila vplivala predvsem večstoletna stavbna tradicija, ki sega s koreninami še v arheološka tla. Pastirske, drvarske in oglarske koč nam odkrivajo podobo stavbnega razvoja na Slovenskem. Na začetek tega razvoja postavljajo raziskovalci zasilna bivališča v jamah in zijalkah, sledile pa so jim v kovinskih prazgo-

dovinskih obdobjih stavbe na koleh, okrogle, ovalne in nadstropne prazgodovinske koč, pozneje pa z malto zidane hiše in gospodarska poslopja.

Najbolj značilne črte tega razvoja nam odkrivata arheologija in zgodovina arhitekture, spoznavamo pa jih tudi s proučevanjem etnologov, ki odkrivajo v današnjih stavbah mnogo pradavnih, starinskih prvin – arhaizmov.

Koč, zavetišča in gospodarska poslopja kar ne morejo skriti starosvetnih črt, kakršnih na drugih stavbah na Slovenskem danes ne srečujemo več.

V enajstih nadaljevanjih bomo opisali in slikovno prikazali značilnosti posamičnih stavbnih tipov z etnološkega zornega kota. Kot prve bomo predstavili in opisali naravna zavetišča pastirjev v jamah in zijalkah.

Zatem se bomo ustavili pri »hiškah«, na suho zidanih kamnitih okroglih stavbica pastirjev na Krasu ter z ljubjem prekritih zasilnih zavetiščih drvarjev in oglarjev. Popotovanje bomo nadaljevali z obiskom stavb na bohinjskih nižjih in visokih planinah, od tam pa se bomo napotili k pastirskim stavbam na planine pod Krn in v Trento na ovčje planine. Posebna poglavja smo namenili pastirskim »bajtam« na ukovških planinah nad Kernalso dolino, koroškimi, ziljskimi planšarskimi kočam – »fačam« ter nenavadnim, ovalnim velikoplaninskim »bajtam«. Pregled bomo zaokrožili z orisom drvarskih koč.

Upamo, da bomo z orisom občasno obljudenih stavb na Slovenskem ustregli mnogim bralcem, ki čutijo, da smo z domačo stavbno tradicijo kar najbolj vrasli v domača, slovenska tla.

Tone Cevc

TONE CEVC ARHITEKTURNO IZROČILO PASTIRJEV, DRVARJEV IN OGLARJEV NA SLOVENSKEM

urednik
vam

vaša
pisma

Po vsem svetu deluje po zadnjih, sicer približnih, vendar močno verjetnih podatkih približno 1500 slovenskih izseljenskih organizacij, društev, pevskih zborov oziroma drugačnih združenj. Slovenska izseljenska matica ima z večino od njih navezane stike, včasih zgolj občasne, naključne, z nekaterimi izmed njih pa redne in pristne. Ti stiki pa niso edina vez, ki jih ima domovina s slovenskimi ljudmi po svetu. Poleg teh vezi so še številnejše tiste »neuradne«, prek sorodnikov in prijateljev, prek posameznikov, mimo vsega društvenega delovanja, saj se zavedamo, da slovenska društva in organizacije vključujejo le del slovenskega življa po svetu.

Pri nas doma, v Sloveniji, govorimo, s precej novo besedo, o »podružbljanju stikov z izseljenci«. To pomeni, da Slovenska izseljenska matica ni edina pooblaščenca organizacija, ki naj se ukvarja s problematiko našega izseljenstva. Vsekakor pa je Matica pobudnik in tudi nosilec številnih akcij, poleg tega pa je na tem področju uresničila že vrsto zahtevnih nalog, ki so ji utrdile ugled, tako pri izseljencih kakor tudi v domači javnosti. V letu, ki je za nami, je bil storjen nov korak pri izboljševanju stikov s slovenskimi ljudmi po svetu, za prihodnost pa ostaja to tudi vnaprej naša trajna naloga. Kako jo bomo izvajali? Kako se bo v to delo vključevala tudi naša revija?

Naša želja je in upamo, da je zdaj že dovolj realna, da se nam bo v prihodnjem letu posrečilo izdati vsaj poskusne številke nove slovenske revije v angleškem jeziku, ki smo jih predvideli domač, obenem pa ambiciozen naslov »Slovenija International«, saj naj bi povezovala številne, že dokaj odtujene potomce slovenskih izseljencev v angleško govorečih deželah in tudi vse tiste tujce, ki jih kakorkoli zanima naša dežela, poslovne partnerje, turiste, bivše tuje študente pri nas idr. Načrti za to revijo so izdelani, pomagali so nam številni strokovnjaki, čakamo pa še na rešitev finančnih vprašanj. Seveda vas bomo pravočasno obvestili, ko bodo zadeve zrele.

Vsem bralcem, naročnikom, podpornikom naše revije in vsem sodelavcem se zahvaljujemo za sodelovanje v minulem letu, v novem letu 1985 pa želimo veliko sreče!

Jože Prešeren

Iz Venezuele v Miami

Doslej sem živel v Venezueli, kamor sem prejemal Rodno grudo, zdaj pa želim, da mi jo z letalsko pošto pošiljate v Miami, Florida, kjer imamo tudi svojo hišo.

Kdaj pozneje vam morda opišem, kako sem bil kot mlad partizan na Kozjaku, Pohorju in Savinjski dolini. Leta 1948 sem odšel v svet in lahko rečem, da sem v življenju uspel. Predvsem pa sem se veliko naučil. Moja žena je Slovenka Francka, imava pa tudi sina Milana in hčerko Metko. Vsi govorijo slovensko, ker je to naš materinski jezik, in mislim, da ga ne bomo pozabili, ker stalno beremo Rodno grudo.

Emil Lauko,
Miami Lakes,
FL, ZDA

Zima v St. Moritzu

Zima nas je tukaj, v St. Moritzu, na nadmorski višini 1850 metrov, prese-netila že 5. septembra. Kar prekratko je bilo poletje, zato nas je resnično prese-netil prvi sneg.

Hvala za redno dobavo Rodne grude. Pozdravljam vse rojake na tujem kakor tudi člane uredništva.

Martin Dolenc, St. Moritz, Švica

Hvala fotografom

Zahvaljujem se vsem, ki se toliko trudite, da nas seznanjate z novicami od doma. Prepričana sem, da ste tudi vi zadovoljni, ko berete, kako so tudi naročniki zadovoljni s tem lepim listom. Slike so vedno tako lepe – vsa čast in prisrčna hvala fotografom, ki se resnično potrudijo, da najde-

jo prave posnetke. Moj mož, ki ni Slovenec, misli, da so slike res prekrasne in vedno rad pregleda vso revijo.

Povedati moram tudi, da nas je lani obiskala moževa sestra iz Litve. Videla se ni sta preko 40 let. Tukaj v Angliji je bilo zanjo vse čudovito. Tudi ona je pregledovala vašo revijo in se čudila lepim slikam in lepotam Slovenije. Prisrčen pozdrav vsem v uredništvu in rojacom po svetu.

Slavka Bitvus,
Risca-Gwent,
Anglija

Čakala tri leta

Zadnja tri leta sem vedno mislila, da vas bom osebno obiskala in poravnala naročnino za Rodno grudo. Prvo leto mi je zbolel so-prog, drugo leto sem bila sama v bolnici, letos sem pa rekla, da je najbolje, če pošljem po pošti. Ne bi bila rada dolžna, ker sem že 12 let naročnica in vedno komaj čakam, da pride.

Oba z možem sva rojena že v Ameriki. Jaz rada berem kaj s Primorske, od koder so bili moji starši, moževi pa so bili iz Kranja.

Na svidenje, saj upam, da se bomo kdaj videli tudi osebno.

Nettle Zarnick, Euclid, OH., ZDA

Bolezen me izčrpava

Mineva že drugo leto, ko ne morem več na dopust v moj rojstni kraj in v lepo domovino, ki je najbrž ne bom več videl. Vsak dan se počutim slabše, komaj še lahko malo hodim, bolezen mi ne da dihati. Večkrat v letu moram v bolnico za dva do tri tedne, da dobim injekcije in si malo olajšam to težko bolezen silikozo.

Lani sem še nameraval na dopust v domovino, namesto na dopust pa sem moral v bolnico za pet tednov in potem me je mučilo še doma preko tri mesece, da nisem mogel nikamor, samo v hiši sem sedel. Letos sem bil v juniju spet tri tedne v bolnici, poleg tega pa je zbolela še žena, tako da sva bila v bolnici oba.

Tudi pišem zelo težko. ker se mi roke tresejo, pa v glavi mi nič več ne ostane. Zato sem tudi moral oddati mojo funkcijo predsednika društva sv. Barbare, društva, ki sem ga vodil 31 let. Če bo mogoče, bom še napisal eno pismo, da se bom poslovil od vseh vas na Matici, s katerimi smo bili prijatelji dolga leta. Veliko ste pomagali tudi mojemu društvu, sploh pa za 50-letnico našega obstoja. Ako pa mi ne bo več mogoče, me obdržite v spominu, saj nisem nikomur storil ničesar slabega.

Posiljam tudi denar za naročnino Rodne grude. Prijateljsko pozdravljam vse!

Johan Pribošek, Jeanne d'Arc
Cité, Francija

Umril, kjer se je rodil

Od vsega srca se zahvaljujem za redno pošiljanje Rodne grude. Na žalost pa naš Ludvik ni videl doma nobenega izvoda več. Dobrih štirinajst dni po prihodu iz Avstralije v Jugoslavijo je umrl na domu, to je v Kočičah pri Divači, kjer se je tudi rodil. Pustil me je v težkih bolečinah, kar je neozdravljivo.

Milka Cerkvenik, Buje

Rodna gruda prinaša veselje

Zelo rada prebiram Rodno grudo, le škoda, da nima večjega obsega. Rada bi, da bi objavili več zgodovinskega gradiva, kakor tudi o življenju v Sloveniji.

Rodna gruda nam prinaša veselje. Pisma, ki jih pošiljajo bralci z vsega sveta, so tudi izredno zanimiva. Lepe pozdrave vsem bralcem po svetu.

Maria Pistotnik, Vancouver, B.
C., Kanada

Bratec, ne pošiljaj...

Pred desetimi leti in več sem nehal pošiljati stvari v Slovenijo. Zakaj? Če sem poslal nove stvari, so sorodniki jadikovali, češ da morajo plačati visoko carino in da bi si za ta denar lahko

kupili ceneje novih stvari. Če sem poslal rabljene stvari, so mi sorodniki pisali, naj jim ne pošiljam starih cunj. Seveda sem bil užaljen v obeh primerih. Ob vseh teh pošiljkah pa sem prišel celo na misel, ali mi ni nekdo zamenjal blaga, ki sem ga poslal. Ugotovil sem, da je vse to preveč tvegano, zato sem začel pošiljati denar. Tudi v zadnjem času sem slišal od neke sosede, da ji je sestra pisala, naj ji ne pošiljajo več starih oblek. Ali je to mogoče, da se to še vedno dogaja?

Seveda sem precej siguren, da to pismo ne bo objavljeno, vendar lahko poskusim, včasih se pa čudeži res še dogajajo.

Victor Janž, Scranton, PA, ZDA

Odg. uredništva: Kot vidite, se čudeži res še dogajajo in smo pismo objavili. čeprav nekoliko skrajšano, kot je pač v navadi. Naj bo kakorkoli – vsaka država ima svoje carinske predpise, ki so bili uvedeni tako zaradi zaščite domačega blaga, kakor tudi zaradi izravnave plačilne bilance oziroma zunanjetrgovinske menjave. Sorodnikom v Jugoslaviji po naših carinskih predpisih ne morete pošiljati blaga brez plačila carine in še to – paket, ki ga pošljete, po vrednosti ne sme presegati 1500 dinarjev. Strinjamo se s pripombami, da je to malo, da ob takšni vrednosti dinarja do tujih valut, kakršna je, ni skoraj nič, je zgolj dokaz, da se te nedko v tujini spominja. Vsekakor pa ni ovir za pošiljanje denarja, s katerim si potem vaši sorodniki lahko kupijo tisto, kar najbolj potrebujejo. In še to: glede tega, da vam bi nekdo na carini blago zamenjal in posredoval sorodnikom nekaj drugega, ne moremo reči ničesar. Kljub temu pa se nam zdi malo verjetno.

MLADI MOSTOVI

Odlično smo se imeli

Kot študent v poletni šoli v Kranju v preteklem poletju bi se rad zahvalil za vse, kar ste nam nudili. Odlično smo se imeli in se tudi nekaj naučili.

Mnogi moji prijatelji, kakor tudi jaz, bi se radi še vrnili v Slovenijo, kadar nam bo čas dopuščal. Naj še dodam, da je ta šola velikega pomena za nas, izseljence, saj nam je ostala stara domovina dokaj pri srcu. Zato se vam za vse iz srca zahvaljujem.

Branko Gašperlin, Toronto, Ont., Kanada

Orošeno oko

Opravičujem se, ker z zamudo poravnavam naročnino, vam pa se zahvaljujem, da ste mi Rodno grudo vseeno pošiljali. Tokrat vam pošiljam ček za dveletno naročnino, kar pa je več, naj bo v tiskovni sklad. Hkrati se naročam tudi na Slovenski koledar v upanju, da še ni prepozno.

Obenem se vam toplo zahvaljujem za ves trud, ki ga vlagate v urejanje Rodne grude, saj nas na tujem vedno znova razveselite z novicami in dogodki iz domovine. Ob pogledu na barvne posnetke rodnih krajev naše prelepe Slovenije, se ponovno obudi domotožje in orosi marsikatero oko.

Justina Stevič,
Hisings-Backa, Švedska

Planina pri Rakeku

Rodno grudo rad pregledujem in novice so mi prav prijazne. V Ameriko sem šel leta 1920 in bi šel še enkrat rad pogledat v Slovenijo. Doma sem iz Planine pri Rakeku. Prosil bi vas, ako vam je mogoče opisati kaj o Planini in objaviti kako sliko.

Julius Renner,
New Smyrna Beach, Fla., ZDA

Kako delajo in živijo Slovenci

Že nekaj let mislim, da ne bom več naročila Rodne grude, lani pa sem jo kar redno dobivala, zato sem se odločila, da jo bom naročila še za eno leto. Pišete preveč kulture. Mene zanima, kako živijo ljudje doma in po svetu, kakšne plače imajo, kakšna so stanovanja, cene živeža, šolstvo in vera. Zanima me, če imajo ženske

hišne in kuhinjske pripomočke, če imajo vrtove in kaj največ gojijo. Kakšno sadje raste v Argentini, kako tam delajo in živijo.

Louise Močnik,
Cleveland, Ohio, ZDA

Slovenci na sončni Floridi

Revijo Rodno grudo redno dobivam in jo z veseljem prebiram. Novice, v katerih popisujete, kako se imajo ljudje po svetu, so zelo zanimive. Tudi na sončni Floridi kar lepo napredujemo. New Smirna Beach ima za sosede kar precej naših rojakov. V Samsuli je društvo št. 603, ki spada pod Slovensko narodno podporno jednoto. Tam je tudi klub upokojencev. V Smirni je Slovenski družabni klub, ki je bil ustanovljen pred dvajsetimi leti. Lansko leto smo ustanovili Slovensko čitalnico. Do sedaj je vse lepo napredovalo. Kako bo pa naprej, bomo še videli, čas prinese svoje. Stari se moramo pripraviti za večni počitek.

Mlada generacija živi drugače, kot smo mi, imeti pa moramo upanje, da nam bodo sledile. Kar je nas starejših »Oldtajmerjev«, se včasih zberemo in pomerimo v balinanju. Naš prvak je Jaka, skoraj vedno se mu posreči, da odbije »rešto«.

Njegov bratranec je profesor Janko Moder, dopisnik Rodne grude, ki piše zanimive članke o materinščini.

Oprostite pisavi, v marcu letos mi je »odzvonilo« že 88 let.

Francka Glažarjeva,
New Smirna Beach,
Florida, ZDA

dogodki

Slovenija: še povečati izvoz

Slovenski načrtovalci gospodarske politike za prihodnje leto izhajajo predvsem iz dejstva, da bi morali z vsestranskim zavzemanjem v družbi in podjetjih doseči večjo izvozno usmerjenost in povečati proizvodnjo, zboljšati ekonomičnost poslovanja in boljše izrabiti družbena sredstva. Če bo proizvodnja porasla za 3,5 odstotka, bo Slovenija lahko poravnala svoje obveznosti do tujine, do federacije, republik in pokrajin, krila izgube, zagotovila denar za hitrejšo rast reprodukcijских sredstev ter ustavila zmanjševanje sredstev za osebne dohodke in zadovoljevanje splošnih družbenih potreb.

Slovenija bi morala v letu 1985 ustvariti devizni priliv v višini 1.650 milijonov dolarjev, skupni konvertibilni izvoz pa bi moral znašati 2.666 milijonov dolarjev. Izvoz bo treba povečati za 14 odstotkov. Z doslednim uresničevanjem izvozne politike bi imeli na voljo 730 milijonov dolarjev deviz za redno poravnavanje stalnih obveznosti in za uvoz najnujnejše opreme ter reprodukcijskega materiala.

Bled – raj za tuje goste

V oktobru se je na Bledu mudila večja skupina tujih novinarjev z vsega sveta, ki so se podrobno seznanili s tamkajšnjo turistično ponudbo, predvsem pa z dosedanjimi uspehi in navedenimi znamenitostmi. Blejski turistični delavci so se pohvalili, da je na Bledu lani počitnikovalo prek 90 odstotkov tujih gostov, med katerimi je bila večina Angležev, sledili pa so jim Nizozemci, Nemci, Američani in Izraelci.

V prihodnje namerava Bled vlagati predvsem v kakovostni in tako tudi dražji turizem, poleg tega pa bodo v prihodnjih desetih letih zagotovili 40 odstotkov novih posteljnih zmogljivosti, predvsem v zaselku Mlino ob jezeru. V minuli sezoni so za goste pripravili tudi več kot 200 kulturno-zabav-

nih prireditev, na katerih so nastopili priznani domači in tuji umetniki.

Izvoz pšenice in koruze

Kmetijsko-industrijska podjetja iz Vojvodine bodo iz letošnjega pridelka izvozila okrog 800.000 ton koruze, obenem pa so se tudi odločili, da bodo izvozili okrog 200.000 ton pšenice.

Bienale industrijskega oblikovanja

V oktobru je bil v Ljubljani deseti mednarodni bienale industrijskega oblikovanja, na katerem so sodelovali razstavljalci iz 12 držav. Naši industrijski oblikovalci so številnim težavam, s katerimi se srečujejo, med drugim tudi z nerazumevanjem s strani proizvajalcev, dosegli že vrsto uspehov tako doma kot tudi v mednarodnem rodnem merilu.

Najboljši izdelki, razstavljeni na bienalu v Ljubljani, so bili nagrajeni z zlato medaljo. Med drugim so jih prejeli tudi naši oblikovalci B. Uršič za sistem L tovarne Stol iz Kamnika, V. Pezdirc za berglo, V. Gaberšček za kolekcijo »jesensko listje« tovarne Almira iz Radovljice, B. Bučan za plakate, B. Ljubičić za celostno podobo Yasse, R. Novak s sodelavci za celostno podobo skupine Kras, J. in P. Skalar za celostno podobo Konusa iz Slovenskih Konjic, J. Skalar za celostno podobo Krškega in drugi.

Princ Charles poslušal slovensko pesem

Angleški prestolonaslednik princ Charles se je ob obisku Furlanije – Julijske krajine v Italiji konec oktobra ustavil tudi v »Jadranskem zavodu združenega sveta« v Devinu pri Trstu. To devinsko šolo obiskuje 183 učencev iz 50 držav z vseh kontinentov. Takšnih šol, kot je devinska, je le pet na svetu, ustanovljene pa so bile z namenom, da bi širile sožitje in prijateljstvo med narodi.

Devinski župan Paolo Fonda je visokega gosta najprej pozdravil v slovenskem, nato pa še v italijanskem

jeziku. Mešani pevski zbor pa je princu Charlesu zapel nekaj slovenskih pesmi.

Princ se je živo zanimal za položaj Slovencev v tem delu Italije in za etnični sestav tega območja. Z njim je pripotoval tudi dr. Armand Hammer, predsednik petrolejske družbe »Occidental Petroleum« iz Los Angelesa, ki je tudi član upravnega odbora teh edinstvenih petih šol, med njimi tudi devinske.

Jugoslavija v svetu elektronike

Ljubljana je bila ob izteku lasnega leta prizorišče 31. mednarodnega sejma sodobne elektronike, ki je bil po številu udeležencev in novosti doslej eden največjih.

V okviru sejma so potekale tudi strokovne prireditve: YUTEL – simpozij o elektronskih sestavnih delih in materialih, seminar o uporabi mikroprocesorjev v merilni tehniki, simpozij o relejni zaščiti in lokalni avtomatizaciji elektroenergetskih sistemov in simpozij o elektroniki v prometu. Udeležilo se jih je več kot 1500 strokovnjakov iz različnih dežel sveta. Obiskovalci so se na samem sejmu seznanili tudi z mikroelektroniko v praktični uporabi.

Gospodarsko razstavišče in Elektrotehniška zveza Slovenije skušata približati naj sodobnejša dognanja elektronike uporabnikom. Iskra in Gorenje sta pri deležu finančnih sredstev v ta namen na prvem mestu, pridružujejo pa se jima tudi drugi jugoslovanski proizvajalci sodobne elektronike.

Sejem elektronike v Ljubljani si je tako pridobil svetovni sloves, saj se na njem srečajo tudi proizvajalci z našimi – predvsem za področje elektronike merilnih naprav in sestavnih delov. Poleg tovrstnih sejmov v Münchnu in Parizu ga uvrščajo na tretje mesto.

Mednarodno združenje miniaturne knjige

Ob 6. slovenskem knjižnem sejmu je bila v Cankarjevem domu v Ljubljani v oktobru, lani tudi velika mednarodna razstava miniaturnih knjig, ki je pritegnila veliko število obiskovalcev z vsega sveta. Pri Cankarjevi založbi so ob tej priložnosti ustanovili MEDNARODNO ZDRUŽENJE MINIATURNE KNJIGE in izbrali mednarodni odbor, ki bo usmerjal delo tega združenja. V odboru so: Louis W. Bondy in Ian MacDonald iz Anglije, Robert E. Massmann in dr. Kalman L. Levitan iz ZDA, Mgr. Tadeusz Hussak iz Poljske, Siegfried Hempel iz

Nemške demokratične republike in Istvan Bada iz Jugoslavije. Za predsednika je bil izbran dr. Martin Žnidaršič, za sekretarja pa Dagmar Dolinar, oba iz Ljubljane.

Mednarodno združenje je izdalo prve tri miniaturne knjige, in sicer Olimpijske znamke, Olimpijske plakete in Olympia 1984. V to združenje se lahko včlanijo posamezniki, knjižnice in druge ustanove. Vse informacije dobite na naslovu: MEDNARODNO ZDRUŽENJE MINIATURNE KNJIGE, Cankarjeva založba, 61000 Ljubljana, Kopitarjeva 2, Slovenija, Jugoslavija.

Stanovanjska oprema 276 razstavljavcev

V Kranju je bil v oktobru 1984 17. sejem stanovanjske opreme, na katerem se je zbralo 276 razstavljavcev iz Italije, Avstrije, ZR Nemčije in Švice. V okviru sejma so bile tudi specializirane razstave o ekonomičnem ogrevanju, različnih stanovanjskih ambientov in likovna razstava. Gorenjski muzej je pokazal, kako je izgledala bala dekleta pred prvo svetovno vojno, ljubitelj gob pa so videli okrog 300 različnih vrst in jih tudi okušali.

Tovarna stanovanjske opreme Alples je »v živo« prikazovala obiskovalcem, kako naj opremijo stanovanja ali dom.

Sejem je s temi poživtvmi dosegel svoj osnovni namen: trgovski predstavniki so sklepali dolgoročne pogodbe, izmenjali pa so strokovne izkušnje pri izdelavi različne stanovanjske opreme in stilov, ki jih izražajo posamezni proizvajalci različnih dežel.

Slovenski informativni center na Dunaju

Na Dunaju so 25. oktobra odprli slovenski informativni center. S pomočjo nekaterih avstrijskih bank in podjetij sta ga opremili dve organizaciji koroških Slovencev Zveza slovenskih organizacij in Narodni svet koroških Slovencev. Ta center bo kraj, kjer se bodo zbirali pripadniki vseh nacionalnih manjših v Avstriji in se organizirano vključevali v prizadevanja za zagotovitev njihovih pravic in enakopravnega udejstvovanja na vseh ravneh življenja.

V oktobru je med našimi rojaki v Združenih državah Amerike in Kanadi gostoval ljubljanski oktet z bogatim pevskim in zabavnim programom. Skupino sta spremljala tudi predsednik Slovenske izseljenske matice Matjaž Jančar in glavni urednik Rodne grude Jože Prešeren, ki sta se s predstavniki številnih slovenskih društev in organizacij pogovarjala o nadaljnjem sodelovanju. Podrobnejšo reportažo o tej turneji in razgovorih bomo objavili v prihodnji številki Rodne grude. Na sliki: člani Ljubljanskega okteta pred trgovino Caravan Imports and Travel v Torontu, ki je bila organizator kanadskega dela turneje, v sredini lastnica Francka Starčev, na skrajni desni John Gregorich iz Pittsburgha in Vojo Starčev.

SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA

RAZPISUJE

štipendije za visokošolski in podiplomski študij v Sloveniji za študijsko leto 1985/86.

Za štipendijo se lahko potegujejo potomci slovenskih izseljencev v svetu, ki so končali srednjo šolo, oziroma šolo, ki je pogoj za vpis na univerzitetni študij, oziroma ustrezno fakulteto za podiplomski študij.

Slovenska izseljenska matica podeljuje štipendije z namenom, da se kandidati v času študija izpopolnijo v znanju slovenskega jezika ali se ga naučijo, da se seznanijo s slovensko kulturno dediščino, s slovensko zgodovino, kraji in običaji in s sodobnim življenjem; da svoje pridobljeno znanje po povratku prenesejo v svojo sredino, in prek mlajših generacij negujejo in širijo tradicije svojih prednikov.

Kandidati, ki se želijo vpisati na katerokoli fakulteto, naj pošljejo prošnjo vpis in za štipendijo na Slovensko izseljensko matico v Ljubljani, Cankarjeva 1/II, najpozneje *do konca marca*. Prošnji naj priložijo zadnje razredno spričevalo z navedbo vseh predmetov, iz katerih je bil(a) ocenjen(a) in spričevalo o zaključnem izpitu; za podiplomski študij pa diplomu o končanem študiju.

200 največjih jugoslovanskih podjetij

Ekonomska politika (Beograd) je v publikaciji »200 največjih« objavila podatke o največjih jugoslovanskih podjetjih za leto 1983.

Zagrebska INA je s skupnim prihodkom okoli 360 milijard dinarjev obdržala prvo mesto. Na drugem mestu je (kot prejšnje leto) novosadski Naftagas (335 milijard), tretji je Rudarsko-metalurški kombinat Zenica (222 milijard), četrti pa sarajevski Energoinvest (196 milijard skupnega prihodka). Sledijo Poslovna skupnost bazen Bor iz Beograda, sarajevski ŠIPAD, sarajevski UNIS, novosadski Agrokop, medtem ko deseto mesto zasedajo Zavodi Crvena zastava iz Kragujevca s 94 milijardami dinarjev.

Slovenska podjetja so se takole uvrstila: ISKRA je z 81 milijardami obdržala 12. mesto, mariborski TAM (75 milijard) je s 14. mesta prešel na 15. mesto. Na 17. mestu so Slovenske železarnice (72,5), na 18. mestu Gorenje iz Titovega Velenja (72,3), na 21. mestu Uniles s 56,4 milijarde dinarjev.

Med podjetji, ki se ukvarjajo s trgovino in gostinstvom so na prvih petih mestih beograjski Jugopetrol (185 milijard dinarjev skupnega prihodka). INEX Beograd (148), sarajevski UPI (127), ljubljanski Petrol (97) in beograjski Centrotekstil (81 milijardami dinarjev).

S skupnim prihodkom od 45 do 29 milijard dinarjev so na prvih štirih mestih železniške transportne organizacije Zagreb, Beograd, Sarajevo in Ljubljana.

200 največjih podjetij je ustvarilo kar 62 odstotkov skupnega prihodka jugoslovanskega gospodarstva.

Od teh 200 podjetij jih je največ v Srbiji – 79 (36 odstotkov), od tega 55 v ožji Srbiji, 21 v Vojvodini in 3 na Kosovu. Na Hrvaškem jih je 51 (23 odstotkov), v Sloveniji 48 (22 odstotkov), v Bosni in Hercegovini 25 (11 odstotkov), v Makedoniji 13 (6 odstotkov) in v Črni gori 4 (2 odstotka).

Kdo so najuspešnejši jugoslovanski izvozniki?

Pregled je narejen po podatkih Inštituta za zunanjo trgovino in lahko bolj rabi za ponazoritev, ker namreč ne govori o vrsti izvoza (stopnji obdelave, koliko je zastopano domače znanje itd.), cenovni uspešnosti in drugih kakovostnih dejavnikov.

Pregled 20 najuspešnejših izvoznikov v prvem polletju (v milijonih dolarjev):

– po skupni vrednosti izvoza

1. Energoinvest Sarajevo 168,9, 2. UNIS Sarajevo 108,2, 3. ISKRA Kranj 87,6, 4. INA Zagreb 79,1, 5. Zavodi Crvena zastava Kragujevac 77,3, 6. ŠIPAD Sarajevo 72, 7. Prva petoljetka Trstenik 59,5, 8. Agrovovodina Novi Sad 57,7, 9. RMK Zenica 54,3, 10. Gorenje Titovo Velenje 52,7, 11. Industrija alata Boris Kidrič 52, 12. Rade Končar Zagreb 51,2, 13. Združeni proizvajalci strojne opreme Ljubljana 48,7, 14. Aluminjski kombinat Titograd 46,5, 15. Industrija kabela Svetozarevo 46, 16. RMAK Trepča 44,4, 17. »Borovo« Borovo 43,6, 18. Slovenijapapir Ljubljana 43,2, 19. Slovenske železarnice Jesenice 39,6 in 20. Uniles Ljubljana 39,2.

Pregled 150 največjih jugoslovanskih izvoznikov nam pokaže, da pravzaprav vsi največjo skrb posvečajo kritju lastnega uvoza z izvozom. Pri tem je zanimiva ugotovitev, da med prvimi tridesetimi izvozniki imajo namreč samo štirje večji uvoz kot izvoz. To so sarajevski Energoinvest, zagrebska INA, Rudarsko-metalurški kombinat Zenica in IMV iz Novega mesta.

Visoko odlikovanje za predsednika jugoslovansko ameriške družbe

Lesnina bo letos, v sodelovanju z jugoslovanskimi organizacijami združenega dela, izvozila v ZDA za 18 milijonov dolarjev stolov in pohištva. Predsedniku mešane jugoslovansko ameriške družbe Chatam County Furniture Corp., Robertu Friedmanu, je predsedstvo SFRJ za njegove zasluge pri pospeševanju izvoza proizvodov naše lesne industrije podelilo odlikovanje, Red jugoslovanske zastave z zlatim vencem.

V petnajstih letih sodelovanja se je vrednost izvoza lesnega pohištva preko te mešane jugoslovansko-ameriške firme povzpela na več kot 160 milijonov dolarjev. Oblikovanje, transport, iskanje novih trgovskih poti in, ne nazadnje, tudi postavitev šestih montažnih tovarn našega pohištva v ZDA, so plod dolgoletnega sodelovanja na tem področju. Za nova pota v mednarodni trgovinski izmenjavi je treba prisluhniti tudi potrebam tržišča, kamor hočemo izvažati svoje izdelke po ceni, ki jo zaslužijo.

Jubilej ljubljanskega Uniona

V starih zapiskih in bukvah je moč prebrati, da so v Ljubljani na več koncih varili pivo že od 16. stoletja naprej, prva večja pivovarna pa je bila zgrajena pred 120 leti. Ustanovili so jo bratje Kozler, njena letna zmogljivost je bila sicer več kot 28 tisoč hektolitrov, dejanska proizvodnja pa je bila znatno manjša. Po nekaterih podatkih je namreč ta pivovarna (zdaj je menda že vsem jasno, da je govor o Unionu) poslala na trg 27 tisoč hektolitrov piva šele leta 1937. Razvoj Uniona je bolj intenziven šele od leta 1960 naprej: tega leta so namreč ljubljanski pivovarji proizvedli komaj 148 tisoč, pred štirimi leti 831 tisoč, največ pa leta 1982 – kar 916 tisoč hektolitrov. Podobno hitro je naraščala tudi proizvodnja pekovskega kvasa (proizvodnja špirta so zavoljo nerentabil-

nosti opustili kmalu po drugi svetovni vojni): leta 1960 so naredili 1413 ton, lani pa že 7249 ton.

Sorazmerno pomemben je v zadnjem času tudi izvoz, ki je bil lani vreden približno 25 milijonov dinarjev. Glavna kupca sta še vedno Italija in Avstrija, čedalje pomembnejši pa je tudi izvoz v ZDA, lani pa je Union preko Mercatorja izvozil tudi 6500 hektolitrov piva v Irak. Naši sosede in Američani so lani kupili domala 17 tisoč hektolitrov piva in 4658 ton tropin. Izvoz kvasa je resda usmerjen izključno na klirinško področje (NDR in ČSSR), toda finančno je zelo uspešen, pa tudi količinsko je precejšen – 22 odstotkov proizvodnje gre čez mejo.

Ljubljanski pivovarji so v sedemdesetih letih precej vlagali v rekonstrukcijo (od leta 1977 do lani so porabili okoli 560 milijonov dinarjev), zato je zdaj tudi produktivnost na zaposlenega na evropski ravni: leta 1976 je v Unionu prišlo na zaposlenega 1229,5 hl piva (v EGS 1178, ZRN 1187, Franciji 1713, Danski 876 in v Britaniji 958 hl), leta 1980 pa v Unionu 1588,6 hl, v EGS 1221, ZRN 1339, Franciji 2018, na Danskem 729 in v Britaniji 982 hektolitrov, za lansko leto pa so dostopni samo podatki za Union – proizvodnja na zaposlenega je znašala 1694,8 hektolitrov. Skratka, poleg Francije je Union najbolj produktivna pivovarna v Evropi.

V ljubljanski pivovarni bi glede na razpoložljive vire surovin (dobre vode na primer) lahko naredili letno do dva milijona hektolitrov piva, ki bi ga najbrž tudi sorazmerno lahko prodali, saj je njegova kvaliteta izvrstna – to med drugim potrjuje tudi najnovejše priznanje, ki ga je Unionu podelil Red svetega Fortunata. Gre za priznanje Maison de qualité – Hiša kakovosti, ki velja deset let, nakar ga je spet moč dobiti. Toda za večjo proizvodnjo piva bi morali imeti večjo polnilnico, ki pa bi jo bilo treba uvoziti – pri nas jih sicer dela Radenska, toda na žalost so za potrebe ljubljanskih pivovarjev premajhne.

In kje je ljubljanska pivovarna glede na količine proizvedenega piva v Jugoslaviji? Pred njo so Beograjčani z 1,4 milijona hl proizvedenega piva v lanskem letu, Zagrebčani z 947 milijoni in Apatin z 913 milijoni hektolitrov piva. Samo nekoliko manjši so Karlovčani in pivovarji iz Laškega ter Banja Luke, medtem ko so drugi (v Jugoslaviji je 29 pivovarn) precej manjši. Sicer pa se letna proizvodnja piva v naši državi giblje okrog 13 milijonov hektolitrov, prav vsi pivovarji pa so imeli največjo proizvodnjo leta 1982.

Za konec naj omenimo še dve zanimivosti: Union bo odprl pivovarski muzej, organiziral pa bo tudi prvo sre-

čanje zbirateljev pivovarniških etiket, podstavkov, vrčkov, kozarcev in drugih pivovarskih predmetov. Gre torej za srečanje, kakršnih je v svetu oziroma v državah s podobno pivovarsko tradicijo kot je pri nas, že precej.

Ilija Bregar

Medalje za naša vina na Dunaju

Dunaj, 17. septembra – Na prvem mednarodnem ocenjevanju vin, pripravili so ga ob stoletnici zveze vinogradnikov Avstrije in v okviru dunajskega velesejma, so se odlično odrezali slovenski vinogradniki in vinarji. V oceno so poslali 15 vzorcev, ki so jih na Dunaju visoko ocenili. Devet vin si je prislužilo zlato medaljo, šestim pa so podelili srebrne. Z oceno so gotovo lahko najbolj zadovoljni primorski vinogradniki, saj so za vseh pet razstavljenih vzorcev prejeli zlate medalje, medtem ko so si štajerska vina prislužila štiri zlate medalje. Med vsemi slovenskimi vzorci se je najbolje odrezal vipavski cabernet sauvignon, ki je prejel 19 točk od dvajsetih možnih. Primorci so na Dunaju predstavili tudi novo vino teranton in zanj prav tako prejeli zlato medaljo; pri tem naj povemo, da gre za pozno trgatavo terana. Vinogradniki in vinarji iz Avstrije, Madžarske, Italije in Jugoslavije so na enajstem kongresu avstrijskih vinogradnikov in vinarjev govorili še o možnosti, da bi mednarodno ocenjevanje vin sosednjih dežel v prihodnosti bilo vsako leto v drugi državi.

JAT uvaja nove linije

JAT prinaša z jesenskim voznim redom letenja v letalski prevoz vrsto novosti. V mednarodnem prometu bo v začetku novembra odprta nova linija iz Beograda in Zagreba do Toronta in Montreala. Letalo DC 10 bo na tej liniji letelo dvakrat tedensko. V tako imenovanem evro-mediteranskem prometu uvaja JAT redno linijo iz Beograda in Ljubljane prek Londona do Manchesterja, odpira pa tudi novo linijo iz Beograda prek Ljubljane do Madrida. Po več letih JAT ponovno uvaja direktno zvezo Zagreb–Rim. V zimskem času bo zopet razdeljena linija Beograd–Zagreb–Bruselj–Amsterdam, tako da bodo letala letela ločeno proti Bruslju in Amsterdamu. Povezava z ZR Nemčijo bo okrepljena, in bo poleg rednih poletov iz Beograda do Frankfurtu dodatno letelo še šest letal, iz Ljubljane pa tri letala tedensko. Prvič bo to zimo Sarajevo povezano prek Beograda s Tripolisom. Na letalski liniji do Alžira bo odslej namesto letala DC 10 letel večji boeing-10. V domačem prometu uvaja JAT linije

Sarajevo–Ljubljana in Skopje–Dubrovnik ter Ljubljana–Skopje, Priština–Ljubljana in Ljubljana–Titograd.

Rentabilna naložba

Lani zgrajeni novi del tovarne za proizvodnjo večslojnih kondenzatorjev Iskre v Žužemberku, je ena redkih gospodarskih naložb novomeške občine v zadnjih letih, ki res daje pričakovane rezultate.

Že v prvem letu poslovanja nove investicije se je fizični obseg proizvodnje povečal za 40% in to samo s petimi delavci več. V prvih šestih mesecih letos so ustvarili za 450 milijonov din celotnega prihodka. Na tuja tržišča so prodali še enkrat več, kot v istem razdobju lani. Na konvertibilno tržišče so letos izvozili za milijon dolarjev izdelkov.

Kljub tako ugodnim rezultatom pa imajo nemalo težav z vse večjo nelikvidnostjo. Neplačana realizacija je letos trikrat tolikšna, kot je bila v prvi polovici leta 1983.

Več vrtin na Jadranu

Tuže naftne družbe, ki skupaj z zagrebško INA-Naftaplina iščejo nafto in plin v podmorju Jadrana, so zaprosile, da bi dogovorjeni obseg raziskovalnega področja razširili za okrog 1700 kvadratnih kilometrov. Gre za območja, ki so na osnovi seizmične analize tudi obetavna za iskanje nafte in plina. S pogodbo med tujimi firmami in INA-Naftaplinom, podpisano leta 1982, je bilo dogovorjeno iskanje nafte in plina na okrog 12.000 kvadratnih kilometrih na območju okrog Mljet, Palagruža in Jabuka. Dosedanje seizmične raziskave so dale optimistične rezultate, ki potrjujejo upravičenost naložbe in spodbujajo odločitve o nadaljevanju del, še posebej v globljih sedimentnih predelih.

Posodobljena steklarna

Steklarna iz Hernelj, delovna organizacija sozda Astra, je pred kratkim dobila nove delovne prostore. S tem so herneljski steklarji prešli na avtomatsko obdelavo steklene embalaže, kar jim bo omogočilo 3,5-krat večjo proizvodnjo steklene embalaže za potrebe kozmetične in druge industrije. Naložba je veljala 260 milijonov dinarjev in je brez pomoči sovlagateljev. Sozda Astra iz Ljubljane, delovne organizacije Zdravje iz Leskovca, Droge iz Portoroža, Kraškega Zidarja iz Sežane in Plive iz Zagreba steklarji sami ne bi zmogli. Nova steklarna je pomembna pridobitev, saj bo že prihodnje leto porastla proizvodnja na 18.000 kosov steklene embalaže, povečale pa so se tudi možnosti za večji izvoz.

Lipa ima čudežno moč

Center za turistično in ekonomsko propagando je lani naročil pri Studiu marketing Dela pripravo »Projekta tržnega komuniciranja – slovenski turizem 1984«. Studio ni imel lahkega dela – že v dveh mesecih je moral pripraviti analizo trženja slovenskega enovitega turističnega izdelka z vsemi strateškimi izhodišči za vzpostavitev nove podobe tržnih komunikacij. In tako je kljub vsem težavam nastala nova »turistična« podoba Slovenije kot turistične dežele s simbolom, ki se je takoj priljubil – lipovim listom.

Poglejmo, kako opisujejo svojo oblikovalsko in marketinško izkušnjo pri Studiu za marketing časopisno-grafičnega podjetja Delo.

INTERNO RAZISKOVANJE IN GLAVNI IZSLEDKI

V časovni stiski si nismo mogli privoščiti kaj več kot temeljito interno raziskovanje (desk research). Na srečo smo že imeli zbrane nekaj literature in podatkov o turizmu; zbirali smo jih že

pokazalo, da nam turizem lahko prinese: **večjo zaposlenost, regionalni razvoj, izravnavanje plačilne bilance in najboljšo obliko izvoza**, saj z njim lahko na domačih tleh izvažamo izdelke nekajkrat dražje, kot na konkurenčnem zahodnem trgu.

Hkrati smo tudi ugotavljali, da **delež Jugoslavije v evropskem turizmu upada**. V Sloveniji pa je položaj še bolj kritičen. Med povzročitelje takšnega stanja lahko štejemo ugotovitve, ki smo jih opredelili, ko smo primerjali posamezne variable v slovenskem enovitem turističnem izdelku z varia-

Tržne komunikacije v Sloveniji (na republiški ravni torej) so neusmerjene in zanje ni nič več denarja, kot ga ima lahko en sam izdelek kake povprečne slovenske delovne organizacije. Tako kot Jugoslavija se tudi Slovenija ne vključuje v mednarodne raziskave na področju turizma in nima na razpolago kvalitetnih podatkov o potencialnih segmentih turističnih potrošnikov.

Medtem na trgu ponudbe nastopa nad 120 držav, ki bolj ali manj aktivno tržijo svoje turistične izdelke. Trg je postal povsem kompetitiven, število pomembnejših emitivnih držav pa je razmeroma majhno in konstantno. Vse pomembnejše postaja usmerjeno trženje, obogateno z znanjem, ki ga dajejo najmodernejše raziskovalne tehnike.

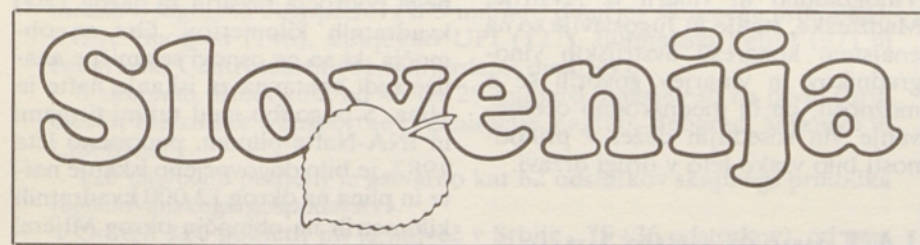
POSLANSTVO SLOVENSKEGA TURIZMA

Poslanstvo je po teoriji strateškega planiranja razlog za obstoj in funkcioniranje dejavnosti. Omogočajo ga posamezna okolja; med katera navadno štejemo: ekološko, gospodarsko, kulturno-socialno in državno-politično. S poslanstvom dobimo v roke argument za upravičenost, potrebnost, koristnost delovanja v prid potrošnikov in širše družbene javnosti.

Glede na zbrane podatke smo v projektu takole presodili posamezna okolja:

1. **EKOLOŠKO OKOLJE** smo presodili kot ostro, izredno raznoliko glede na vodo, površje, vegetacijo, favno in pokrajinsko sliko. Kljub kratkim razdobjem je večina lepote slovenske zemlje vsakič znova posebno odkritje. Začenja ga že najedati onesnaževanje in industrializacija, ki ni sad razumnega planiranja.

2. **GOSPODARSKO OKOLJE** je razmeroma nestabilno. Zanj je značilna gospodarska kriza, ki se kaže tudi v siromašnejši ponudbi izdelkov za široko porabo. Kljub opredelitvi, da je turizem prednostna panoga, so opazni določeni zastoji pri investicijskih vla-

dobro leto in pol v optimističnem pričanju, da bo slej ko prej potreben strokovnejši pristop tudi na tem področju.

Slovensko okolje nam je dalo nepričakovano obilico kvantitativnih podatkov o turističnem trgu in izdelku, pa žal nikakršnih podatkov o turistu (potrošniku). Tudi slovenski turizem je kazal vse napake našega gospodarstva, ki jih povzročata izrazit tehnološki in prodajni pristop k izdelku in izrazito pomanjkanje tržniškega, ki za izhodišče delovanja postavlja potrošnika in za cilj zadovoljevanje njegovih potreb.

Razmišljanje ob podatkih nam je

blami v razvitejših turističnih, nam še posebej konkurenčnih deželah.

Delež domačih gostov je v Sloveniji prevelik. Turistična poraba tujcev je prenizka, dolžina bivanja prekratka, sezonska nihanja so preveč izrazita, nepensionska potrošnja je nezadovoljiva, turistična infrastruktura slabo razvita. Ugotavljali smo, da se položaj turizma stalno slabša, da pada produktivnost dela in učinkovitost osnovnih sredstev, osebni dohodki so za četrtno nižji, kot v gospodarstvu, možnosti za investicije so majhne itd...

Nič lepšo podobo nam ni dala študija posameznih okolij, ki so vpletena v slovenski enoviti turistični izdelek.

ganjih v turistične objekte in močnejši odpori pri modernizaciji turističnih izdelkov in prehodu na usmerjeno trženje.

3. KULTURNO IN SOCIALNO OKOLJE še zdaleč ni naravnano k dožemanju Slovenije kot turistične dežele in s tem v skladu je tudi ravnanje subjektov, ki sodelujejo pri turističnem izdelku. Skozi takšna očala zgubljajo pomen tudi vse tiste antropogne dobrine, ki v razvitih turističnih deželah dopolnjujejo turistični izdelek.

4. DRUŽBENOPOLITIČNO OKOLJE je deklarativno naklonjeno turizmu in se zaveda njegove pomembnosti pri pridobivanju dohodka in predvsem prilivu deviz. Njegov resnični odnos do turizma pa se izraža končno v merilih, ki so postavljena za vlaganje v razvoj te dejavnosti, in je v popolnem neskladju s pričakovanji. Akcije za oživitev pritoka turistov so kampanjske in časovno neuskajane.

Značilno je tudi sklicevanje na voluntarizem, s čimer se skušajo izogniti strokovnejšemu pristopu, ki zahteva tudi investicijo v trženje.

Podoba, ki smo jo imeli, preden smo opredelili poslanstvo slovenskega turizma, ni bila nič kaj obetavna. Za lep čas se lahko v slovenski turistični ponudbi zanesemo le na tisto, kar nam dajejo narava in ljudje, če jih bomo znali zainteresirati za slovenski turistični izdelek. Temu stanju primerno smo opredelili poslanstvo slovenskega turizma.

POSLANSTVO

Po domače sprejeti medse tuje turisti, ki bodo aktivno uživali v neodkritih raznolikostih čiste in pristne slovenske dežele.

Med skoraj petdesetimi obljubami, ki so opisane v jeziku turistov-porabnikov, smo med prve uvrstili tiste, ki so povezane z ekološkimi prednostmi: čudovit razgled, ni turistične gneče, možnost izletov, prijazni in gostoljubni prebivalci, piknik v naravi, neodkriti predeli, lahko spoznaš domačine, nezastrupljeno okolje, zanimiva lokalna hrana, demokratičnost življenja, barvitost, raznolikost, itd. Že nekaj od teh obljub je bilo povezanih z določeno spremembo v kakovosti aktivnosti ali ravnanju (zanimiva lokalna hrana, na primer). Marina, yachting, igralnice, kopanje itd., so obljube, ki jih lahko izpolni obalno-kraška regija.

Rekli smo si: najprej geografsko opredelimo lego Slovenije. O tem naj bi govoril že prvi plakat, na katerem naj bi bila skica Evrope in v njej z rdečim krogcem raznamovana Slovenija. Naslov plakata: Slovenija. Kje je to? Isti provokativni head-line naj bi bil tudi na naslednjih treh plakatih z motivi iz alpskega, osrednjega in obalnega predela Slovenije. Naslednji trije plakati dajo odgovor na prej zastavljeno vprašanje: Slovenija. Na sončni (alternativa: obmorski) strani Alp. Že na meji smo hoteli turistom ponuditi »časopisni prospekt« z vrsto koristnih informacij. V njem bi opredelili Slovenijo geografsko in kot turistično deželo in ga opremili z nasveti o poteh, hrani, pijači, navadah in s priročnim slovarčkom, da bo vedel tujec reči: »dober dan ali hvala lepa«. Turiste naj bi sprejeli kot goste, z nasmeškom, na primer, z drobnim knjižico šaljivih in hudomušnih navodil, kako se obnašati v Sloveniji in med Slovenci. Naj se mu na carini razširijo usta v nasmeh, namesto da besni zaradi čakanja in maršičesa drugega.

pis Sloveija je potekalo razmišljanje o simbolu. Ta bi moral biti predvsem zaradi naloge, ki naj bi jo opravil pri domači javnosti, nosilec nacionalnih (ne nacionalističnih) čustev. Rekli smo, da naj bi bil, če je le mogoče, povezan z naravo, da je ekološko okolje tisto, ki najbolj omogoča turizem. Na koncu smo se odločili za lipo.

Lipa je nasičena s pozitivnimi konotacijami. V davni preteklosti je bilo to sveto drevo. Pomenilo je zdravje, prijateljstvo. Iz njegovega lesa so rezljali bogove. Pod lipami so se ljudje zbirali in rajali, modrovali in pirovali. Včasih je ob ljubljanski stolni cerkvi rasla lipa in pred mestno hišo prav tako. Mestni veljaki so se zbrali in pomodrovali najprej pod lipo, šele nato so se odpravili na magistrat. Pri Slovencih je imela lipa še posebno čudežno moč. Verovali so, da jetični ozdravi, če hodi štirideset dni vsak dan pod lipo.

Positivne attribute ima lipa ne le pri Slovanih ali Slovencih, temveč tudi pri drugih narodih. Pozitivno so jo vrednotili tudi stari Franki in Grki, res pa je, da je prevzemala vlogo simbola večidel pri Slovanih oziroma Slovencih, ki imajo lipove liste vpletene tudi v republiški grb. Razmišljajoč o lipi smo najprej pozabili na lipovo drevo, ki je po pomenu preveč nasičeno z lesom, lesno industrijo, gozdarstvom itd. Zavrnili smo tudi lipov cvet, ker je preblizu zdravilstvu, zeliščem, zdravju. Ostal nam je le lipov list, ki je po svoji obliki blizu srcu, kar bi bilo lahko pri kreativnem snovanju v prihodnje dobrodošlo. Naša razmišljanja o lipovem listu kot možnem simbolu slovenskega turizma smo preverili ob vrsti drugih možnih simbolov, o čemer smo pripravili posebno raziskovalno poročilo.

Preverili smo tudi možne pomene ali asociacije na besedo Slovenija v drugih tujih jezikih. Zdelo se nam je dokaj kritično, da pomeni v angleščini beseda »sloven«, umazanec, zanikrnej. Da bi odvrnili pozornost od tega negativnega pomena, smo v njej našli tudi besedo love: beseda love pa je pogosta v propagandnih sporočilih in simbolih za posamezna mesta, npr.: I love New York, I love London itd. To pozitivno okoliščino, ki je v strukturi napisu Slovenije, bi kazalo v prihodnje izrabit: tudi sami smo pri oblikovanju opravili nekaj poizkusov.

Simbol turistične Slovenije, kakršen je predstavljen v idejnem projektu, je le poizkus neke pojavnosti, ki pa lahko dokaj dobro opravi svojo nalogo v tako imenovanem prehodnem obdobju, dokler ne bo izdelan projekt celostne podobe vidnih komunikacij Slovenije kot enovitega turističnega izdelka.

Prيرهeno po članku Jerneja Repovša v časopisu za tržne komunikacije »MM«

Slovenija

LOGOTYPE SLOVENIJE Z LIPOVIM LISTOM PREDLAGANI SIMBOL SLOVENIJE KOT TURISTIČNE DEŽELE

Simbol slovenskega turizma naj bi bil nasičen s pomenom, ki ga opredeljuje generalna strategija slovenskega turizma. Po našem mnenju bi moral nositi s seboj attribute: prijazno, prijateljsko, toplo, domače, čisto, pristno, naravno, sodobno. Glede na informa-

cije, ki smo jih imeli iz nekaterih zahodnih raziskav o percepciji Jugoslavije kot dežele, se nam je zdelo, da se moramo v simbolu izogniti trdoti ali državniškemu simbolom, ki bi spominjali na socialni realizem. Čeprav turistom ponujamo naravno, pristno, še turistično neindustrializirano deželo, se nam je zdelo pomembno, da je v simbolu ne napravimo arhaično, ker bi to lahko hitro potegnilo v smer zaostalega. Simbol naj bi bil po svojem izrazu sodoben in hkrati trajen.

Vzporedno z izbiro logotypov za na-

Skrivnost črne lončene posode

Nekateri lončarji v Filovcih še vztrajajo v svoji obrti, kajti njihova keramika je spet v modi

Nekoč si v Prekmurju ni bilo mogoče zamisliti življenja brez lončenih posod. Povsod jih je bilo dovolj: v kuhinji, kašči, v kleti, na dvorišču. Potem so prišli časi, ki so dobesedno pometli s to posodo ter s tem zadali skoraj smrtni udarec številnim lončarjem. Drug za drugim so zapirali svoje delavnice in ugašali svoje peči, da so, na primer, v Filovcih pri Beltincih od več kot tridesetih ostali samo trije.

»Ostal sem zvest družinski tradiciji, ker imam rad svoj poklic in svoj dom pa se mi ni dalo zdoma,« je povedal eden od njih, Alojz Bojanec iz Filovcev, vasi, ki je danes na moč posodobljena, vmes pa se še najdejo značilne stare prekmurske hiše, krite s slamo.

Filovčani, ki si režejo kruh na poljih in v bližnjih tovarnah, spoštujejo svojo tradicijo in vsi niso podrli starih hišk. Še več, nekateri jih celo obnavljajo, da so še bolj ljubke v primerjavi z novimi. Ni čudno, da so prav v tej vasi filmarji našli pravo okolje za snemanje filma po romanu prekmurskega pisatelja Miška Kranjca »Strici so mi povedali«. Hiš jim ni bilo potrebno posebej prirejati, saj so nekateri še ohranile svoj nekdanji videz, le notranjost so morali opremiti po starem. In tu so naleteli na prvo težavo: kje dobiti staro lončeno posodo, kajti Filovčani so jo že zdavnaj zmetali stran ali pa so jim jo pobrali zbiralci iz mest pa tudi tujci. Tako so se obrnili na stare lončarje, ki seveda še znajo oblikovati in peči stare modele latvic, loncev, piskrov, vrčev vseh vrst. In ti so nalašč za film napravili vrsto prelepih lončenih posod, a so, žal, ostali samo pri tem. Nihče več ne izdeluje tovrstnih posod za trg. Zakaj?

»Zanimanje za lončevino se je zadnja leta zelo povečalo, medtem ko smo še pred dvajsetimi, petnajstimi leti komajda životali,« so povedali lončarji, ki zdaj izdelujejo predvsem tisto, kar gre najbolj v denar.

In v denar gredo črni vrči, predvsem pa elegantne vaze vseh velikosti, primerne za na grobove. Povpraševanje po le-teh se zlasti poveča pred Dnevom mrtvih, prvim novembrom. Vsi ti izdelki gredo še sveži iz lončarjevih rok in v Filovcih bi tudi pet lončarjev ne podelalo vsega, kar bi ljudje kupili. In v tem je tudi odgovor, zakaj ne delajo keramike, kakršno so izdelovali nekoč: lončarji imajo dovolj naročil za vaze in vrče in le zakaj bi se še dajali za drugo lončevino, ko še tega ne zmorejo.

In vendar vse le ni tako brezupno. Tudi lončarji slutijo, da bi šla druga lončevina za med, če bi jo le izdelova-

Takole prevažajo pridelke s polja, kajti vprega postaja spet pomembna, saj je gorivo zelo drago.

Nekaj starih hiš so v Filovcih še ohranili, saj s tem zelo popestrujejo podobo vasi.

Slama ob steni je pripravljena za prekritje stare hiše. Mojstri, ki so večji tega prekrivanja, pa so že zelo redki.

li. Slovenci namreč spet iščejo lončene posode za rože, za okras svojih domov, zlasti pa vikendov.

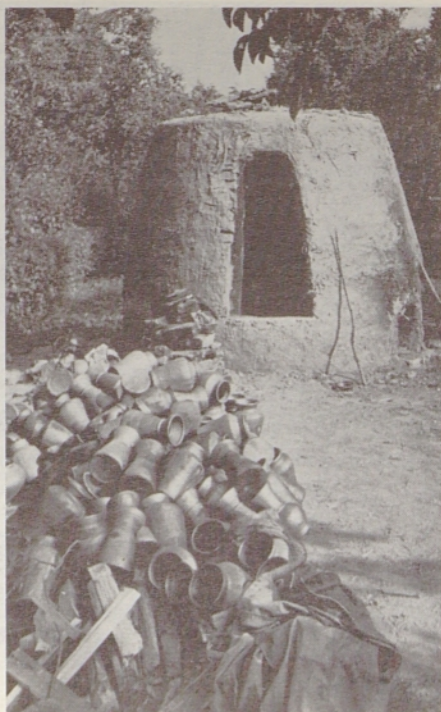
»Spomladi bom razširil delavnico, tudi sinova, kakor kaže, nameravata ostati doma in se ukvarjati z našo obrtjo, in morda se bomo lotili tudi drugih modelov, poleg vaz in vrčev.« je povedal mojster Alojz Bojanec.

Zanimivo je, da starih modelov tudi sam nima več doma. Tako namerava poiskati pri sosedih in znancih, če ima še kdo stare piskre, latvice, vrče, kozice. Tudi z muzejem se je povezal, kajti v hiši namerava napraviti majhen muzej, v katerem bi prikazal, kaj so nekdaj delali v Filovcih. Zaveda se, da keramika spet pridobiva na ugledu, le lončarjev je premalo. Mladi gredo namreč rajši v tovarne, kjer jim ni treba packati po glini, časi se spet spreminjajo in morda bo še kdo od mladeničev po zgledu Bojancovih fantov sedel za lončarski kolovrat.

Filovci so znani predvsem po črni lončevini. Dolga leta so lončarji skrivali recept za to lončevino. Menda je skrivnost prišla na dan povsem po naključju: izdal jo je pošteno nalit filovski lončar. In zakaj je keramika črna?

Najprej pogledjmo, kako sploh izdelujemo lončevino. Štiri kilometre iz vasi najdemo ilovico, ki jo lončarji ročno kopljejo tudi pet metrov globoko. To potem zvozi domov s traktorji – včasih so jo z volmi – v betonske bazene, kjer jo zmočijo, da se prekvasi in zgnetejo. Nekdaj so jo gnetli z nogami, danes imajo že stroje v ta namen. Nato jo narežejo na kocke in takšna gre v delavnico. Tu jo ponovno pregnetejo – tokrat z rokami – da iztisnejo zrak in izvržejo smeti. Ko je ilovica mehka kot maslo, se znajde na kolovratu, na katerem jo lončar oblikuje. Tudi kolovrate že vrtijo stroji, le

Takole v Prekmurju luščijo fižol.

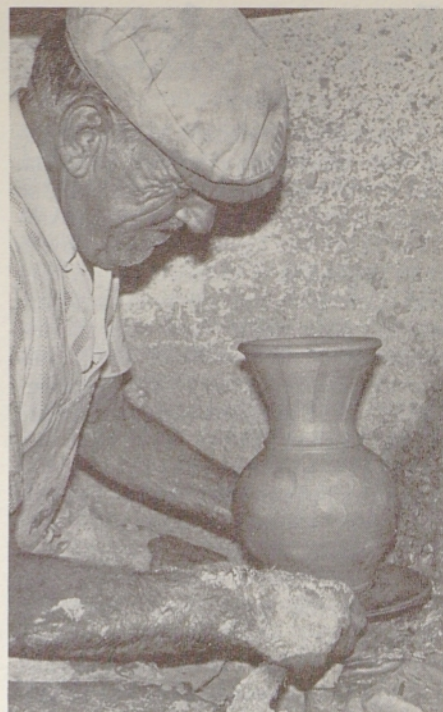
Peč za žganje glinene posode že stoletja ni spremenila svojega videza.

lončarjeve roke ni mogoče nadomestiti.

Ko je posoda oblikovana, sledi sušenje, ki traja tri do sedem dni. Če se mudi, jo postavijo na sonce, vendar jo morajo skrbno obračati v nasprotno smer kot potuje sonce.

Končno je posoda pripravljena za žganje, še vedno jo žgejo v starodavnih pečeh na prostem, kamor spravijo na kup kakih štiristo kosov. Kurijo s treh strani z borovimi in smrekovimi drvni, ker imajo ta dolge plamene in malo pepela. Odprtine zamašijo z opeko, blatom in slamo, da je v peči čim bolj vroče. Peka posode traja osem do deset ur pri temperaturi od dvesto do devetsto stopinj.

In kako pridejo do črne posode?

Stari lončar Martin Trajbarič pri delu na kolovratu.

Zelo enostavno. Proti koncu peke naložijo na ogenj še stare smolnate panje, ki jih prinesejo iz gozdov in zamašijo luknje za dim. Tako torej nastane črna glinasta posoda, se pravi, da je nikomur ni treba barvati, marveč je to storjeno po naravni poti. In prav zato, ker je keramika črna, je tudi primerna za na kopališča.

Ko pride lončevina iz peči, je gotova. če gre za črno. Z rjavo je drugače: treba jo je še glazirati, če jo namenimo za uporabo. Takšno morajo lončarji premazati s posebnim namazom in jo ponovno peči, kar je dodatno delo. Zato se v Filovcih za zdaj najrajši ukvarjajo s prej omenjeno lončevino.

Nekdaj so lončarji z vozovi po blatnih in slabih poteh razvažali svoje izdelke po okoliških vaseh in mestih, danes pa prihajajo v vas s tovornjaki z vseh koncev Slovenije. Tudi turisti, zlasti tisti, ki so v zdravilišču v Radencih, radi pridejo v Filovce pogledat, kako nastaja lončevina. V ta namen Alojz Bojanec izdeluje posebne vrče, okrašene z radenskimi tremi srci, da jih turisti, zlasti tujci, odnesejo domov.

Tako kaže, da lončarstvo v Filovcih le ne bo izumrlo, še več, obeta se mu ponoven vzpon, ki pa bo najbrž počasen, saj se mladi ne odločajo zlahka za poklic, ki je dokaj trd.

Albina Podbevšek

Jezersko – kraj stare slave

Obkrožena z vencem mogočnih gora, kjer se menjata le sneg in skala, tam v najvišjem delu doline Kokre, se odpira prelepa ravnina, na njej pa stoji vas Jezersko. Da bi jo človek objel z enim pogledom ni mogoče, saj prijazen kraj sestavlja več zaselkov in samotnih kmetij, potisnjenih pod neprehodne gorske stene in v dolinice divjih hroudniških potočkov. Ljudje pripovedujejo, da se je razprostiralo na dnu te gorske kotline jezero, ki je dalo današnji vasi tudi ime. Ko so pred dobrim tisočletjem vode preglodale zaporo na spodnji strani kotline in odtekle po dolini Kokre, so ravnino, dno nekdanjega jezera, naselili ljudje. Teh se je naselilo že v davnih časih tod okrog precej, saj je preko gorskega prelaza vodila pot iz dežele v deželo, pozneje imenovani Koroška in Kranjska. Že Rimljani so se podajali tu čez, pozneje pa Valjhun z vojsko, ko je šel na bohinjsko stran krotiti Slovane. Tako nam pove pesnik Prešeren v Krstu pri Savici. Tudi dandanes vodi čez gorsko sedlo asfaltirana cesta z mednarodnim mejnim preходом v Avstrijo. Vendar ni več takega prometa, odkar je bil pred približno dvema stoletjema odprt prehod na Ljubelju.

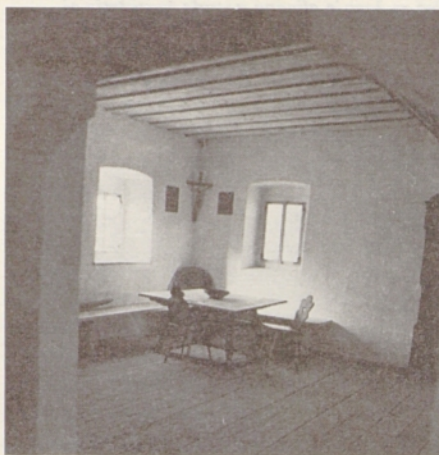
Še nekaj dandanes spominja na prehodnost tega ozemlja. Pod Vrhom prelaza stoji Jenkova kasarna. Zakaj ji pravijo kasarna (vojaško prebivališče), ni ugotovljeno, saj je bilo to poslopje nekakšno srednjeveško gostišče, kjer so prenočevali in se hranili popotniki na dolgi in naporni poti. Danes je to edina ohranjena tovrstna stavba na Slovenskem, stara pa je precej več kot pet stoletij. Ko je bila dograjena ljubeljska cesta, je promet tako upadel, da je takratni lastnik gostišče zaprl in je bila v njem dolgo časa kašča. Tako je bilo do nedavnega, ko je sedanji lastnik Milan Košir (štirje rodovi se več ne pišejo Jenko), dal stavbo v najem Gorenjskemu muzeju, ki jo je restavriral in pripravil za ogled.

No, še nekaj naj omenim. Jezerci so spadali pod Koroško, deželna meja je potekala spodaj, v soteski, pri gostilni Kanonir. Takrat so pisali hišne številke s hriba navzdol in je imela Jenkova kasarna številko 2. Po ustanovitvi Jugoslavije in postavitvi državne meje pa pišejo številke iz doline navzgor in je znamenita stavba predzadnja pred mejnim preходом.

Življenja pa v teh krajih nikoli niso zajemali z veliko žlico, saj so zime dolge in huđe, poljedelstvo pa pičlo, z majhnim pridelkom. Ljudi je preživljal gozd, pa živinoreja, največ ovčarstvo.

Del Jezerskega

Notranost obnovljene Jenkove kasarne je opremljena tako kot v starih časih in namenjena obiskovalcem v ogled.

Jaka Zadnikar, se težko loči od svoje čredice.

Lepota kraja ni mogla ostati zamolčana, ko se je začel razvijati turizem. Vendar se ta na Jezerskem ni nikoli povsem razvil, kraj ni nikoli postal veliko gorsko letovišče, čeprav je imel mogoče za to več pogojev, kot sosednji turistični kraji. Sem so zahajali tisti, ki so iskali mir in tihoto, ki jih je noga zanesla v mirne, neokrnjene koticke narave v dolini in so se vzpenjali po gorskih vrheh. Pozneje, ko so ugotovili zdravilni učinek podnebja za očesne bolezni in je bila tu odprta očesna bolnica, pa so začeli prihajati tudi tisti, ki so iskali zdravja za svoje bolne oči. Pred dvema letoma pa je denarna stiska in iskanje notranjih rezerv v zdravstvu zaprlo bolnico.

Na Jezerskem razpolagajo z okrog 270 posteljami, od teh jih je skoraj dve tretjini v hotelu Kazina in obeh depandansah. Mnogo je vzrokov, da se domačini nočejo poklicno ukvarjati s turizmom in raje hodijo v službe v Kranj in druge kraje. Da je to res, pove podatek, da je v hotelu Kazina od dvajsetih zaposlenih le šest domačinov, ostali pa so iz drugih naših krajev in republik.

Za smučarijo imajo dve vlečnici, vendar se pritožujejo, da zadnja leta narava skopari s snegom. Baje naj bi bil temu kriv zračni, letalski koridor, ki poteka nad Jezerskim, češ da letala prepodijo padavinske gmote drugam. Naj bo kakorkoli, Jezersko je že od nekdaj privlačilo smučarje-tekače in turne smučarje, za te pa je snega dovolj.

Posebna oblika turizma je kmečki turizem, ki menda izvira iz vseh tukajšnjih turističnih začetkov. Najbolj znana je kmetija Makekovih po domače, ali Skuberjevih, kot se uradno pišejo. To je stara domačija, postav-

V Jakovi delavnici, kjer slika večjo sliko na platno, motiv gorske pokrajine, kjer angel varuh vodi prek brvi majhne otroke.

ljena na malo dvignjeno obrobje kotline, kjer vlada čudovit mir in od koder se s praga odpira razkošen pogled na gorske vrhe. Že pred zadnjo vojno je bil tu razvit kmečki turizem, saj so za dopustnike zgradili posebno stavbo. Po vojni je bilo poslopje nacionalizirano, a ga je nekdanji lastnik odkupil nazaj. Vendar se zdaj turizma ne lotevajo več s takim žarom, kot nekoč, saj je za delo premalo ljudi pri hiši. Trije, ki lahko delajo, so le premalo za obsežno kmetijo in še za turizem. Vendar vztrajajo, kolikor morejo, saj je dopust pri njih nekaj edinstvenega in se gostje res dodobra odpočijejo od hrupnega in hitrega sveta.

Ker je davno jezero odteklo, kraj pa nosi po njem ime, so podjetni Jezerci napravili umetno, Planšarsko imenovano. Za kopanje je še poleti zelo hladno, pozimi pa na njegovi zamrzli gladini pridejo na račun drsalci.

Nedaleč od tu živita v prijazni hišici oče in mati Zadnikarjeva, ki sta pred nedavnim praznovala zlato poroko. Bilo je zelo veselo, vsaj tako smo lahko sodili s fotografij, ki sta nam jih pokazala. Zbralo se je vseh devet otrok in trideset vnukov. Vendar se k njima nismo napotili zaradi tega, pač pa zato, ker je trdni, skoraj osemdesetletni možakar priznan slikar. Njegove slike so zbrane po vsem svetu, čeprav jih ne ponuja, ampak ljudje sami prihajajo ponje. Predvsem slika prijetne domače motive na deščice, pa tudi slikarsko platno mu ni tuje. Posebnost njegovega slikanja so obpotna znamenja, ki jih je mnogo poslikal na obeh straneh meje. Redki so gostje na Jezerskem, ki jih pot ne zanese v njegovo galerijo, vanjo je preuredil del hiše. Posebej ponosen je na zbirko starih motivov poslopij in znamenj po

Jože Skubler, po domače Makek, ima s praga veličasten razgled na gorske vrhe, do kamor je včasih segala njihova kmetija, ki jo je bilo več kot tristo hektarov.

Makekova kašča, zanimiv primerek jezerske arhitekture

jezerski okolici, ki jih že zdavnaj ni več. Te slike seveda niso naprodaj, ampak le ohranjen spomin na minule čase, na minulo domačnost in prijaznost jezerske pokrajine. Jaka Zadnikar se je rodil na današnjem Avstrijskem, v slovenski Železni Kapli, kjer se je tudi izučil za soboslikarja in pleškarja. Njegov oče je bil zaveden Slovenec, ki je ob plebiscitu glasoval za Jugoslavijo, zato so ga imele avstrijske oblasti po za Slovence izgubljenem glasovanju na piki. Sinu, ki je po končanem uku prišel prosit za patent, to je dovoljenje, da bi odprl lastno obrt, so kar naravnost povedali, da je zaradi očetove opredelitve ne bo nikoli dobil. Zato se je preselil v Jugoslavijo na Jezersko, kjer so ga že po dveh mesecih vpoklicali v jugoslovansko vojsko. Takrat mu to ni bilo prav, vendar bi moral, če bi ostal v Kapli, v nemško vojsko, in bi pod Hitlerjem padel, kot so vsi njegovi prijatelji in sošolci slovenskega rodu.

Takrat, ko smo bila na Jezerskem, je bila trda zima in smo morali obiskati jezerske ovčarje doma, saj ovc ni bilo na paši, kot v poletnih mesecih, ampak so se stiskale na toplem, v stajah. Okrog štirideset ovac ima v hlevu Štefan Kocjan, isto število, kot še nekaj drugih rejcev v tem kraju. V primeri z nekdanjimi časi malo, vendar je tudi ta napredek očiten, saj so Jezercem še pred leti nagajali, da si morajo za tradicionalni ovčarski bal, ki ga prirejajo vsako leto, ovce sposojati od drugod. Sicer pa težijo živinorejci k temu, vsi ovčerejci, ki so sklenili s kmetijsko združno pogodbo o reji vsaj 25 ovac. ob tem ne bi zmanjšali staleža goveje živine. Volno in meso odkupuje druga, ki jim daje popust pri nakupu umetnega gnoja in pa sredstva za ureditev pašnikov za smotrno in racionalno izkoriščanje. Z ovcami ni tako malo dela, kot nekateri mislijo, in zanje le ni dobro samo tisto, kar ostane za kravami! Visokih planšarjev v gorah pa tako že dolgo ni več, ker so se nekošene in nepašene trate zgoraj že davno zarasle. Morda bo ob intenzifikaciji ovčarstva tja gor spet posegla sekira in očistila zdaj te nekoristne površine.

Nasploh pa je na Jezerskem prijetno, saj se mnogi, kljub temu, da velja splošno mnenje, da se v turizmu ne spleča delati, le trudijo, da bi si kraj spet pridobil nekdanji turistični sloves. ali pa da bi nekoč morda celo zaživel od turizma. Tistim, ki si želijo mirnega poletnega ali zimskega oddiha, bi človek ne mogel svetovati prijetnejšega kraja, kot je Jezersko. Morda pa je tudi v tem čar, da ohranimo ta kraj čim bližje naravnosti, saj sodobni turisti ne iščejo več neomejenega razkošja, pač pa si želijo vsaj malo miru.

Besedilo in slike: Janez Zrnc

Prijetna smuka na Veliki planini

Severno mejo Slovenije obrobajo ne le Julijske Alpe, pač pa tudi Kamniške ali Savinjske Alpe, ki se dvigajo izmed vseh Alp najbolj vzhodno in meje na Avstrijo. Čudoviti smučarski center Velika planina je planota, ki se razprostira nad dolinami Kamniške Bistrice, Črne ter dolino Štajerskega in Kranjskega Raka.

Poleti so na Veliki planini že stoletja poznani pašniki, ki segajo še na Malo in Gojsko planino; krave in ovce dajo imeniten sir in mleko. Pastirji prebivajo v kočah »pastirskih stanovih«, iz lesnih narejenih zgradbah z ovalnimi ali pravokotnimi temelji, z odprtim ognjiščem na sredi in pogradom ob steni. Koče so brez stropov, dim uhaja kjerkoli skozi streho, izvirajo pa iz prastare slovenske kmečke hiše alpskega tipa; krite so s smrekovimi deščicami, streha sega skoraj do tal. Nekoč so prignali pastirji tudi po 2000 glav na pašo ter hrano s tovornimi konjiči, ob sv. Petru so prišli, o Malem šmarnu pa so se vrnili v dolino.

Poleti je Velika planina priljubljen izletniški kraj za planince, iskalce gob, borovnic in brusnic. Kamniška Bistrica pa je izhodišče plezalnih tur s poklicnimi vodniki na vrhove Kamniških Alp, od koder se v jasnini vidijo Julijci z očakom Triglavom na čelu.

Lovce bodo vzradostile trofeje gamsov, srnjakov, muflonov, kozorogov, vznemirljiv je lov na divjega petelina. V okoliških potokih bodo ribiči ujeli lepe postrvi, ljubitelji jahanja si bodo izposodili konje v Komendi; lahko pa igrate tenis, veslate v kanuju ali trenirate v trimski dvorani v Kamniku.

Starodavno mesto Kamnik vam nudi znamenito zbirko slik v galeriji Mihe Maleša, v renesančnem gradu Zaprice je zbirka upognjenega pohištva, dokumenti iz II. vojne o partizanskem gibanju, zanimiv je frančiškanski samostan, ki hrani redek izvod Biblije, ki jo je prvi prevedel v slovenščino Jurij Dalmatin leta 1564.

Ob slovesu si boste izbrali spominke: v Kamniku je studio Ideja z izvornimi tekstilnimi umetninami, v Utoku dobite usnjene izdelke, v Svitlu pa izdelujejo slovite majolike – vrče za vino, in za vodo!

Nikdar vam ne bo žal, če boste spoznali ta prelepi gorski svet kot so ga pred vami že vaši dedje in prapradedje – s praprababici, seveda.

Vse potrebne informacije dobite pri: KOMUNALNO PODJETJE KAMNIK, Cankarjeva 11, telefon: (061) – 831-264, ki upravlja z žižnicami. Srečno smuko!

SMUČARSKI IN REKREACIJSKI CENTER

Od blizu in daleč pridejo pozimi v to idilično lepoto naši ljudje, ki spet iščejo zdravje in veselje v naravi, pomaga pa jim tehnika. TURISTIČNA POSLOVNA SKUPNOST IZ KAMNIKA se je zavzela za turistični razmah teh privlačnih krajev. Zgrajena je vrsta športnih naprav za pozimi in poleti. Od Ljubljane do vznožja žičnice na Veliko planino je 31 kilometrov, od letališča na Brnikih do žičnice pa 15. Do hotela Šimnovec se popeljete z gondolo po 1400 m dolgem žičnem kablju. Pred vami se razpre pravljčni svet smučišč in sprehajališč ter tekaških prog. Za izurjene smučarje je 1500 m dolga sedežnica, daleč naokrog je prepreženih še pet vlečnic v skupni dolžini 3000 m.

Odrasli in mladina uživajo tod svoje počitnice in vikende, saj imajo posebne popuste, prav tako skupine. Dnevni »paket storitev« vključuje avtobusni prevoz iz Ljubljane, karto za žičnico in toplo malico v hotelu Šimnovec, stane pa za odrasle 620, za otroke do 10. leta pa 430 dinarjev. V smučarski šoli se naučite smučati, sposodite si lahko smuči, v servisu vam jih uredijo ali popravijo. Smučarji-tekači bodo veseli urejenih prog, raziskujoči popotniki pa bodo šli odkrivat belo kraljestvo v spremstvu vodnika na turno smuko.

Celodnevni penzion dobite v hotelu Šimnovec, v hotelu Malograjski dvor v Kamniku ali v Domžalskem, Jarškem in Črnuškem domu na Mali planini, v Domu v Kamniški Bistrici in drugih gostiščih. Če imate radi domačo postrežbo in dobra vina, boste izbrali zasebno gostilno kot so: »Pri Orlu« ali »Pri Gamsu« v dolini Kamniške Bistrice, »Pri Čubru« v Komendi, »Mini bar« v Radomljah, »Pod skalco« v Kamniku, »Pri Ledarju« v Tuhinju ali »Pri Slavki« v Podgorju.

Petnajsti festival domače zabavne glasbe Slovenije

PTUJ 1984

Med arkadami minoritskega samostana iz 13. stoletja v Ptuj se je trlo staro in mlado, da bi uživalo v melodijah ansamblov iz vseh krajev Slovenije, kar 26 jih je bilo. Petnajstletnica tovrstnih prireditev se je odlikovala po kvaliteti in lahko rečemo, da je strokovna žirija pozorno prisluhnila mladim, še ne tako uveljavljenim imenom. Tu so bili tudi veterani Veseli planšarji pod vodstvom Frančka Povšeta, videli smo Lojzeta Slaka, Toneta Kmetca, v spomin pa smo si morali vtisniti nova imena, ki mnogo obetajo. Spremljanje vseh ansamblov je zahtevalo tudi maratonsko vztrajnost, saj je vsak urezal po dve viži, polko in valček, s pevko, pevcem ali brez, in so bila odličja podeljena komaj pred polnočjo. Besedila so bila letos na dokaj zavidljivi pesniški ravni, preveval jih je veder, res zabaven, lahkoten ton. k čemer so pripomogli zlasti mladi, oziroma mlajši nastopajoči, ki so vnašali svojskost in originalnost v način podajanja skladb.

Nagrade za besedila so dobili: Prvo Marjan Stare za pesem Bil je čas. Drugo Saša Martelanc za Melodijo zelenih dni. Tretjo nagrado pa si delita Ivan Malavašič za Kraške tihotapce in Ivan Sivec za besedilo Če ljubiš.

Od 26 nastopajočih je strokovna žirija izbrala 14 ansamblov in jih nagradila z **zlatim Orfejem**. Tega so dobili: Trim iz Maribora, Veseli hmeljarji iz Šempetra v Savinjski dolini, ansambel Tonija Hervola iz Brežic, Slovenija iz Polzele, ansambel Tineta Stareta iz Domžal, ansambel Franca Korbarja iz Ljubljane, ansambel Ivana Ruparja iz Škofje Loke, Taims z Opčin pri Trstu. Oglarji iz Škofje Loke, ansambel Jožeta Krežeta iz Maribora, Fantje z vseh vetrov iz Novega mesta, Veseli planšarji iz Ljubljane, Fantje treh dolin iz Slovenj Gradca in Rž iz Kranja.

Srebrnega Orfeja so dobili: Stari znanci iz Ljutomera, Medijski odmev iz Zagorja ob Savi, Slavček iz Novega mesta, Rogaški instrumentalni ansambel iz Rogaške Slatine, Mavrica iz Ptujja, ansambel Braneta Klavžerja iz Celja, Krvavški kvintet iz Cerkelj na Gorenjskem in ansambel Toneta Videca iz Celja.

Bronaste Orfeje pa so osvojili: Trio Simona Ocvirka iz Polzele, ansambel Francija Zemeta iz Vojnika, in Objem iz Šentjerneja.

Tudi gledalci so imeli pravico do glasovanja za »svoj« ansambel. Odločili so se z večino glasov takole: Prvo nagrado so prisodili Objemu iz Šentjerneja na Dolenjskem, drugo so prisodili Rži iz Kranja, tretje so pa podelili Trimu iz Maribora. Posebne denarne nagrade so dobili tisti ansambli, ki so na festivalu že večkrat osvojili zlato značko: trikrat – Fantje z vseh vetrov, štirikrat – Dobri znanci in petkrat Oglarji.

Če po razdelitvi nagrad še enkrat pregledamo seznam 26 nastopajočih, vidimo, da ni ostal niti en ansambel nenagrajen. S tem pa postane množica podeljenih nagrad vprašljiva. Edini odgovor je lahko ta, da so bili vsi tako kvalitetni, da niti strokovna žirija niti poslušalci niso imeli »srca«, da bi kdo odšel s Ptujja praznih rok.

Po festivalu so se zbrali predstavniki komisije za domačo zabavno glasbo Zveze kulturnih organizacij Slovenije, republiškega komiteja za kulturo, ansamblov, društva skladateljev, glasbene mladine, skupnosti glasbenih šol, društva Harmonija iz Maribora in predstavniki XV. ptujkega festivala domače zabavne glasbe ter obeh slovenskih založb kaset in plošč: Radia televizije Ljubljana in Helidona, založbe Obzorja iz Maribora. Zavzeli so se za izboljšanje kvalitetne ravni te zvrsti glasbe, ki doslej še ne zavzema svojega častnega mesta ob drugih.

»resnih« glasbenih zvrsteh. V Sloveniji nastopa okrog 350 raznih ansamblov, ki rastejo kot gobe po dežju, a le redki med njimi dosežajo kriterije strogih glasbenih strokovnjakov. Tem ansambлом v domovini moramo prišteti še zamejske, zdomske in izseljenške.

V narodnozabavno glasbo vse bolj vdira komercialnost, dobičkarstvo in nestrokovnost. Zato naj postanejo takšni festivali, kot je ptujski, strokovni prikaz resnično najboljšega, kar je zraslo iz spoštovanja tradicije našega naroda na glasbenem področju. Poleg kvalitetnega besedila, ki naj bo spevno in tipično slovensko, naj odloča glasbeno znanje ansambla, njegova raven igranja in skladnost. Prvotna ljudska pesem se je širila ustno iz roda v rod, ob ljudskih glasbilih in petju posebej nadarjenih ljudskih pevcev in godcev. Kako je zaživela in preživela v »umetni« pesmi, lahko vidimo vsako leto na srečanju pevskih zborov Slovenije, ko se zbere tudi do 7000 pevcev.

Ljudje pa so manj zahtevni kot strokovnjaki. Naplesati in nasmejati se hočejo, in kar godi ušesu, razveseli dušo.

Ivan Cimerman

Lepa in trmasta Drežnica

Drežnica je visoka hribovska vas na Primorskem, a v njej ni praznih hiš in zaraščenih pašnikov

Pot v Drežnico se strmo zarije v pobočje nad Sočo pri Kobaridu, kajti to je visokogorska vas, ki s svojimi zaselki kot pisana ogrlica obrobja mogočni Krn. To je prelepa izletniška točka za bližnje in daljne meščane: vse naokrog so venci planin, spodaj pa se vije reka Soča. Značilno za ta drežniški kot pa je to, da ni oken, ki bi prazno in revno boljčala v mimoidočega, kajti vaščane odlikuje tolminska trma in ponos. Vztrajajo v svojem kraju ter ga krasijo in bogatijo z denarjem, ki ga nosijo iz tovarn v dolini. Zadnje čase pa tudi vse bolj in bolj izkoriščajo svoje prostrane in sočne pašnike, kjer se pase govedo in ovce. Vse to je slutiti že ob pogledu na številne obnovljene hiše in asfaltne trako-

ve, ki se vijejo do vsakega, tudi najmanjšega zaselka, celo do tistih hiš, ki so na 700 metrih nadmorske višine.

Res je, da je današnjih prebivalcev drežniškega kota manj, kot jih je bilo pred vojno, vendar jih je še vedno okrog 600, se pravi 400 manj kot poprej. A vsi ti dobro živijo, medtem ko so pred vojno tolkli veliko revščino. Komaj so pridelali dovolj hrane zase, saj zemlja na tej višini ni radodarna.

»Drežničani smo močno navezani na svoj kraj. Sedemnajst let sem delala po raznih krajih in si celo zgradila hišo v dolini. A srce mi ni dalo miru, dokler nisem spet prišla sem.« je povedala Jelka Rakošček, gostilničarka, katera se je pre-

selila iz doline z dvema hčerkama in se predala svojemu delu.

Gostilno je uredila v zapuščeni šoli, pod nenavadno veliko cerkvijo, zgrajeno na začetku tega stoletja, kamor prihajajo množice romarjev ob večjih cerkvenih praznikih. Drežničani so leta 1980 s samopriskevkom zgradili lepo novo šolo s štiri-mi razredi in oddelek za predšolsko varstvo. Tako majhnim otrokom ni treba v Kobarid, medtem ko se starejši šolarji vozijo s posebnim šolskim avtobusom v šolo v dolino. Izpraznjeno staro šolsko poslopje so Drežničani ponudili gostinstvu. Tako je iz učilnice nastala prijetno urejena gostilna s kamnitim gostilniškim pultom, s kožami gamsov in drugimi lovskimi trofejami na stenah, a ne manjka tudi starih predmetov iz tega kota. Lastnica je znala razstaviti stara orodja in posode tako, da polepšajo prostor. Kamnite posode, v katerih so nek-daj hranili olje in drugo, pa je razmestila pred hišo in vanje zasadila oleandre, ki poleti prav lepo uspevajo, saj je toplo.

»Zgradila bom še staro kmečko peč,« je bila zgovorna gostilničarka, ki si prizadeva, da bi bilo gostom kar se da domače.

Marsikatera hiša v Drežnici ima še kmečko peč, ki jih greje pozimi, stara ognjišča, nad katerimi so nek-daj viseli kotli za kuhanje, pa so izginila. Ostal pa je še kak značilen primorski dimnik, ki je zgoraj razširjen in okrašen. Hiše so vse posodobili, marsikdo si je napeljal tudi centralno ogrevanje. Ostala pa so marsikatera stara vrata s prelepimi kamnitimi okviri, tudi vseh oken niso zamenjali in ponekod so ta še zamrežena na stari način. Ohranili so tudi ganke, s katerih poleti visijo prelepe rože.

Izletniki radi prihajajo v Drežnico, zlasti konec tedna in poleti. Veliko jih je iz sosednje Italije, saj je meja le nekaj deset kilometrov proč. Zato v Drežnici tudi razmišljajo, kako bi še bolj pospešili turizem. Manjka jim prenočišč. Le pri Jelki Rakošček jih je nekaj, vaščani pa zdaj opremljajo nekaj dodatnih sob. Marsikdo bi rad dlje ostal v tem kraju s čistim gorskim zrakom, s travniki, na katerih je veliko neonesnaženih zdravilnih rastlin, in z gozdovi, v katerih ne manjka gob. Ker leži vas ob vznožju dvatisočakov, je imenitna izhodiščna točka za številne planinske izlete. Od tod peljejo poti na Krn, znan po bitkah iz prve svetovne vojne, od tod se vzpenjo tudi na Triglav, v Lepeno, Trento in vodijo v Bohinj. Planinci se radi ustavijo v Drežnici, kjer sta dve gostilni in za obe je dovolj dela. Jelka Rakošček ima dober pršut, divjačino s kobariškimi štruklji in domače njoke z golažem, se pravi, da kuha predvsem domačo hrano. Divjačine ji ne manjka, ker so lovci stalni gostje, saj se po drežniškem kotu podi veliko primerkov, od gamsov, zajcev, srn, do divjih prašičev. Tudi žganje je domače. Starejši domačini

Drežnica pod Krnom

Gostilničarka Jelka Rakošček je dobila prostor v zapuščeni šoli.

ga kuhajo iz sliv in hrušk, ki uspevajo okoli vasi.

STRAH PRED ORLI

Skoraj vsaka družina iz Drežnice ima vsaj enega člana zaposlenega v dolini, kamor se vozijo z delavskim avtobusom ali z osebnimi avtomobili. Le na ta način so si lahko zagotovili napredek. Zemlja na tej višini je žal skopa, pač pa so pašniki v drežniškem kotu zelo sočni. Na te tudi računajo v bodočnosti, kajti vse do nekaj let nazaj so bili precej zanemarjeni. Mladi so vse bolj in bolj opuščali kmetovanje, češ da je prenaporno v teh hribih in nedonosno, zadnje čase pa se miselnost močno spreminja. V Sloveniji vse bolj podpiramo pridelovanje hrane, da je nam ne bi bilo treba uvažati, in počasi bo prišla v poštev vsaka gorska kmetija, da ne rečem – ped zemlje.

»Naši hlevi se spet polnijo, mnogi jih tudi posodablajo in povečujejo,« je povedal domačin Boris Koren, ki dela kot kmetijski pospeševalec v Kobaridu in se, seveda trudi, da kovačeva kobila ne bi bila bosa, se pravi, da skrbi tudi za svoj kraj.

Pred šestimi leti so se Drežničani usedli skupaj in se dogovorili, da bodo oživel starodavno vaško pašno skupnost. Deset zagnanih se je vrglo na delo: ogradili so nekaj pašnikov na planini pod Krnom, uredili napajališča za živino in s pomočjo zemljiške skupnosti iz Kobarida zgradili tudi dve dovozni cesti. To so bili tisti vztrajni kmetje, ki so redili živino ne glede na govorce, da se to ne izplača. Potem se je veter nenadoma obrnil in prijavilo se je kar trideset novih kmetov, ki so hoteli postati člani pašne skupnosti. Prvotni člani so seveda zaropotali, češ, kaj se to pravi, nič niste storili za skupnost, zdaj pa bi jo izkoriščali. A Drežničani so pametni ljudje. Zavedajo se, da je v slogi moč, pa so se usedli za mizo in se pogovorili, kako bi razširili pašnike, da bi bilo prostora dovolj za vse.

»Na planinah Zpleč in Zaprikraje smo pljunili v roke, očistili večje pašnike, uredili poti, napeljali vodo in tako poravnali medsebojne račune,« je povedal eden izmed novih članov, ki se tako kot mnogi vaščani piše Koren.

Tako je na planinskih pašnikih spet živahno. Poleg številnih telic in pitancev se v drežniškem kotu pase čez štiristo ovac. Lete postajajo vsak dan pomembnejše in menda je ni hiše, ki nima ovce ali si je vsaj ne želi. Meso je iz dneva v dan dragocenejše, prav tako tudi volna. Te v Jugoslaviji sploh primanjkuje in marsikatera tovarna jo mora uvažati, za kar potroši veliko dragocenih deviz.

»Lansko jesen se je prvič zgodilo, da je tovrtnjak, ki ga je poslala tovarna »Sukno« iz Zapuž pri Radovljici, odpeljal iz vasi povsem poln,« je kar s ponosom povedal kmetijski pospeševalec.

Časi so se tako obrnili Drežničanom v prid. Nekdaj so sami ponujali volno po

dolini, zdaj pridejo drugi po njo in odkupujejo cele vreče te dragocene surovine. A marsikatera gospodinja hrani doma še star kolovrat in si za domačo rabo sama sprede volno.

Vendar pa je nad ovčerejce legla senca strahu. Povzročajo jo ogromni in z zakonom zaščiteni planinski orli. Ti redčijo ovčje vrste, da je Drežničanom zavrela kri in so se razhudili nad lovci. Lansko poletje je kar 150 jagenjkov končalo v krempljih teh grabežljivcev, kar je velika škoda. A Drežničani se ne dajo. Od lovcev so zahtevali nekaj odškodnine in s tem denarjem so spomladi že ogradili poseben pašnik, na katerem se bodo pasle samo ovce z mladički. V času, ko bodo jagenjčki neboljeni, bodo vaščani uvedli posebno dežurstvo. Nekdo bo namreč noč in dan stražil jagenjčke, da bi jih čim več obvaroval pred orli. Žal psov ovčarjev nimajo, a pravijo, da tudi pes ne bi mogel odgnati nadležnežev z neba.

Drežničani so torej iznajdljivi in zlahka ne vržejo puške v koruzo. Lotevajo se vsakršnega dela, da bi le lahko ostali v svojem prelepem kotu. Nova priložnost, zlasti za ženske, je zdaj delo na domu, ki ga ponujajo tovarne in obrtniki.

»Kmetovanje reže pretanek kruh za petčlansko družino. Mož je zaposlen, a trije otroci veliko stanejo. Zato sem se lotila šivanja usnjenih delovnih rokavic za tovarno »Utok« iz Domžal. S posojilom sem si kupila stroj za šivanje usnja, šla za nekaj dni na prakso v tovarno in zdaj mi vsak mesec pripeljejo delo na dom,« je razložila Cvetka Koren iz Magozda.

»Poleti ni veliko časa, pozimi ga je več in sem hvaležna, da nimam norm,« je še dodala prijazna kmetica, ki je hkrati tudi kooperantka, saj oddaja mleko v zadrugo.

To delo na domu je zadnja novost in v Drežniškem kotu so za zdaj samo štiri, ki so prevzele delo na domu, a niso redno zaposlene. Dve krajanke, tako na primer Albina Skočir iz Drežniških raven, pa sta redno zaposleni v tovarni čevljev Planika, a delata doma. Vendar pa ju veže norma in vsak teden ena od njiju odpelje v dolino mokasine, ki sta jih na roke sešili doma. Če zmanjka dela, morata v tovarno, kjer delata tako kot druge. Na srečo, sta povedali, se to redko zgodi.

To so šele poskusi, s katerimi bi radi obdržali čim več ljudi na gorskih kmetijah in jim tako nudili dodaten kruh. Njim ni treba dnevno v dolino, tovarna pa nima nobenih skrbi z delovnim mestom, s prevozom in malico. Vendar pa si z zakonodajo še niso povsem na jasnem. Obrt je namreč pri nas precej obdavčena, zaslužek s šivanjem pa ni velik. Če bi davki pobrali prav takšen delež kot pri drugih obrtnikih z modernimi stroji, potem bi to zavrlo širitev sicer tako koristnega dela na domu. Ženske v drežniškem kotu so pripravljene delati doma, a ne za vsako ceno. Zadeva je zdaj precej vroča in jo rešujejo kar na republiški ravni, saj bi takšno delo prav prišlo vsem hribovskim vasem po Sloveni-

Lep, starinski vodnjak v Drežnici

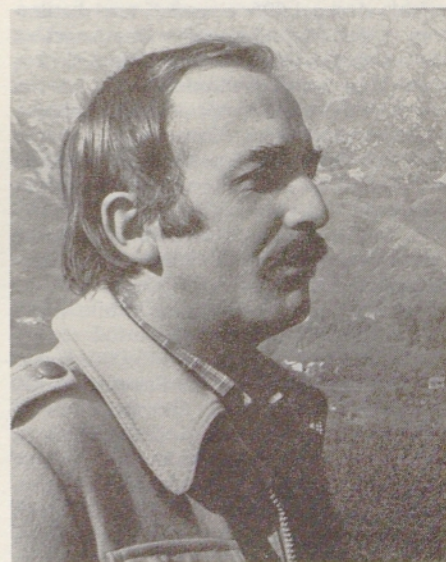
ji. Drežničani upajo, da bo življenje zmoglo nad neživljenjskimi zakoni.

Takole torej živi ta prelepa visokogorska vas pod Krnom, v kateri vztrajajo delavni Tolminci in si režejo kruh, kjer se da. Zanimivo je, da celo razmišljajo, kako bi izkoristili obilico vode iz studencev in potočkov tako, da bi si z majhnimi turbinami zagotovili lastno elektriko, s čemer bi prihranili veliko denarja. Sin Albine Skočir, ki je strojni inženir, je že naredil turbino, ki jo žene potoček, ki kot slap dere mimo hiše.

Ob tem velja tudi napisati, da so si Drežničani napeljali vodo v vas že v časih, ko so jo po drugih vaseh prenašali v škafih iz bližnjih studencev. Že pred vojno so si zgradili ličen vodnjak sredi vasi, po vojni pa so si vodo napeljali tudi v vsako hišo. To pomeni, da so bili Drežničani že od nekdaj iznajdljivi in pridnih rok. Tudi gostoljubni so. Ni gospodinj, ki bi te pustila lačnega od hiše, če ne drugega, ti bo nasula prgišče orehov za popotnico.

Albina Podbevšek

Bojan Koren

po sloveniji

Nekdanji dijaški dom v **Ajdovščini** bo odslej služil za zdravljenje. Obnova prostorov za osnovno zdravstveno varstvo, zobozdravstvo in specialistične ambulante je stala okrog 30 milijonov dinarjev. V teh prostorih bodo imele odslej ambulante ajdovske delovne organizacije, ki so prispevale svoj delež za obnovo.

V občini **Celje** je okrog 800 hribovskih kmetij, od teh 328 zaščiteneh, kjer je največ možnosti za govedorejo. Načrtujejo, da bi se 150 zaščiteneh kmetij odločilo za mlečno proizvodnjo.

Na sedemnajstem mednarodnem obrtnem sejmu v **Celju** je poleg 400 domačih sodelovalo tudi 25 proizvajalcev opreme iz Italije, Avstrije, ZR Nemčije, Finske in ZDA. Prikazali so izdelke lesne stroke, kmetijske mehanizacije, opremo za gostinsko dejavnost. Podprli so inovatorsko dejavnost, nove ideje, izboljšave ter razvoj drobnega gospodarstva, ki zavzema doslej le 10% našega družbenega proizvoda.

V **Todražu**, na Žirovskem vrhu pri **Gorenji vasi** je začel obratovati rudnik uranove rude, ki smo jo doslej uvažali. Letno je bodo odkopali 160.000 ton in iz nje pridelali 120 ton uranovega koncentrata. Večina tehnologije je domača, raziskovalna dela je izvajal inštitut Jožefa Stefana iz Ljubljane. Z uranom bodo oskrbovali edino atomsko elektrarno v Jugoslaviji – v Krškem, ki so jo zgradili naši in ameriški strokovnjaki.

Občani **Logatca** že četrtrič zbirajo samoprисpevek za nujne objekte – ceste in zidavo kulturnih zgradb. Nova osnovna šola **Gorenji Logatec** je bila namreč zgrajena že pred 100 leti, ko ji je napisal posvetilo pesnik Simon Gregorčič.

Franc Peternelj iz **Hrastja** pri Kranju je na državnem prvenstvu z malokalibrsko pištolo dosegel 596 krogov. S tem rezultatom bi dobil na olimpiadi v Los Angelesu zlato kolajno. Jugoslovanski olimpijski komite ga ni uvrstil med udeležence, ker mu je postavil previsoko normo – 595 krogov.

Državna založba Slovenije in tovarna zdravil **Lek** iz Ljubljane bosta v naslednjih letih izdali 44 knjig-monografij o zdravilnih rastlinah v zbirki **FOLIA SCOPOLIA-NA**. Ime je dobila po zdravniku Ioannesu Antoniosu Scopoliju iz **Idrije**, piscu slavnega dela **FLORA CARNIOLICA**.

Na začasnem delu v tujini je bilo v letu 1984 740.000 **Jugoslovanov**. Od tega v Zvezni republiki Nemčiji 315.000, v Avstriji 80.000, Švici 6.000, Franciji 40.000 in na Švedskem 21.000. Okrog 40 odstotkov le-teh je strokovno izobraženih in kvalificiranih. V tujini stalno živi več kot 460.000 družinskih članov naših delavcev.

Agrokombinat **Krško** se s 300 hektarji površin uvršča na drugo mesto po količini pridelane sadja v Sloveniji. V **Krškem** in

Brežicah je bila letina letos zelo dobra, izvozili so 400 vagonov jabolk. Sodobne sadovnjake imajo v Stari vasi, Kostanjevici, Brestanici, Arnovih selih, Globokem, Blanci, Loki, Čanji in Šentjanžu. Tudi v Sevnici so nameravali s 110 hektarov pridelati 2800 ton sadja, vendar je nasade večkrat prizadelo neurje s točo.

Kamniška eksperimentalna tkalnica prodaja v studiu **Ideja** v **Kamniku** specialne vrste blaga: zavese, tapete, namizne prte, kakršnih v navadnih trgovinah ni mogoče kupiti. Vsak izdelek je posebnost, narejen po zamislih specializiranih dizajnerjev ali po slikah znanih umetnikov. Za kupce vrednih spominkov (souvenirs) je ta studio pravi kraj za nakup.

Mejni prehod **Korensko sedlo** je letos prečkalo v glavni sezoni več kot dva milijona potnikov, kar presega dosedanji rekord za več kot 10 procentov.

V temeljni organizaciji **Iskre** Industrijska elektronika v **Kostanjevici na Krki** so začeli izdelovati elektronsko prekinjevalno stikalo za brisalce šip. Vključevali se bodo v določenem časovnem zaporedju, avtomatsko. Naprava je neobčutljiva za temperaturne spremembe od minus 25 do plus 40 stopinj Celzija.

Staro jedro mesta **Kranja** je proglašeno za spomenik prve kategorije. Tu je prepovedan promet z motornimi vozili, sistematično pa preurejajo in prenavljajo posamezne stavbe na Maistrovem in Titovem trgu, v Tavčarjevi ter v Cankarjevi ulici in drugod.

Po vseh večjih krajih **Slovenije** se je po potresu na **Kopaoniku** v Srbiji letos poleti začela skupna akcija za pomoč prizadetim, ki še trajajo. Pomoč so poslale delovne organizacije in drugi v obliki gradbenega materiala, opreme, tekstila, počitniških prikolice, šotorov, zdravil in denarja.

V Murskem gozdu blizu **Lendave** namestavljajo čez dve leti odpreti nov premogovnik boljšega lignita. V njem naj bi nakopali po 400.000 ton premoga letno. Geologi ocenjujejo, da je na območju Benice in Murskega gozda na površini 15 kvadratnih kilometrov okrog 800 milijonov ton premoga.

Slovenska akademija znanosti in umetnosti v **Ljubljani** je začela izdajati novo zbirko knjig o skladateljih, ki so rojeni v Sloveniji ali so iz nje izvirali, od 16. do začetka 19. stoletja. Zbirka se imenuje **Monumenta artis musicae Sloveniae**. Prvi zvezek nosi naslov **Amandus Ivančič: Sonate a tre, drugi pa Daniel Lagkner: Soboles musica**.

Dolgoročni načrt razvoja **Ljubljane** do leta 2000 predvideva tudi izgradnjo nove železniške in prve avtobusne postaje. Vse večja onesnaženost zraka z avtobusi ponovno narekuje, da bi uvedli v mestni pro-

met tramvaj, ki so ga odstranili leta 1958. Znova naj bi začel voziti leta 1990.

Delovna organizacija **Mlekopromet** iz **Ljutomera**, ki sodi v združenje Pomurke, prodaja vse več svojih sirov na devizni trg. Največ jih pokupijo v Združenih državah Amerike, tudi v Švici prodajo parmezana. Topljene sire nameravajo izvažati še v Jordanijo z nazivom »Slovenka«.

Jugoslovanski izvajalci del, ki so sodelovali pri gradnji hidroelektrarne **Haditha** v Iraku – Metalna iz **Maribora**, Litostroj iz Ljubljane in Rade Končar iz Zagreba, so pravočasno končali pogodbeno dela. Graditelji so preusmerili tok reke **Evrat**.

V **Markovcih** na Dravskem polju so to leto zaključili z veliko folklorno prireditvijo. Nastopile so skupine iz Dolene, Lancove vasi, Svobode Ptuj in s Kicarja. Ljudske pesmi so peli pevci iz Lancove vasi ter pevke iz Zabovca, Stonjca in Podlehnik. Gostje iz Gorišnice so igrali na tamburice. Gostje – Korošci z Raven pa na harmonike »frajtonarice«.

Turistično društvo v **Mozirju** je to leto priredilo že osmi Kmečki praznik v Žekovcu. Odprli so cesto, ki bo povezovala kraje, kjer pridelajo največ mleka, s katerim oskrbujejo Celje in okolico: Mozirje, Vrhe, Trnavče in Žekovec.

Občinska kulturna skupnost **Grosuplje** je uredila rojstno hišo pripovednika **Josipa Jurčiča** na **Muljavi** v muzej na prostem. Zada za kmečko hišo je naravni amfiteater, kjer so letos, po 15. taboru slovenskih pevskih zborov v Šentvidu pri Stični, nastopali zamejski in izseljenski pevski zbori. Domačini pa so uprizorili igro po Jurčičevi povesti **Domen**.

Pomurkina delovna organizacija **Agroservis** iz **Murske Sobote** in Univerzal iz Vojvodine proizvajata **MONITORING**, novo elektronsko napravo, ki z zvočnimi in svetlobnimi signali opozarja kombajnista na napako v stroju, hkrati pa mu svetuje hitrost žetve. S to napravo, ki jo je izumil inženir **Franc Kamenik** iz **Iskre**, zelo zmanjšajo količino razsutega zrnja. Za izum se že zanimajo Švedci, Nemci, Čehoslovaki in Sovjeti.

Radio TV klub iz **Murske Sobote** je vzpostavil zvezo z vsemi kontinenti sveta. Svoje sekcije ima še v **Beltincih, Križevcih, Lipovcih**, na **Tišini**, v **Cankovi, Puconcih, Tešanovcih** in **Rakovcih**. Skupaj šteje klub 150 članov z 108 amaterskimi radiooperaterji. Vodi jih **Jože Kolar-Pip**.

Delovna organizacija **Primorje Export** v **Novi Gorici** slavi letos 35-letnico dela. V teh letih je zunanje trgovinska organizacija veliko storila za blagovno menjavo med Jugoslavijo in Italijo. Letos bo ustvarila okrog 15 milijard dinarjev skupnega prometa. Svojo dejavnost pa širi tudi na tržišča Zahodne Evrope, ZDA in Bližnjega vzhoda.

Sladkorna pesa za predelavo v sladkor je letos dozorela v **Ormožu** na 5680 hektarih polj, od tega je posajene na Madžarskem 480 hektarov. Na hektar so pridelali povprečno 40 ton pese, iz 210.000 ton korenov so pridelali skoraj 28.000 ton sladkorja.

V menjalnicah **Ljubljanske** banke šestih občin v južni **Primorski** so v prvih osmih mesecih zamenjali za 30,7 milijonov dolarjev, kar je 56 odstotkov več, kot v istem obdobju lani. Portoroški hoteli so bili tudi v septembru 91 odstotno zasedeni. V hote-

lih, kampih in zasebnih sobah je bivalo 8-15 gostov, kar je za 23 odstotkov več, kot lani v istem času.

V **Savinjski dolini, Sevnici** in **Ptuj** so največji slovenski pridelovalci hmelja. V Sevnici so ga na površini 81 hektarjev pridelali letos 117 ton. V izvoz ga bodo poslali 76 odstotkov, s slovenskim »goldingom« pa obnavljajo 13,9 hektarja površin.

Krajevna skupnost **Radoslavci** se zavzema za razvoj svojih najmanj razvitih naselij Precetinci in Godemarci, kjer so začeli graditi vodovodne napeljave. Zaradi ostarelosti lastnikov propada veliko kmetij, kmetijski pospeševalni službi pa so naložili nalogo, da poskrbi za boljšo obdelanost zemljišč, ki bi dala več hrane. Gradijo tudi novo zdravstveno postajo in urejajo ceste, pri čemer veliko pomagajo s prostovoljnimi delom.

V povečanih tovarniških prostorih Steklarne Boris Kidrič v **Rogaški Slatini** bodo zaposlili še 500 delavcev. Leta 1986 nameravajo povečati izvoz od letošnjih 8 na 16 milijonov dolarjev. Največ izvažajo v ZDA, načrtujejo tudi nastop na tržiščih Zahodne Evrope.

V obdobju 1980-1985 so nameravali sadjarji v **Sloveniji** urediti 3163 hektarov novih sadovnjakov, načrt pa so znižali na 1200 hektarov ali na 240 hektarov letno. V naslednjem srednjeročnem obdobju načrtujejo usposobitev 2241 hektarov, od leta 1990 do 2000 pa še 5684 hektarov nasadov. Denar za ureditve tega načrta zbirajo sadjarji v posebnem skladu.

Po **Sloveniji** potekajo razprave o podaljšanem porodniškem dopustu, ki ga želijo mlade matere podaljšati od 8 na 12 mesecev, kot ga imajo v nekaterih drugih republikah v Jugoslaviji. Delovne organizacije se boje dodatnih izdatkov, leta 1982 so plačale materam, ki so čuvale doma 7 do 12 mesečnega otroka na domu, 25 milijonov dinarjev. Slovenci se premalo rojevamo, zato bi bilo bolje prihraniti denar s povečanjem storilnosti, uvedbo novega strojnega parka, oživljanjem kmetijstva in boljšega zaposlovanja mladih. V Sloveniji je bilo leta 1982 na račun bolniških izostankov izgubljenih 13.041.715 delovnih dni, lep del od teh na račun porodniških.

Novinar in scenarist Željko Kozinc je napisal scenarij za nov celovečerni slovenski film z naslovom »Nobeno sonce«, ki začena svojo pot po **Sloveniji**. Film je režiral Jane Kavčič, igrajo pa Vesna Jevnikar, Vida Juvanova, Branko Štrubelj, Dare Valič, Marija Lojk in drugi. Glasbo zanj je napisal Dečo Žgur.

Letos, 14. septembra, se je mudila v Ljubljani kanadska delegacija, ki jo je vodil minister za mednarodne odnose in zunanjo politiko Bernard Landry. Kanadski gostje so se pogovarjali s predstavniki slovenskega izvršnega sveta republiške skupščine, Gospodarske zbornice **Slovenije** in delovnih organizacij. Izrazili so mnenje, da obstoje vse možnosti za poglobitev sodelovanja na gospodarskem področju v letu 1985.

Na letošnji zvezni mladinski delovni akciji **SLOVENSKE GORICE 84** je sodelovalo 431 mladih iz Slovenije, Hrvaške, Srbije, Makedonije, Črne gore, Bosne in Hercegovine in Vojvodine. Izkopavali so jarke za vodovod, ki ga v teh nerazvitih krajih še nimajo. Dela so opravili na ob-

močjih Gradišča, Benedikta – v občini Lenart ter Destrnika, Cirkulan in Stoperc v občini Ptuj.

Ena izmed manj razvitih slovenskih občin **Šmarje pri Jelšah** se ponša letos s 35,5% večjim izvozom, čeprav so ga načrtovali le za 15% več kot lani. Prizadevajo si, da bi dobili delavci večje plače, saj znašajo poprečno 19.320 dinarjev. Levji delež pri izvozu te občine, do 90% pa je imela steklarina, ki so se ji letos pridružile še druge delovne organizacije.

Na gradu Štatenberg pri **Slovenski Bistrici** so se letos enainvajsetič srečali slovenski pisatelji, ki jim predseduje Tone Partljič. Pozdravni govor je imel Slavko Jug, predsednik podružnice slovenskih pisateljev v Mariboru. Obravnavali so položaj pisatelja in literature v današnji družbi pod naslovom »Pisatelj in kriza«.

Člani medobčinskega sveta Socialistične zveze delovnega ljudstva severnoprimorskih občin so v **Tolminu** začrtali izhodišča in program za bodoče sodelovanje z mejci v Italiji in Avstriji ter naprednimi političnimi strankami v obeh sosednjih dr-

žvah. Predstavniki Slovenske kulturno-gospodarske zveze za goriško in videmsko pokrajino so obiskali oktobra idrijsko občino.

Poslovna skupnost Rudisa iz **Trbovelj** bo postavila v Šiklju, v republiki Bosni in Hercegovini, veliko klasirnico za sortiranje 3,3 milijona ton lignita letno. Predstavniki Rudisa in Rudnika lignita Dobrna-Lukavac so podpisali pogodbo za dela v vrednosti 760 milijonov dinarjev. Objekte bodo gradile slovenske in bosansko-hercegovske delovne organizacije.

V občini **Velenje** so delegati združenega dela in zbora krajevnih skupnosti sprejeli predlog, da zmanjšajo obseg dajatev za gospodarstvo. Zmanjšali bodo obseg materialnih stroškov, obveznosti iz osebnih dohodkov delavcev, 10% manj bodo dali za sklade skupne porabe. Dajatve po vsej Sloveniji za krajevne samoprispevke nameravamo zmanjšati za 30 procentov.

V koroškem rudniku svinca v **Mežici** so staro opremo posodobili z novo, doma narejeno. Zdaj bodo pridelali 300.000 ton rude letno, poprej pa so je le 190.000 ton.

osebnosti

Umril je zaslužni izseljenec **JOŽE VIŽINTIN** iz Renč, ki je bil pred 2. svetovno vojno tajnik slovenskega delavskega društva »Ljudski oder« v Buenos Airesu, po vojni pa se je vrnil v domovino, kjer je prav tako opravljal vrsto pomembnih nalog. Od njega se je na zadnji poti v Renčah poslovil celoten odbor podružnice Slovenske izseljenske matice v Novi Gorici.

Založba Mladinska knjiga v Ljubljani je podelila letošnje Levstikove nagrade trem sodelavcem: Slikarki **Mariji Stupici** za ilustracije v knjigah REGICA IN SKOKICA, in LETEČI KOVČEK IN DVANAJST MESECEV, nadalje slikarju **Matjažu Schmidtu** za ilustracije NEJČEVEGA PRVEGA LEKSIKONA ter pisatelju **Vitomilu Zupanu** za mladinsko knjigo PO-

TOVANJE V TISOČERA MESTA. Omenjene nagrade so podelili za prispevek teh avtorjev na področju, ki sodi po svoji kvaliteti, h kateri so bistveno prispevali v sam evropski, pa tudi svetovni vrh.

Janez Stanovnik, član predsedstva SR Slovenije, znan mednarodni ekonomist, je v svojem razmišljanju pod naslovom Svetovna desnica na pohodu, levica v umiku, objavljenem v Naših razgledih, izjavil:

»Prehod v postindustrijsko družbeno strukturo predvideva tako visoko stopnjo razvoja produktivnih sil in produktivnosti dela, da si ni mogoče zamisliti, da bodo nerazvite dežele preskočile fazo industrializacije in se ob uvozu moderne tehnologije neposredno razvile v postindustrijsko družbo. Očitno bodo še dolgo obstajale družbe na različnih tehnoloških stopnjah, toda delitev dela ne bo šla po liniji tehnološke superiornosti in inferiornosti. Čeprav bo tehnološko najnaprednejši »sektor« v manj razvitih deželah po obsegu relativno manjši, bo njegov pomen za nacionalni razvoj toliko večji. Glavna naloga tega »sektorja« bo pospeševanje transformacije in razvoja tradicionalnih sektorjev kmetijstva, industrije, obrtništva in drugih storitvenih dejavnosti.

Ker je temelj moderne tehnološke dinamike neprestana ustvarjalnost, in ker se največji del tehnološkega napredka »utelesi« oziroma »investira« v človeka-proizvajalca, je ustvarjanje objektivnih družbenih razmer za čim večjo ustvarjalnost in inventivnost ena od osnovnih nalog progresivne družbe. Cilj socializma kot najvišjega izraza progresivne »levice« ostaja »osvoboditev dela«, toda sredstva – družbena lastnina, planiranje, demokratični centralizem itd. – za doseganje cilja se morajo prilagoditi novim okoliščinam.«

turistični vodnik

PREGLEDNA KARTA OBČINE CELJE

V kartografskem oddelku Geodetskega zavoda Slovenije so v merilu 1:50.000 izdelali pregledno karto celjske občine. Izdali so jo za turistične namene in za strokovno rabo, v dveh variantah. Na karti, ki je izšla v turistične namene so začrtane planinske poti, turistične znamenitosti, hoteli in gostinski objekti in drugo. Karta za strokovno rabo ima označene meje krajevnih skupnosti in katastrskih občin. Na drugi strani obeh kart je natisnjeno besedilo o občini Celje, seznam naselij, najvažnejši naslovi s telefonskimi številkami ter legenda. Karto je izdala Geodetska uprava občin Celje in Laško, turistično v 3000, strokovno pa v 2000 izvodih, stane pa 200 din.

TURISTIČNA KARTA BOVCA Z OKOLICO

Komisija za turizem pri Krajevni skupnosti Bovec je izdala turistično karto Bovca z okolico. V merilu 1:25000 so jo izdelali na Inštitutu za geodezijo in fotogrametrijo v Ljubljani, oblikoval jo je Boris Juvanec. Na karti so vrisane zemljepisne oznake, sprehajalne in planinske poti, smučarske proge in naprave, planinske in lovске kočе, planšarski stani, gostilne, bencinske črpalke, parkirišča; možnosti za kajakaštvo in šotorišča itd.

Označeni sta tudi frontna linija iz

prve svetovne vojne in meja Triglavskega narodnega parka. Besedilo o Bovcu in okolici je natisnjeno v slovenščini, srbohrvaščini, angleščini, italijanščini in nemščini, ob njem pa pregled možnih sprehajalnih poti in planinskih tur.

Karta je izšla v 3000 izvodih, stane pa 150 dinarjev.

GORIČKO V SEVEROVZHODNI SLOVENIJI

Krajevna skupnost Grad na Goričkem je izdala brošuro na 24 straneh, v kateri predstavlja zgodovino, naravne in kulturne znamenitosti tega severovzhodnega dela Slovenije ob tromeji Jugoslavije, Avstrije in Madžarske. Gradivo obsega poglavja: Geografske značilnosti, Grad v preteklosti, Zanimivosti, Obdobje reformacije pri Gradu, Protireformacija, Kalvinizem, Plošča padlim za svobodo, Zgodovinski in drugi podatki o Gornji Lendavi (Grad). V dodatku so še nanizane zanimivosti iz urbarja gornjelendavske posesti.

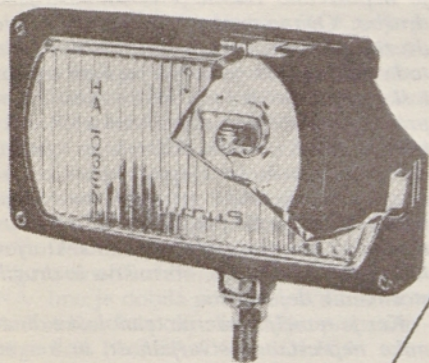
Ta vodnik objavlja tudi 21 fotografij Grada in okolice ter karto najdišč kamnitih sekir v Prekmurju. V prilogi je še zemljevid Pomurja in naslovi domačih gostiln in storitvenih dejavnosti. Ta vodnik je izšel v nakladi 4000 izvodov, stane 150 din, naročite pa ga lahko na naslov: Krajevna skupnost Grad, 69264 Grad na Goričkem.

ZASEBNE GOSTILNE NA SLOVENSKEM

Zveza obrtnih združenj Slovenije je izdala nov prospekt zasebnih gostiln na Slovenskem. Izmed 2200 zasebnih gostinskih obratov so izbrali 270 najboljših. Podatki o gostilnah so razdeljeni po geografskih območjih Slovenije: Gorenjska in Ljubljana z okolico, Dolenjska in Bela krajina, Primorska in Notranjska ter Štajerska, Prekmurje in Medžimurje. Ta območja pa so razdeljena še po občinah, dopolnjujejo pa jih skice, ki pomagajo pri lažji orientaciji.

Pri vsaki posamezni gostilni je legenda, ki nas seznani s številom zunanjih sedežev – za letno turistično sezono in večje skupine gostov, številom postelj in notranjih sedežev ter časom obratovanja.

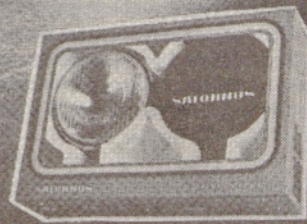
Besedilo je natisnjeno v slovenščini, angleščini, italijanščini in nemščini. Prospekt je natisnil Grafos iz Ljubljane, v nakladi 10.000 izvodov.

varno vožnjo zagotavlja

☆☆☆ meglenske

SATURNUS

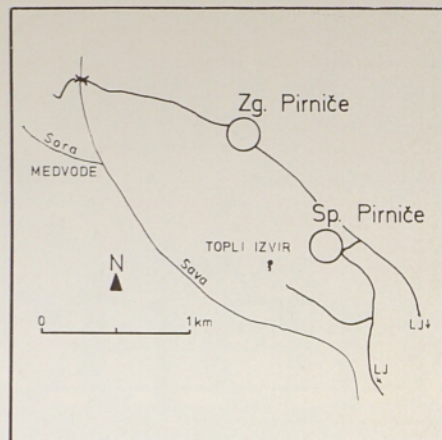

naravni zakladi slovenije

Odgovora verjetno ne bomo nikoli izvedeli, zlasti še, ker so leta 1956 izvir zabetonirali, da bi perice, ki so lahko prale tod tudi pozimi, imele lažje delo. Toda kakor hitro so se pojavili pralni stroji, je betonsko prališče osamelo. In kakšna je prihodnost te naravne znamenitosti? Ljubljanski regionalni zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine je predlagal, da bi na podlagi dokumentov vzpostavili stanje, podobno naravnemu in spet naselili topljokoljubne venerine laske. S tem bi bil topli vrelec gotovo še zanimivejši za obisk.

Peter Skoberne

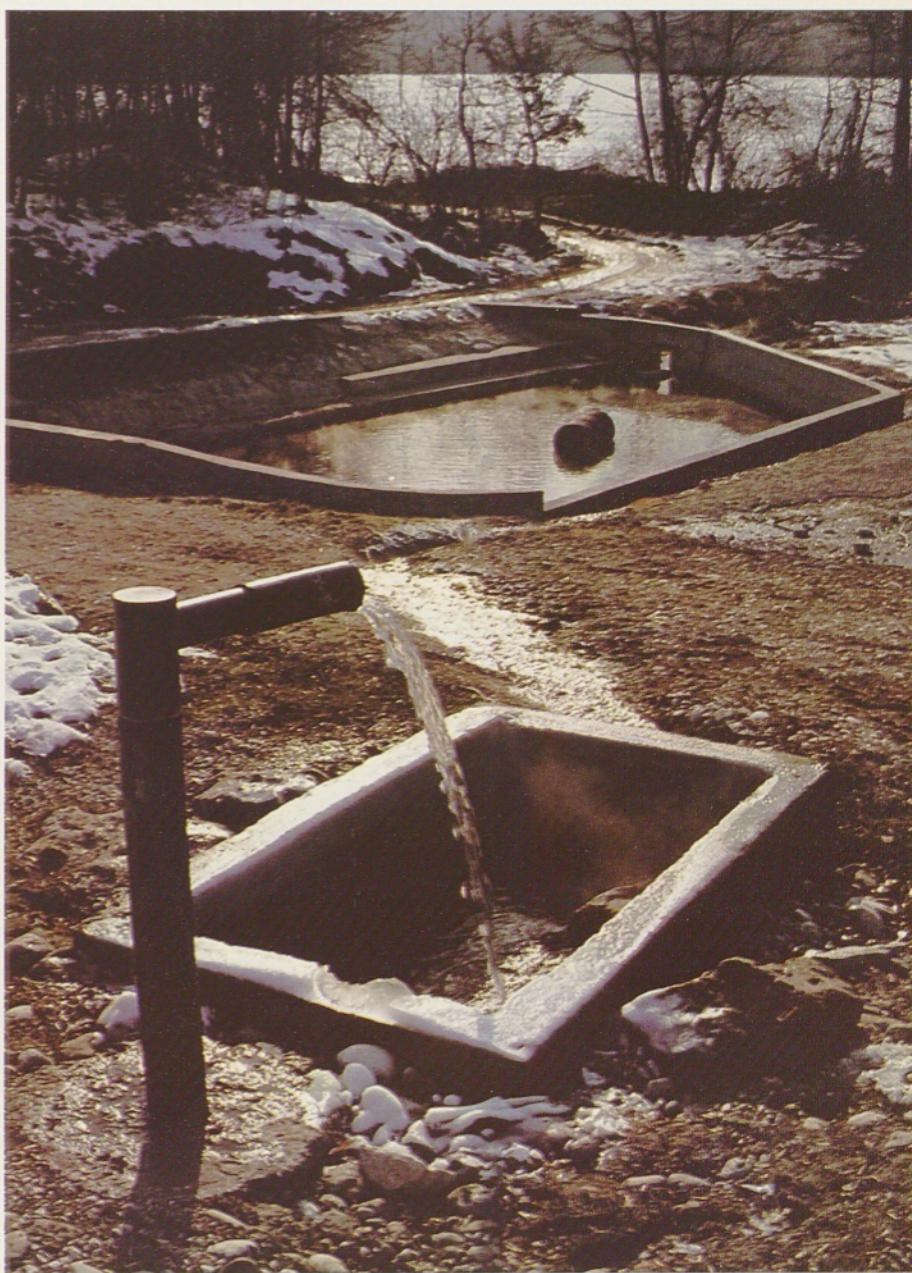
Topli izvir pod Šmarno goro

Na pragu Ljubljane si lahko ogledamo manj znani topli vrelec pri Spodnjih Pirničah pod Šmarno goro. Izvirek je najbolj zanimiv pozimi, ko temperaturno razliko med toplo vodo in mrzlim zrakom najbolj občutimo.

Najlaže ga najdemo, če se odpeljemo v Spodnje Pirniče in vprašamo domačine po toplem izviru. Usmerili nas bodo proti Savi in pod ježo nekdanje savske terase bodo zagledali nič kaj ugleden betonski bazen. V mrzlih dneh se dviga nad vodo sopara, sicer pa brez skrbi pomočite roko v vodo, saj temperatura niha med 18 in 23° C!

Topla voda priteka iz globine ob tektonskem prelomu. V Preski pri Medvodah je na isti način nastal tudi topli izvirek Prdél, ki pa so ga pri zidavi stanovanjskega naselja speljali v kanal.

Tudi izvirek pri Pirničah je bil nekdanj drugačen. V naravnem stanju je bil bolj obiskan kot danes, zlasti še, ko je 9. januarja 1927 kustos univerze Rajko Justin našel na skalah topljokoljubno praprot venerini lasci (*Adrianhum capillus – veneris*). Zanimiva najdba je res počastila »kraljičin rojstni dan« kot je omenjeno na herbarijski etiketi. Zakaj je pojavljanje te praproti takšna zanimivost? Venerini lasci uspevajo namreč le tam, kjer je vpliv milega sredozemskega podnebja. V Sloveniji jih najdemo le v Primorju do črnokalske stene, ponekod ob Soči in v Baški grapi. Rastišče pod Šmarno goro, kjer je praprot lahko uspevala prav zaradi vpliva toplega vrelca, ki je omilil nizke zimske temperature, pa je zaradi velike oddaljenosti od obale še vedno uganka. So jo morda sem zanesli akvaristi, ki so v izviru gojili tropske ribice ali pa je pojavljanje venerinih laskov povsem naravno?

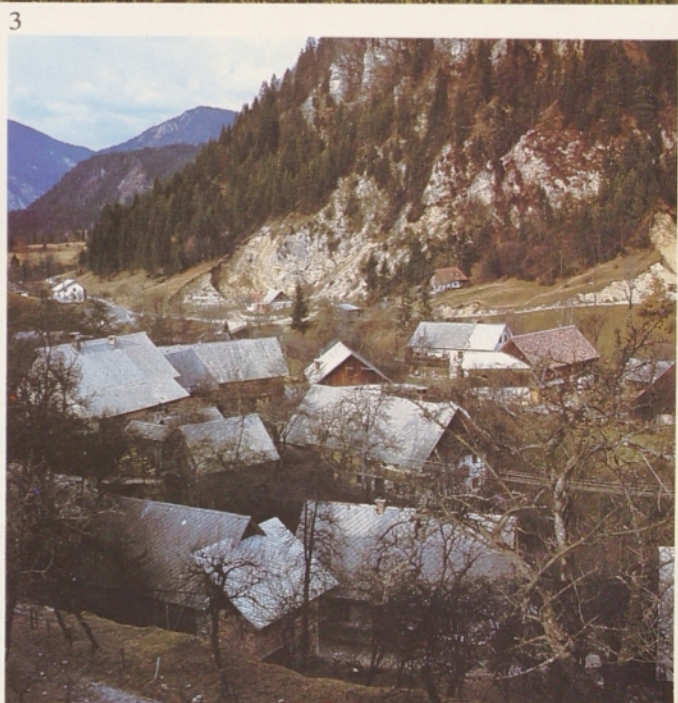

slovenija
v
mojem
objektivu

Foto:
Ančka Tomšič

- 1 Radmirje
- 2 Osp
- 3 Krnica nad Gorjami pri Bledu
- 4 Dobrova pri Ljubljani
- 5 Žiri

Rodna gruda

Slovenija

english section

News

Yugoslavs Successful at Olympic Games in Los Angeles

At the recent Olympic Games in Los Angeles, Yugoslav sportsmen won a total of 18 medals in 17 different disciplines: 7 gold medals, 4 silver medals and 7 bronze medals. With respect to the number of medals won, Yugoslavia was in eighth place among the 140 countries which participated in the Olympic Games in Los Angeles.

Most successful among the Yugoslav sports participants were our wrestlers and boxers, but medals were also won by our handball players (both women and men), as well as by our basketball players, waterpolo players, footballers and canoeists.

Those reporting from the Olympic Games in Los Angeles made special mention of the wonderful welcome accorded to our Olympic team by our fellow-countrymen living in California, as well as of the fact that a considerable number of our fellow-countrymen and their descendants had won medals in the teams of several other countries. Of course it was the American gymnast Peter Vidmar, who is clearly of Slovene origin, who attracted the most attention. In the next number of this magazine we hope to provide an on-the-spot report by one of the Slovene reporters who was at the Olympic Games in Los Angeles.

William Hayden in Yugoslavia

In August William Hayden, Australia's Minister for Foreign Affairs, paid an official visit to Yugoslavia. During talks with Raif Dizdarević, Yugoslavia's Foreign Minister, discussions were conducted about the present development of international political and economic conditions, as well as about the

role of Yugoslav emigrants in Australia.

The »France Marolt« Folklore Group in Canada

During July and August the "France Marolt" Academic Folklore Group from Ljubljana visited Canada. During the 21 days of the tour the "France Marolt" group gave a total of 25 performances.

The most important event during this tour was the international folklore festival at Drummondville, at which as many as 16 folklore groups from 15 different countries took part. The "France Marolt" folklore group also took part in the Summer Festival at Montreal and at various events held in Ottawa.

As the opportunity for the group's tour in Canada arose suddenly, it was not possible to organize a special meeting with our emigrants. In spite of this, however, certain cordial contacts took place.

Summer School of the Slovene Language Concluded

On August 10th the latest Summer School of the Slovene Language, which is intended for the descendants of Slovene emigrants, was concluded by a reception given by Slovenska izseljenska matica at the Hotel Creina in Kranj. This year there were a total of 74 participants from 13 countries: Australia, Argentina, Canada, the U.S.A., Austria, England, France, Greece, Italy, the Netherlands, Switzerland, Sweden and West Germany.

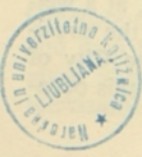
The participants of the Slovene Summer School attended a total of 80 hours of lessons, in six groups, as well as going on a number of shorter and longer trips around Slovenia, on

RODNA GRUDA, Magazine for Slovenes Abroad, Cankarjeva 1/II, 61001 Ljubljana, Slovenija-Yugoslavia Tel.: 061 210-716

Published by Slovenska izseljenska matica, Ljubljana
Editor: Jože Prešeren
(Editor-in-Chief)

English translations: Milena Milojević-Sheppard, M. A.
RODNA GRUDA is published monthly. Numbers 8 and 9 are published together as a double issue.

Yearly subscription for overseas countries is 11.— U.S., 13.— Canadian or 10.— Australian dollars. Payment can be made direct to our Account. No. 50100-620-010-32002-2818/5 at Ljubljanska banka, or by international money order, or by check — payable to »Slovenska izseljenska matica« — in a registered letter.

which they became acquainted with the beautiful countryside and natural wonders of our republic. They also visited numerous cultural and historical monuments.

A more detailed report about the Summer School of the Slovene Language will be published in a future number of "Rodna gruda".

Relief for Foreign Capital Investments

Recently the Federal Government passed a bill about changes and additions to the law about the investing of foreign capital in Yugoslav working organizations. By means of the proposed changes, the method through which agreements about the investment of foreign capital are drawn up will be considerably simplified.

Higher Household Standard

There is a continuing increase in the number of households in Yugoslavia which own household appliances of one kind or another. According to data supplied by the Federal Office for Statistics, almost 93% of Yugoslav households own household appliances. Slovene households are the best equipped with such appliances, whereas those in Kosovo have the least number of them per household.

International Conference in Ljubljana

Recently the second conference of the directors of agencies of the developing countries for international technical cooperation was held at the International Centre in Ljubljana, within the organization of the "77 Group". About 50 representatives of 25 developing countries took part in the conference, which was, at the same time, the first official meeting of the "77 Group" in our country. The conference lasted until August 3rd.

»Gallery of the Revolution« in Ljubljana

In July new exhibition-rooms, named the "Gallery of the Revolution", were opened in Ljubljana, in the restored premises of the baroque style house Mestni trg 10. The exhibition-rooms will be used to exhibit fine-arts exhibits, prints, brochures, books, posters, and pamphlets, which are connected with pre-war social and revolutionary movements, and with the National Liberation War and its later

representations. Most of the 85 works, on exhibition at the new gallery, were presented by the Academic Painter, Božidar Jakac.

Airbuses for Inex-Adria

In July a contract was signed by Janez Kocjančič, director-general, on behalf of Inex-Adria Airways, and Bernard Lethier, Chairman, on behalf of Airbus Industries, about the development and purchase of five Airbus 320 jet aeroplanes. In this way Inex Adria Airways will be taking an active part in this development project.

Representatives of SNPJ and PSWA in their Homeland

"I am proud of all the great achievements made in Slovenia over the last few decades, but, at the same time, I am sorry that my parents cannot see them, since they had to emigrate to America in order to earn their living. I am proud that my parents brought me up in the Slovene spirit, and that I am working with such a progressive, and such a fraternal Slovene workers' organization as is the S.N.P.J. (Slovene National Benefit Society), which is celebrating its 80th anniversary this year". That is roughly how the words of the President of the Slovene National Benefit Society, **Edvard Hribar**, sounded on the several occasions when he gave a formal speech. He was the head of the delegation of S.N.P.J. which visited Slovenia this year. The other two members of the delegation were **Joseph Culkar**, member of the Board of Finance, and **Joseph Cvetas**, first vice-president.

Almost at the same time there arrived in Slovenia the delegation of the Progressive Slovene Women of America, which was headed by president **Florence Unetich**. Other members of the delegation included two former presidents, **Cecilia Wolf** and **Mary Kobal**, as well as secretary **Millie Bradach**, and Vice-President **Joyce Plemel**, accompanied by her husband.

A cordial welcoming reception was laid on for both the delegations by Slovenska izseljenska matica, as well as talks with top representatives of political, economic, social and cultural life in S.R. Slovenia. The visit by the two delegations was concluded with an official ceremony to mark this year's two jubilees — the 50th anniversary of P.S.W.A. and the 80th an-

The aeroplane, with room for 180 passengers, is supposed to take off for the first time in 1989. It is being jointly designed and constructed by companies from France, West Germany, Great Britain and several other countries. The value of the contract is 250 million dollars. The following Yugoslav firms will be taking an active part in the realization of the European aero-industry's project: "Iskra", "Soko", "Elan" and others. The share of Yugoslav enterprises in the project should reach half of the total value of the contract between Inex Adria Airways and Airbus Industries.

niversary of S.N.P.J. The ceremonies took place at the Ivan Cankar Cultural and Congress Center, as well as at the Emigrants' Pic-nic in Škofja Loka.

Talks were held between members of the two delegations and of Slovenska izseljenska matica about how to increase and broaden mutual cooperation in the future, about certain new forms of mutual links, about cooperation in the case of cultural exchanges, exchanging information, and the collecting of historical material, etc. As far as the near future is concerned, certain concrete agreements were reached about a visit by the Ljubljana Octet to the U.S.A., about help in the distribution of the future English magazine about Slovenia, which is to be first published in 1985, as well as about the collection of funds for medical equipment for the Clinical Centre in Ljubljana.

At the official reception which was held in honour of the two delegations, special certificates of merit were awarded by Slovenska izseljenska matica. These certificates have been awarded to all post-war presidents of S.N.P.J.: this time Joseph Culkar and Edvard Hribar received them. A considerable number of special diplomas were also issued to deserving members of P.S.W.A. These diplomas were presented personally to Mary Kobal, Cecilija Wolf, Joyce Plemel and Florence Unetich. Other members will be presented with these diplomas on another occasion.

A cordial welcome was also extended to the members of the two delegations at Ljubljana's City Hall, at a welcoming reception given by the president of the Assembly of the City of Ljubljana, Tina Tomlje. On this occa-

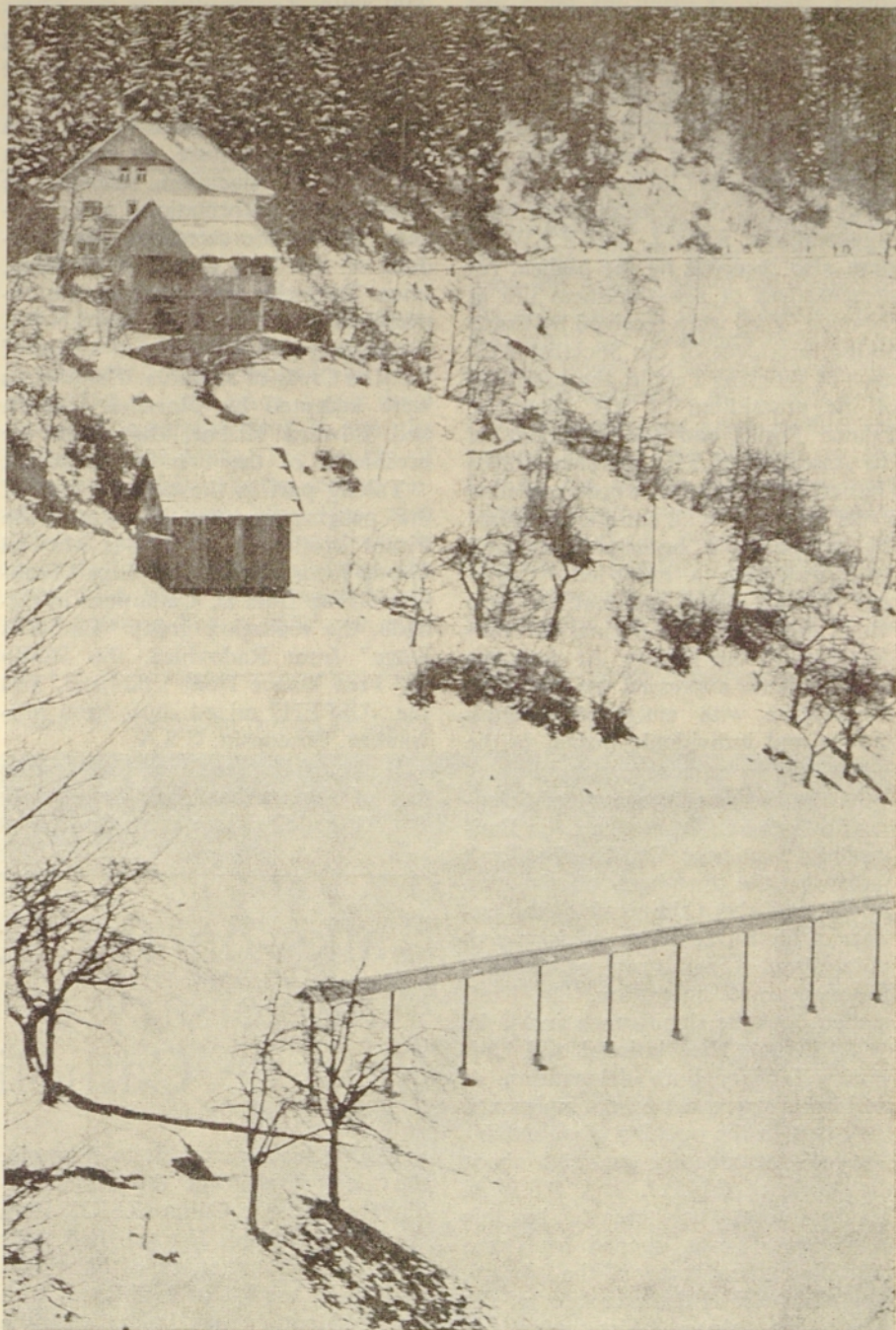

sion Tina Tomlje presented to the S.N.P.J. a plaque of the City of Ljubljana, which still bears numerous signs which indicate the help given by emigrants during the hardest days. A similar plaque was presented to the Progressive Slovene Women of America by Vida Tomšič, who attended the celebrations of the 80th anniversary of the P.S.W.A. in Cleveland this year.

The two delegations also had talks at the Cultural Community of Slovenia, where the President of the Community, Vladimir Kavčič, gave a brief description of how cultural activities are organized in Slovenia. The President of the Association of Cultural Organizations of Slovenia, Jože Osterman, then indicated a number of possibilities for cooperation with numerous amateur cultural-artistic groups. The members of the two delegations then moved on to the Ethnographical Museum of S.R. Slovenia, where they were received by the Museum's director, dr. Boris Kuhar. Dr. Kuhar showed his visitors around the museum and then a lively discussion about museum and the heritage room at the Borough of S.N.P.J., Pennsylvania began, as well as about numerous ways in which the cultural and historic heritage can be maintained.

At the Chamber of Commerce of Slovenia the S.N.P.J. delegation had lively discussions about how American Slovenes could help in the establishing of contacts between Yugoslav and American working enterprises. There were several critical remarks about the fact that our business and diplomatic offices in the U.S.A. do not seek out contacts with them, for no known reason. The members of the S.N.P.J. delegation also expressed the desire to obtain more information about what the Yugoslav economy is able to offer Americans, since there exist numerous unexploited opportunities for the sale of Yugoslav goods in the U.S.A. At the Chamber of Commerce it was the president of the chamber, ing. Marko Bulc, who talked to the members of the S.N.P.J. delegation, as well as Stojan Jakopič, the secretary for economic relations with foreign countries.

The representatives of S.N.P.J. and P.S.W.A. also visited Ljubljana's Television Centre. Here they first watched a film which was shot at the Greensburg convention of the S.N.P.J., and then listened to a talk which was given about the work of the Slovene television network and in particular

In the hills above Škofja Loka (photo by Janez Zrnc)

about the problems which Ljubljana TV has encountered when trying to complete the series about Slovene emigrants and emigration. The television team has already been among the Americans, where part of the material for the series was shot. Now the team is getting ready for a new journey, and hoping for considerable financial support from our emigrants themselves.

The two delegations from the U.S.A. were also invited to visit the University Clinical Centre in Ljubljana, where they had a close look at the Children's Clinic. It was this clinic which, during the post-war years, be-

nefited from the special help of American Slovenes, in the form of both medical equipment and supplies.

There is a special plaque in the forecourt of this clinic to remind those passing by of these very much needed contributions. The director of the University Clinical Centre, Franc Šifkovič, first thanked all those present for the help received several decades ago. He then went on, with the help of surgeon and doctors, to give a description of how the Clinical Centre in Ljubljana is organized, as well as of how the whole system of health care operates in S.R. Slovenia. Cer-

tain discussions took place about how American Slovenes, members of S.N.P.J. and P.S.W.A., might be able to help in the supply of certain medical equipment, as well as to make use of the medical facilities of the Clinical Centre in Ljubljana.

Members of the delegations of both organizations, S.N.P.J. and P.S.W.A., were also received by the highest representatives of socio-political life in Slovenia. They were received by Franc Šetinc, president of the Socialist Alliance of Working People, the president of the praesidium of S.R. Slovenia, France Popit, and the president of the Assembly of S.R. Slovenia, Vinko Hafner. Their cordial words provided a real welcome to all emigrants returning to their old homeland, as well as representing a heart-felt "thank-you" for all moral and material help which was received during the hardest days in our history. At the same time the hosts expressed the hope that cooperation with emigrants' organizations and individuals would, in the future, too, be as close as possible.

At the Slovene Academy of Science and Arts and its Institute for Emigration, Academic Dr. Bratko Kreft spoke to the members of the two delegations about the work of the latter institute to record as much as possible about the history of Slovene emigrants and emigration. Dr. Kreft spoke about the significance and tasks of SAZU. At the National and University Library both delegations, as well as numerous other emigrants, took part in the opening of an exhibition of documentary material about the work of S.N.P.J. and P.S.W.A. Lively interest was created by this exhibition. It was opened by Tomo Martelanc, the director of the Library, who also wished the members of the delegations welcome. Also taking part in the meeting was the Academic painter Božidar Jakac, who was celebrating his 85th birthday. Twice in his life Božidar Jakac has visited our American Slovenes.

The two delegations were also received by the consul-general of the U.S.A. in Zagreb, James Swihart.

At the main celebration of the jubilees of both emigrants' organizations at the Ivan Cankar Cultural and Congress Centre, the president of Slovenska izseljenska matica, Matjaž Jančar, drew particular attention to the tenaciousness of our fellowcountrymen and their descendants living in foreign countries, to the interest which they continually pay towards their old homeland, as well as to the interest of the homeland for as lively as possible relations with emigrants in all parts of the world. A spe-

cial role in these links is played by the two organizations, S.N.P.J. and P.S.W.A. Matjaž Jančar expressed the hope that these contacts would, in the future, be even more varied, both in the field of culture, as well as in the fields of education, science, the exchange of information, and business. During the ceremony the president of the Red Cross of Slovenia, Ivica Žnidaršič presented to the representatives of P.S.W.A. and S.N.P.J. the highest awards: the gold award of the Red Cross of Slovenia. The awards were accepted by Florence Unetich and Edward Hribar, the respective presidents of the two organizations.

Taking part in the cultural part of the programme were the octet of the Pirnat brothers, the Gašper Musical Group from Visoko, the "Lipa" Folklore Group from St. Catherines in Canada, the recitation group "Linhart's Stage" from Radovljica, the Studio for Free Dance from Ljubljana, and the "USPEH" mixed choir from Milwaukee, Wisconsin, U.S.A.

It should be mentioned that, on the day of the national holiday of July 4th, both delegations joined an enjo-

yable trip to Dolenjsko and Bela krajina. On the way they were able to stop and have a look at Šmarješke toplice, where they were given a very warm welcome by the members of the health-spa's staff, at the partisan monument "Baza 20" in the forests of Rog Mountain, and at the exhibition which was put on at Gradac in Bela krajina on the occasion of the 40th anniversary of the Red Cross of Slovenia. On the way back they were able to stop for a pleasant evening picnic at the Dolenjske toplice health-spa.

Thus, we can see that during the jubilee years of the Slovene National Benefit Society and of the Progressive Slovene Women of America, the links which tie these two organizations to the old homeland have, through the visit of the two delegations, become stronger. At the same time the representatives of both sides are, on the basis of good and general understanding, continually looking for new forms of mutual cooperation.

Jože Prešeren

Talks on the occasion of 90th Anniversary of the American-Slovene Catholic Union

During his recent visit to Slovenia, the vice-president of the American-Slovene Catholic Union (KSKJ), from the U.S.A., Frank Horzen, had talks with the representatives of Slovenska izseljenska matica in Ljubljana: with the president, Matjaž Jančar, with the secretary, Marko Pogačnik, and with the member of the executive committee, Rado Genorio. On the occasion of the 90th anniversary of the establishment of the KSKJ, satisfaction with the cooperation which has gone on so far was expressed, and at the same time it was agreed that cooperation should continue in the future, too, in various fields.

At the proposal of KSKJ, Slovenska izseljenska matica is prepared to organize excursions around Slovenia for young people of Slovene origin who would like to find out, in this way, more about the land of their origin, their heritage and culture, as well as playing matches with youth teams in Slovenia in various kinds of sports. For this purpose specially arranged programmes will be prepared, which will be sent by Slovenska izseljenska

matica to KSKJ. Details about possible stays at Slovene health-spas and resorts will also be sent.

Young people who are members of KSKJ can join in the Summer School of the Slovene Language, which takes place every year in July and August.

Through Slovenska izseljenska matica it will be possible for the descendants of Slovene emigrants to obtain scholarships which would help them to study for first and postgraduate degrees at Slovene universities. In the same way that cultural groups which work within the framework of KSKJ have the possibility that Slovenska izseljenska matica organizes their tours around Slovenia and Yugoslavia, the members of the societies of KSKJ can, either independently or as co-workers, join in all trips around the homeland, the U.S.A. and Canada, in addition to the members of other organizations with which they cooperate.

Further cooperation is foreseen in the sending to KSKJ of lists, catalogues and brochures about the production of cassettes, gramophone re-

cords and books published by Slovene publishing-houses and newspaper-enterprises. At the end of the meeting the representatives of Slovenska izseljenska matica suggested that KSKJ

might join in with other Slovene emigrants' organizations in the collecting of funds for some vitally needed equipment and material for the Clinical Centre in Ljubljana.

has more the taste to which Yugoslav wine-drinkers are accustomed.

During the first 3 months of 1984, Slovin got 80 % more orders for wine exports than during the same period last year. The situation will be eased when a new export terminal is constructed, which will provide the particular treatment which exported wines need. At Slovin there have never been any worries about the quality of the wine itself — they are more worried about the packaging quality: unsuitable bottles, torn labels and damaged cardboard boxes don't help sales.

At "Slovin" no great profits are reaped in the sale of wine to the U.S.A., but on the other hand these exports make possible the simultaneous import of Coca-Cola extract to Yugoslavia. For this reason the Coca-Cola company is very interested in the imports of Yugoslav wine to the

Business news

»Slovin« Increases Exports to the U.S.A.

Ever since 1947, when "Slovin" was established, primarily as an exporter of Slovene wine, exports have been a very important aspect of Slovin's business. Up until recently most Slovene wine has been sold to Western Europe. However, over the last four years, using the trading-name "Avia" and in cooperation with the Coca-Cola Company, the United States of America, too, have become an important market for Slovene wine.

Out of Slovin's production of 850,000 hectolitres last year, as much as 450,000 hectolitres of wine were exported, 90 % of which was exported to the convertible-currency countries. Slovin's exports represent one-third of all of Yugoslavia's exports of wine, bringing in a total of 21 million dollars last year. It is true that last year exports to the U.S.A. amounted to only 8 % of total exports, but on the other hand it is more important that Slovin's wines have, under the trading name of "Avia", found a place for themselves on the giant, practically insatiable American market. Americans drink relatively little wine — on average only 7.5 litres per year per inhabitant, which is ten times less than in Slovenia. However it is only in recent years that wine has begun to replace, to a certain extent, beer and stronger alcoholic drinks. On the American market approximately 27 % of all wine is imported. Among the biggest exporters of wine to the U.S.A., Yugoslavia is in fifth place. Slovin's "Avia" wines represent 89 % of all Yugoslav wine exported to the U.S.A., and, over the last four years, the sales of "Avia" wines have increased by 55 % annually, on average. It is hoped that in 1985 a total of 12 million bottles of "Avia" wines will be exported to the U.S.A., which would be three times more than in 1983.

At Slovin they say that the formula for succeeding in selling wine in the U.S.A. is a simple one, but a lot of work, skill and means are needed to realize these plans, "Avia" wines are imported into the U.S.A. by the Laureate firm, which was set up by the Coca-Cola Company and has distribu-

tion centres in 23 American states. Wine from Ljubljana ends up in approximately 100,000 shops in all parts of the U.S.A., and when it gets there the most important thing is how the bottle of wine looks. The quality of the wine itself is only the second element in importance. Wine from nine different producers in Yugoslavia is exported under the "Avia" label, the white wine being relatively sweet to suit American buyers. The red wine

Winter in Gorenjsko (photo by Janez Zrnec)

U.S.A., as these imports make possible, in spite of the difficult foreign-currency position in which Yugoslavia is, the export of Coca-Cola extract to us. In this way work is provided for 1600 workers who are involved in the production of Coca-Cola in Yugoslavia, whereas at the same time a huge market has been opened up which can absorb a large amount of the extra wine which is produced by our vintners over and above local needs.

Volkswagen to help with the modernization of TAS — Sarajevo

A new contract has been signed between "UNIS" of Sarajevo and Volkswagen of West Germany about the joint financing of modernization of the TAS Automobile plant at Vogošće near Sarajevo — for the production of the new model: "Golf A2". The West German partner is going to invest a total of 100 million West-German Deutschmarks. The foreign partner will provide 49 %, and TAS of Sarajevo 51 % of the total funds needed for the investment. The modernization process will be complete next year, so that by the second half of 1985 the new model will start to be produced. This would provide TAS Sarajevo with better export opportunities. At the same time, by means of the above-described investment the uninterrupted production of parts for cars in TAS's and Volkswagen's production programme will be assured.

In 1985, Oil from Angola

It has been finally confirmed that rich fields of oil have been found in the Atlantic off the coast of Angola, where the world's oil firms have, along with INA-Naftaplin and Naftagas, been looking for oil. In Block 3, which includes a total of 4000 square kilometres and where our two working organizations are covering 10 % of exploration costs, the regular production of oil is to start in 1985. In Block 1, where oil has been found, too, our working organizations have a 15 % share. For exploration our two working organizations have spent a total of 90 million dollars. The first shipment of oil will arrive in Yugoslavia already in 1985. The largest quantities of oil will be obtained in the years 1988 to 1990. How much oil, exactly, Yugoslavia will obtain is hard to predict, but it is considered that over the next twenty years we should obtain, on

average, 250,000 tons of oil from the three fields off the coast of Angola.

"Novoles" successfully exporting furniture to the U.S.A.

During the first four months of 1984 "Novoles" of Straža near Novo mesto has successfully fulfilled its export plans. It is planned that during 1984 furniture to a value of 18.5 million dollars will be exported, 15 mil-

lion dollars worth of mainly high-quality furniture being exported to the U.S.A., where important changes in taste have been taking place recently. To an ever-increasing extent buyers are avoiding the traditional American colonial style and turning towards the French traditional styles, with the modern styles increasing in quickly to these changes, and thus achieved important export successes in the U.S.A.

About the Accordion and Folk Musicians

In all parts in Slovenia, except in the area of Režija, the accordion is the most wide-spread and popular musical instrument. In most cases it is used as a solo instrument, but it can also be played in combination with the violin, clarinet, base or any other musical instrument. The accordion is commonly known as a "harmonika", but there exist several other names for it in Slovene, such as, for instance, "orgle", "meh", "mehe" (in Štajerska and Primorska), "gude" (in Prekmurje), "plonarca" (in the Trieste area), "frajtonarca", "slovenka", etc.

The accordion first appeared in the second half of the 19th Century. Very soon this musical instrument took the place of other instruments, since it was easier to play and produced a louder sound. The latter quality was of particular importance, since in Slovenia music produced by musical instruments was first used, as a rule, for accompanying the dancers. The musical accompaniment of dancing must, of course, be loud enough for dancers to hear well. Since the accordion produces a loud and far-carrying sound, and since it is possible to play the tune and the accompaniment on the base at the same time, the accordion alone can be used instead of a group of instruments. The accordion-player himself can provide quite a good accompaniment for dancing at weddings and or similar occasions. And, last but not least, one other important consideration — it costs less to hire one musician than a group of three or more.

Accordions can be classified into two basic types: the chromatic ones and the diatonic ones. The distinctive characteristic of the chromatic type of accordion, with either a keyboard or buttons to be played by the right hand, is that by striking a particular

key or pressing a particular button, the same tone is always produced, regardless of whether the bellows are being opened or closed. The tune can be played in all the major and minor keys. This type of accordion usually also has several registers for changing the timbre of the sound, both on the left side, with bases, and even more so on the right side of the instrument, which produces the tune. The diatonic type of accordion has none of the characteristics just mentioned. Thus only major keys (five at the most) can be played on the diatonic accordion, and free modulation of the sound is almost impossible. By striking a particular key or pressing a particular button on the right-hand-side of the instrument two different tones can be produced, depending on whether the bellows are being closed or opened. For this reason the technique of playing the diatonic accordion is somewhat different from that used for the chromatic accordion. The musician playing the diatonic accordion must be more careful in handling the bellows, for he can obtain some tones only when the bellows are being closed, and others when the bellows are being opened.

Slovene folk musicians play only the diatonic type of accordion, which is not commonly used or is even unknown in other areas. The diatonic accordion can be tuned either "po slovensko" (in the Slovene way) or "po nemško" (in the German way). The difference between the two kinds of tuning is only in the different distribution of tones on the right, tune-producing side of the instrument. After the Second War the chromatic type of accordion, particularly the kind with a keyboard, became widespread in Slovenia, too, but our folk musicians never took to them and still

do not use them at all. Diatonic accordions are also less expensive than the chromatic ones, and thus easier for less well-off people to afford, too. There were several special workshops all around Slovenia where diatonic accordions were made. Some of these workshops still exist today. Since the diatonic accordion is simpler to make than the chromatic one, it was easier to repair, too, so that the musicians were able to do the repairs themselves. The more skilful ones even made their own accordions from scratch, or from the individually obtained parts.

In most cases folk musicians have exceptional musical talents, and, if they had lived in different circumstances and received a proper musical education, they would certainly be as successful as professional musicians. The fame of some, particularly skilful folk musicians lasts for many years; people like to remember them, and are fond of them and proud of them, although sometimes they are merry-makers, drinkers and sometimes also

idlers. At every important event at which a folk musician is needed, the latter has an important role to play — one could even say that he is one of the most important personalities there. He is always at the head of the procession, and often has the first say, as a proverb says “Godec dela ohcet” (The minstrel makes the marriage).

The present time, with all its good and bad acquisitions, will probably change the role of the folk musician to a certain extent. Folk musicians have certainly had an important role to play in the past in the creating and forming of our musical culture. Although certain musicians view the accordion and its players in a condescending way, the ordinary diatonic accordion is a specialty of Slovenia, and we certainly can't imagine what Slovene folk instrumental music, from the start of the 20th Century until the present day, would be like without it.

Julijan Strajnar

página en español

El acordeón esloveno

El acordeón es hoy día, en todo el territorio esloveno —excepto en Rezia — el instrumento más apreciado y usado, mejor dicho conocido. Mayormente lo oímos como un instrumento solista, sin embargo es también acompañado por instrumentos de cuerda, clarinete, tuba o cualquier otro instrumento. El acordeón es también conocido por los términos: orgle (armónica), meh (fuelle), como fuelles son conocidos en Primorska (litoral marítimo) y Štajerska (norte), fude en Prekmurje, plonarca (Trieste), bendoneón, concertina, bottonera, eslovena, etc.

Los acordeones aparecieron por primera vez en la segunda mitad del siglo pasado. Este instrumento —especialmente alrededor de la 1ra. guerra mundial — comenzó a ser el más popular y usado entre los músicos de entonces. A su vez desplazó y suplantó a todo el resto de instrumentos por ser éste más práctico y altisonante. Hacemos notar que justamente en Eslovenia la música instrumental es en realidad el acompañamiento sonoro del baile. El acompañamiento musical de todo baile debe ser sonoro para que los bailarines lo oigan. Es por ello que los acordeones tuvieron éxito. Sus penetrantes altos hicieron posible la ejecución de melodías vivaces. Sus bajos acompañaban a su vez a estos últimos en forma armoniosa lo que hacía posible, suplantase así el sonido de otros instrumentos. El acordeonista puede tocar como solista en ocasiones en las cuales no necesita acompañamiento alguno, inclusive en bailes familiares, casamientos y otras fiestas. Y finalmente: un músico resulta siempre más barato que tres o más músicos.

Los acordeones los agrupamos en general en dos grupos: cromáticos y diatónicos. La diferencia principal radica en que los acordeones cromáticos — que puede ser con teclas o botones — (mano derecha) se afinan presionando cierta tecla la cual tiende siempre el mismo tono sin tener en cuenta si estiramos o apretamos el fuelle. Podemos interpretar así cualquier tipo de escala (mol-dur). Estos acordeones tienen por lo general además varios

At the Alpine aviation centre of Lesce (photo by Janez Zrnec)

registros para cambiar así el color tonal, ya sea en los bajos profundos o especialmente en la parte derecha del instrumento (instrumental). Las particularidades anteriormente descritas no existen en los acordeones diatónicos. En los mismos podemos tocar sólo formas del tipo DUR-escala de DO mayor- y éstos no más de cinco. La modulación simple es casi imposible, mientras que la forma MOL-escala de DO menor- es de difícil interpretación. Cuando estiramos o apretamos el fuelle para cada determinada tecla o agarre se oye un tono distinto. La técnica interpretativa es algo distinta de la común. El músico tiene que tener cuidado y con premeditación apretar o estirar el fuelle, pues algunos tonos puede interpretarlos recién cuando estira el fuelle y otros cuando lo aprieta.

Nuestros músicos populares tocan exclusivamente en acordeones diatónicos. Estos son desconocidos en otros lugares. Los acordeones diatónicos se pueden afinar "al estilo esloveno" o alemán. La diferencia entre ambas afinaciones consiste en la disposición especial que tienen los tonos en la parte derecha — sección instrumental melódica.

Después de la segunda guerra mundial se desarrollaron e hicieron famosos también los acordeones cromáticos, ante todo los llamados "de piano" (teclas). Estos sin embargo no fueron aceptados por nuestro músicos populares (folcloristas-de pueblo) y lógico tampoco los usan. Los acordeones diatónicos eran además más baratos que los "de piano" o así llamados cromáticos. Esto hacía posible que los primeros estuvieran más al alcance de aquellos que tenían poco dinero. Sabemos bien que existían y aún existen varias fábricas que todavía fabrican los acordeones diatónicos (a botones o tipo bandneón). A causa de su fácil fabricación es mucho más simple y práctico para su interpretación. Es así que los músicos (en especial los de pueblo, populares o ambulantes) prefieren este tipo pues en caso de avería o rotura los arreglan solos, y si es necesario — lógicamente los que tienen mayor habilidad y destreza — no sólo que los reparan sino que también los fabrican o reforman.

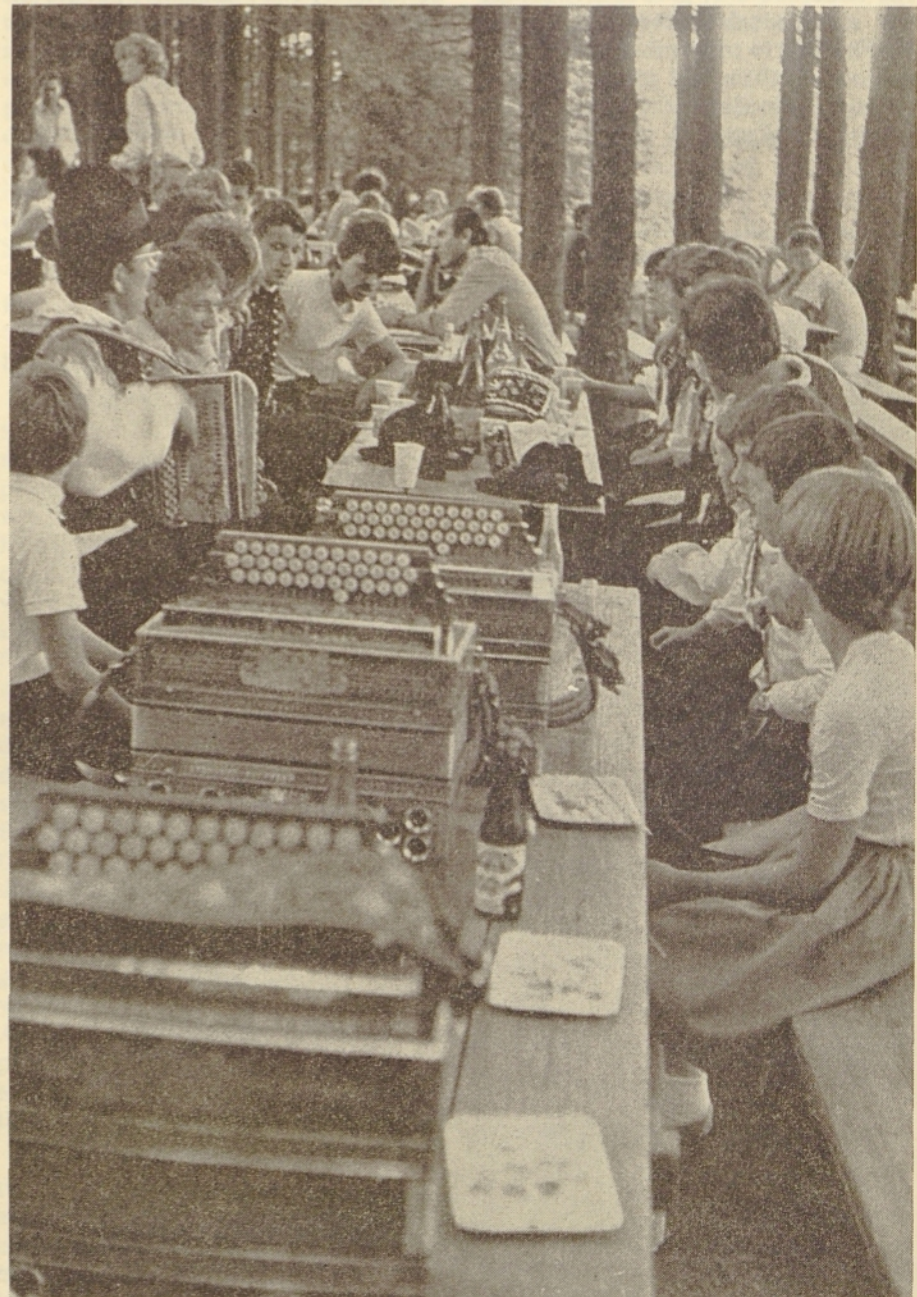
Los músicos populares son en la mayoría de los casos instrumentalistas de excelentes capacidades musicales. Tienen una cultura musical natural, innata. Condiciones que en situaciones favorables podrían seguramente (con estudios adicionales) triunfar también en el campo clásico. Justamente de algunos nos acordamos con alegría. Muchos de estos "músicos populares" se hicieron famosos por su

habilidad musical y se los recuerda por mucho tiempo, aún hoy día. Se los respeta y con orgullo invita a las fiestas y bailes sin tener en cuenta que algunos los traten como "dados a una vida fácil". También se los compara con los vagabundos y borrachos. Sin embargo justamente cuando se necesita un músico alegre, barato, vivaz, éste es ideal y se lo contrata pues juega un papel importante en cualquier tipo de fiesta (popular o casera). Siempre está por ejemplo a la cabeza de nuestras manifestaciones culturales (desfiles, séquitos y cortejos) y casi siempre tiene la palabra principal, es decir juega el rol más importante de todos. Un viejo dicho esloveno dice: "el músico hace el casamiento".

Nuestro modo de vida justamente — con todas sus formas positivas o

negativas— tendrá que cambiar, dentro de poco tendrá que aceptar al "músico popular" como parte de nuestra sociedad para darle así el lugar y respeto que se merece. Sin lugar a dudas que éstos tienen y juegan un papel importante en la creación y formación de nuestra cultura musical. Si bien algunos músicos miran en forma arrogante y despreciativa a los acordeonistas, justamente este simple y simpático instrumento, como lo es el acordeón diatónico, resulta nuestra particularidad y sin él la música instrumental eslovena no podría existir. A partir del siglo XX el mismo nos hizo famosos y conocidos. Todavía hoy día no podemos imaginarnos la música popular sin él.

Julian Strajnar

Los acordeones diatónicos en el encuentro de los inmigrantes Eslovenos en Kočevje

Rekli smo ji: naša Tončka

Med zaslužnimi ameriškimi Slovenkami je ob letošnjem jubileju Progressivnih Slovenk Amerike in SNPJ prejela diplomu s plaketo Slovenske izseljenske matice tudi znana kulturna in društvena delavka, ustanovna članica PSA Antoinette Simčičeva.

Simčičeva je doma iz Velikega Ubeljskega pri Postojni. Njen oče Luka Rebec je bil kmetovalec in se je kasneje izselil v Ameriko. Tončka je v Postojni obiskovala osnovno in meščansko šolo, zatem pa v Ljubljani trgovinski tečaj. Leta 1921 je šla k očetu v Cleveland. Tam se je v večerni šoli naučila angleščine, končala srednjo šolo ter se zaposlila v trgovinski stroki.

To je bil čas razcveta slovenskih društev. Ker je imela veselje do petja in lep lirični sopran, jo je v svoje vrste leta 1923 najprej pritegnil slovenski pevski zbor Zarja. Pela je v zboru, zatem nastopala v duetih in kvartetih, leta 1928 pa je debutirala v operi Turjaška Rozamunda, ki jo je na besedilo svoje žene Mary roj. Grill, tudi članice Zarje, uglasbil dirigent Zarje John Ivanush. Ko se je pevski zbor Zarja razcepil v dva zbora in je drugi dobil naziv Samostojna Zarja, kmalu zatem pa preimenoval v Glasbeno matico, je Simčičeva ostala pri tem zboru, ki je uvrščal v spored opere. Pela je vrsto vodilnih vlog: Marjetico v Parmovi operi Urh, grof celjski, Minko v Foersterjevem Gorenjskem slavčku, Marto v istoimenski operi Flotowa, Rozino v Rossinijevem Seviljskem brivcu itd. Sedemindvajset let je pela pri Zarji-Glasbeni matici. Leta 1925 je postala učiteljica slovenščine na sobotni slovenski šoli, ki je bila takrat ustanovljena pri Slovenskem narodnem domu. Poučevala je v štirih razredih. Kot režiserka, igralka in mentorica je štiriindvajset let zagnano sodelovala tudi pri dramskem društvu Ivan Cankar.

Leta 1930 je postala tajnica društva Napredne Slovenke št. 137 Slovenske narodne podporne jednote, o katerem je sama bolj obširno pisala v letošnji Rodni grudi v avgustu-septembru. To društvo, ki je bilo ustanovljeno l. 1910, je bilo zelo uspešno in številno, saj je imelo v letu 1930, ko je prevzela Simčičeva tajništvo, nad tristo članic v oddelku za odrasle. Društvo Napredne Slovenke št. 137 SNPJ je bilo prvo v Clevelandu, ki je leta 1938 ustanovilo svoj mladinski krožek. Pobudnica za ustanovitev in organizatorica Mladinskega krožka št. 2 je bila Simčičeva, ki je postala tudi njegova prva direktorica.

Mladinski pevski zbor krožka št. 2 SNPJ, ki danes uspešno nastopa in ohranja slovensko pesem med mladim rododromom v Ameriki, dobro poznamo tudi v Sloveniji, saj so nas že nekajkrat navdušili s svojimi nastopi pod vodstvom svoje sedanje požrtvovalne in res sposobne direktorice Cilke Dolgan-Valenčičeve, ki zbor uči in vodi že osemnajst let.

Lani je Mladinski krožek št. 2 SNPJ slovesno praznoval petinštiridesetletnico svoje ustanovitve. Na tej priložnosti, ki je bila 13. novembra 1983 v Slovenskem delavskem domu v Euclidu, so slovesno počastili svojo ustanoviteljico in prvo direktorico Antoinette Simčičevo.

Še in še bi lahko pripovedovali o tej zavedni in dejavni slovenski ženi. Morda o tem, kako je med vojno, ko nam je šlo za biti in ne biti, po svojih močeh pomagala. Bila je član glavne odbora SANSa in zapisnikarica njegove podružnice št. 39. V pomoč Jugoslaviji je režirala, pela, igrala in pisala propagandne članke. Dolgo vrsto let je stalna sodelavka glasila SNPJ, Prosvete. Ko je pokojni književnik prof. Alfonz Gspan pripravljal gradivo za deseti zvezek Slovenskega biografskega leksikona, ki ga izdaja Slovenska akademija znanosti in umetnosti v Ljubljani, je naprosil ustanovitelja in prvega urednika Rodne grude, Toma Brejca, da posreduje Antoinette Simčičevi željo uredništva leksikona, da jim pošlje za objavo svoje osebne podatke in podatke o svojem delu. Urednik Gspan je pri tem omenil, da ga je na Simčičevo svojčas opozoril Etbin Kristan, ki jo je dobro poznal.

To željo smo sporočili Simčičevi, a nam je kaj nerada ustregla. Pisala je: »Le zakaj prav jaz? Saj so še drugi bolj zaslužni!«

Takšna je pač Antoinette – ta naša Tončka. Enajstkrat je bila med nami. Najprej se je pripeljala z ladjo, pozneje je prifrčala z letalom. Vselej vsa živahna, nasmejana, domača. Na Matiči smo jo imeli prisrčno radi, saj je njena čista slovenska govornica takšna, kakor da stalno živi med nami, ne pa da je vmes nad šest dolgih ameriških desetletij. In zato smo ji vselej rekli le – naša Tončka.

Čestitamo k zasluženemu priznanju – draga naša Tončka!

Ina Slokan

»New York Times« o velikanu naše krvi

Tesla je prvi izumil radio in ne Marconi!

»Svet znanosti z zamudo priznava genialnost enega svojih največjih, najbolj ekscentričnih in skrivnostnih izumiteljev«, je pred kratkim zapisal New York Times v svoji redni tedenski znanstveni prilogi. »Sto let po prihodu na newyorške doke brez prebite pare, dobiva Tesla priznanja za sijajna odkritja, ki so prekosila dosežke njegovih sodobnikov Edisona in Marconija. Nikola Tesla je 40 let potem, ko je osamljen umrl v newyorškem hotelu ob globobih, ki so bili njegova najljubša družba, naposled prispel v Panteon velikih svetovnih izumiteljev.«

Obsežno besedilo, ki zavzema velik del prve in tretje strani priloge, govori o prispevkih s simpozija, ki ga je komite za Teslovo stoletnico organiziral v Coloradu Springsu. Na simpoziju so prebrali 27 referatov o Teslovih znanstvenih dosežkih.

med drugim tudi izvedenca ameriške vojske, ki je dejal, da je Tesla predhodnik zasnove, na kateri temeljijo sedanji ameriški naporji za izdelavo laserskega protiraketnega orožja za zvezdno vojno.

Vplivni newyorški dnevnik s poročanjem o simpoziju revidira mnoge ameriške predstave in pravi: »Nikola Tesla je prvi izumil radio in ne Marconi. Tesla je izumil način prenašanja električne energije, ki ga uporabljamo še danes, in ne Edison«. Časnik navaja tudi izjavo predsednika Teslovega odbora Tobyja Grotza: »Tesla je pomagal k rojstvu industrijske revolucije, ker bi le-ta brez njega ne bila mogoča. Živel je v času, ko je posameznik še lahko spremenil tok zgodovine.«

Avtor besedila v New York Timesu, William Brod, podrobno opisuje glavna Teslova odkritja in poskuse ter končuje

sestavka s citatom dr. Berenda iz leta 1917: »Če bi iz naše industrijske družbe izključili rezultate njegovega dela, bi se kolesa industrije ustavila, električni tramvaji in vlaki bi obstali, naša mesta bi bila v temi, naše tovarne pa mrtve.«

Vse te stvari so znane vsakemu našemu srednješolcu, toda v ZDA, kjer je Tesla preživel večino življenja in največ ustvaril, govorijo enciklopedije o njem samo na kratko. Zgodba v vodilnem ameriškem časniku, obogatena z risbo in fotografijo Tesle, je verjetno eden največjih prodorov v okviru naporov, da bi Teslovo ime povzdignili na zaslužni piedestal. Avtor Brod

govori tudi o bizarnejših straneh Teslinega življenja in njegovem spornejšemu zavze-manju ob koncu življenja (druženje z go-lobi, trditve, da je prejel sporočila z dalj-nih planetov itd.).

Referate s simpozija v Colorado Springsu bo objavil tamkajšnji Inštitut elektro in elektronskih inženirjev. Avtor sestavka v New York Timesu pa se je pri navajanju podrobnosti Teslovega življenja skliceval na knjigo Margarethe Cheney »Tesla, človek zunaj časa«, ki je izšla pred tremi leti; govori pa tudi o izginotju Teslovih papirjev, ki naj bi bili v ameriških vojaških in obveščevalnih arhivih.

Amalia Perez Molek

Argentinsko-slovenske barve Amalije Molek

Dobro leto je minilo, odkar je prišla na študij v Slovenijo mlada Molekova družina iz Argentine – Oscar Molek z ženko Amalio Perez Molek in hčerko Nadio. Oscar se je želel predvsem naučiti jezika svojih staršev, žena, po poklicu slikarka, pa se pri nas izpopolnjuje v grafiki, po kateri slovi ljubljanska grafična šola po vsem svetu. Amalija je doživela ob začetku poletja tudi otvoritev svoje prve razstave pri nas, v Mestni galeriji v Kranju. Slovenska likovna kritika jo je pospremila z ugodnimi ocenami.

Marijan Tršar je v Naših razgledih med drugim zapisal:

»Iz slikarskega dela Amalie Perez-Molek, Argentinke, ki obiskuje grafično specialko Akademije za likovno umetnost v Ljubljani, sta razvidni dve stopnji njene rasti: od začetnega bolj ali manj mimetičnega interpretiranja doživljane stvarnosti do svobodnejših »brezpomenskih« barvnih in črtnih ritmov na slikovnem polju kot avtohtonem izraznem organizmu. V delih iz l. 1982/83 je še razločljiva realna predloga, največkrat kot dualizem zemeljskega in nebesnega na obeh straneh horizontne ločnice. V zadnjem letu pa Perezova prerašča to motivno zavezanost in se sprošča v čistih, gestularnih črtah, pasovih pulzirajočih barv na močno kontrastnih rdečih, rumenih, oranžnih ozadjih...«

Amalia, ki se je v tem času tudi sama dobro naučila slovensko, rada poudari, da je izredno vesela, da se ji je ponudila priložnost, da s štipendijo Slovenske izseljenske matice lahko študira v Ljubljani. Grafika jo izredno zanima, to je v Evropi zelo stara, uveljavljena tehnika, tu se lahko nauči zelo veliko novega. Njen mentor na ljubljanski akademiji je grafik Kiar Meško, pogosto pa se lahko pogovarja in uči tudi od drugih profesorjev na akademiji. Veliko ji pomagajo tudi srečanja z drugimi študenti ali uveljavljenimi slikarji, rada prisluhne izredno zanimivim predavanjem o zgodovini umetnosti. Tako se seznanja z umetnostnimi tokovi, tako odkriva vedno nove in nove stvari, ki jo pritegnejo in zanimajo.

»Moje slikarsko delo je zdaj bolj odprto,« pravi Amalia Molek.

»Tudi slovenska pokrajina vpliva na mojo kompozicijo, vendar ne na mojo bar-

ve. Vsa Evropa je zelo zelena, nebo tukaj je zelo mirno. Moj prostor je zdaj biddenzionalen, prej pa je bil tridimensionalen. Tu, v Evropi, je več intelektualizma, v Latinski Ameriki pa več vitalizma.«

Posebna vrednota bivanja družine Molek v Sloveniji, pravi Amalia, je tudi v tem, ker imajo zdaj več časa za samo življenje, ne zgolj za eksistenco. »Zdaj imamo tudi več časa za razmišljanje, za razgovore, imamo pa tudi priložnost za zanimive izlete v znamenite kraje – Firenze, Benetke, Milano, Španijo, kjer si lahko ogledujemo umetnine, kakršnih ni nikjer drugje na svetu,« pravi.

Ko jo povprašamo po vzornikih, nam Amalia pove, da je v Argentini sodelovala z nekim profesorjem, ki je bil doma iz Bolivije. On ji je vcepil poseben odnos do tradicionalne umetnosti Latinske Amerike, morda prav od tod izvira njen tako značilen odnos do barv.

Kaj si je ogledala v Sloveniji? Kaj se je naučila od slovenskih slikarjev? Nenehno si ogleduje vse razstave slovenskih slikarjev v številnih ljubljanskih in drugih galerijah, navdušili so jo slovenski impresionisti, zanimivi so nekateri starejši slikarji, kot npr. Marij Pregelj, Gabrijel Stupica, pa tudi novejši, npr. Bernik, Jemec idr. Rada

Ob otvoritvi razstave v Kranju, v sredini Oscar Molek (foto: Diego Gomez)

obišče Narodno galerijo, rada si ogleduje čudovite freske v Hrastovljah in tudi drugod.

Razstavi v Kranju, pravi Amalia Molek, bodo sledile druge. Tudi v Ljubljani in morda še kje.

»Življenje v Sloveniji,« pravijo Molekovi, »je bilo naporno, trajalo je nekaj mesecev, zdaj pa je že vse dobro.«

Barve na slikah Amalie Perez-Molek pa ostajajo argentinske s slovenskim nadom.

Jože Prešeren

Jugoslovanka – prva dama Kanade

Žena Briana Mulroneya, ki je pred nedavnim zmagal na kanadskih volitvah in tako postal predsednik kanadske vlade, je – Jugoslovanka, ki je tako postala prva dama Kanade. To je Mila Pivnički-Mulronej, ki je bila pred 31 leti rojena v Novem Bečeju v Banatu v Jugoslaviji, v Kanado pa se je preselila skupaj s svojimi starši leta 1958. Družina ima tri otroke. Številni poročevalci s kanadskih volitev tudi ugotavljajo, da je žena aktivno sodelovala pri moževi volilni kampanji in tako prispevala tudi svoj delež k zmagi.

Brian Mulronej z ženo Milo

Po sledih prednikov

Ob koncu koledarskega poletja nas je v uredništvu obiskal tudi kalifornijski rojak Edgar (Ed) Nemetz iz Fullertona, po poklicu kemijski inženir, zaposlen v naftni industriji, ki je bil tokrat sicer četrtič v Evropi in Sloveniji, vendar prvokrat nekoliko dalj časa. Končno se je odločil, da naredi korak naprej pri odkrivanju sledi svojega rodu. Njegov rod velja za Primorčane, mati je bila iz Nabrežine, vendar pa je bilo tudi znano, da so se predniki tja priselili s Štajerske. Na pot torej! Sorodnik Zdenko Gulin ga je odpeljal v Ljutomer, tam pa sta s pomočjo župnijskega arhiva odkrila, da eden izmed Nemetzovih sorodnikov živi v Cvenu pri Ljutomeru. Kakšno zadovoljstvo je prevzelo kalifornijskega Nemetzja ob takem odkritju!

No, in takih presenetljivih odkritij je bilo na tokratnem obisku še veliko. Odkrival je številne lepote Slovenije in Jugoslavije, ogledal si je Dubrovnik, kraje ob jadranski magistrali, in ni se mogel načuditi lepotam naše domovine.

Ed Nemetz je prinesel s seboj v stari kraj tudi časnik »Daily News Tribune« iz North Orange County v Kaliforniji, ki je 1. junija letos na prvi strani sobotne priloge poročal o srečanju dveh sestričen, ki sta se videli prvokrat po 74 letih. Ena je bila mati Eda Nemetzja, 92-letna Bertha Nemetz, druga pa Albina Filippi Gruzovin iz Gorice v Italiji, ki je bila skupaj s hčerko na obisku v Ameriki. Bertha Nemetz je kljub visokim letom še vedno živahna, dobrega spomina. V Ameriko je prišla iz Gorice, ki je bila tedaj pod Avstrijo, leta 1911, vrnila se ni nikoli več. Najprej je živela v Brooklynu v New Yorku, zadnjih 17 let pa živi v Fullertonu v Kaliforniji. Namesto nje se vrača v stare kraje njen sin Ed, ki pogumno odkriva svet materine in očetove mladosti.

POLETNA ŠOLA SLOVENSKEGA JEZIKA 1985

Poletna šola slovenskega jezika, ki je bila za potomce naših izseljencev organizirana v letih 1982, 1983 in 1984, je doživela lep uspeh, zato nameravamo z njenim delom nadaljevati tudi v letu 1985.

V poletni šoli slovenskega jezika nudimo možnost mladim ljudem slovenskega rodu, potomcem izseljencev, pripadnikom slovenske narodne skupnosti v zamejstvu, da se učijo slovenskega jezika, da spoznajo slovensko kulturo in zgodovino in da se seznanijo z življenjem v Sloveniji in Jugoslaviji. Šola je namenjena zlasti dijakom in študentom od 16. leta dalje. V šolo bomo sprejeli 80 udeležencev.

Poletna šola slovenskega jezika bo trajala 26 dni, od 15. julija do 9. avgusta 1985. Izobraževalne oblike poletne šole slovenskega jezika so predavanja in lektorske vaje, posebej pripravljene in vodene ekskurzije po Sloveniji, obiski kulturnih prireditev in ustanov, obiski delovnih organizacij, diskusijski večeri, športna in družabna srečanja.

Program poletne šole obsega:

– 20 dni po 4 ure, skupaj 80 ur pouka in vaj slovenskega jezika;

– 3 enodnevne ekskurzije;

– 12 poldnevni programov;

3 prosti dnevi in 8 prostih poldnevov.

Ves program poletne šole je namenjen spoznavanju in utrjevanju slovenskega jezika, obenem pa se bodo udeleženci seznanili s kulturnimi, zgodovinskimi, geografskimi, družbeno-ekonomskimi in drugimi značilnostmi Slovenije in Jugoslavije.

Poletna šola poteka v slovenskem jeziku. Glede na predznanje slovenskega jezika pri udeležencih, bo pouk organiziran v več težavnostnih stopnjah za popolne začetnike in udeležence, ki že obvladajo slovenski jezik. Podroben raspored predavanj, vaj, ekskurzij in drugih oblik izobraževanja bodo udeleženci prejeli ob začetku šole.

Poletna šola slovenskega jezika bo na Srednji šoli pedagoške, računalniške in naravoslovno-matematične usmeritve Kranj (prej Gimnazija Kranj), 64000 Kranj, Koroška cesta 13. Dan prihoda v Kranj bo nedelja, 14. julija 1985, dan odhoda pa sobota, 10. avgust 1985. Udeleženci šole imajo zagotovljeno oskrbo v Domu učencev Ivo Lola Ribar v Kranju, 64000 Kranj, Kidričeva cesta 53.

Kandidati naj prijavnici priložijo priporočilo slovenskih društev, s katerimi so povezani. Potne stroške do Kranja in nazaj plačajo udeleženci sami. Udeleženci sami ali pa njihova društva pa plačajo tudi del stroškov v višini 200 USA dolarjev. Prispevek bodo udeleženci plačali, ko bodo prispeli v šolo. V izjemnih primerih je na priporočilo društva udeleženec lahko oproščen plačila tega prispevka.

Vodstvo šole zagotavlja udeležencem oskrbo v domu učencev, didaktična sredstva, poravnava stroškov, povezanih z ekskurzijami in poukom ter predavanji.

Prijave zbira:

Slovenska izseljenska matica

Cankarjeva 1

61001 Ljubljana

Jugoslavija

tel. št. (061) 210-647, 210-732

Na tem naslovu dobite tudi podrobnejše informacije. Rok za prijavo je 15. marec 1985. Kandidati bodo dobili odgovor do 15. maja 1984.

SLOVENE LANGUAGE SUMMER SCHOOL 1985

The Slovene Language Summer School, which was organized for the descendants of Slovene emigrants in the years 1982, 1983 and 1984, was very successful, therefore we intend to continue with it in the year 1985.

In the Slovene Language Summer School we give young people of Slovenian origin, the descendants of Slovene emigrants, the members of the Slovene ethnic communities in the countries adjacent to Slovenia, and the children of Slovenes temporarily working abroad an opportunity to learn the Slovene language, to get acquainted with the Slovene culture and history, as well as life in Slovenia and Yugoslavia.

The School is intended primarily for students attending secondary schools or the first years of university, in other words students 16 years of age or older. 80 participants will be admitted.

The Slovene Language Summer School will last 26 days, from July 15 to August 9, 1985. The educational program of the Slovene Language Summer School includes lectures, language classes, guided tours, visits to cultural institutions and events of interest, visits to work organizations, evening round tables, sports and social meetings.

The program includes:

- 20 days of 4-hour language classes (80 hours in total);
- 3 one-day excursion;
- 12 half-day programs;
- 3 free days and 8 free afternoons.

The entire Summer School program is intended for learning and strengthening one's knowledge of the Slovene language, while at the same time the participants will get acquainted with cultural, historical, geographic, socioeconomic and other characteristics of Slovenia and Yugoslavia.

Summer School will be conducted in Slovene. The language classes will be organized at the introductory, intermediate and advanced levels, taking into account the participants' previous knowledge of Slovene. The participants will receive the detailed schedule of classes, lectures, tours and other forms of instruction at the beginning of the Summer School.

The Slovene Language Summer School will take place at the Secondary School of Pedagogics, Computer Science and Natural History in Kranj (the former High School), Koroška cesta 13, 64000 Kranj. The expected day of arrival in Kranj is Sunday, July 14, and the day of departure Saturday, August 10, 1985.

Participants of the school receive room and board at the Ivo Lola Ribar Student Dorms in Kranj, Kidričeva cesta 53, 64000 Kranj. Candidates should enclose the references made by the Slovene associations to the application forms. Travel expenses to Kranj and back are to be paid by participants themselves. Participants themselves or their lodges must pay part of the cost up to the amount of US dollars 200. The fee can be paid by the participants upon their arrival. In special cases the candidate may be freed of charge regarding the reference of the Slovene Association.

The management of Summer School guarantees the participants free room and board in the student dorm and the free teaching aids, and covers necessary costs tied with program tours, the teachers' fees and lectures.

Applications are collected by:

Slovenska izseljenska matica
Cankarjeva 1/II, p. p. 169

61001 Ljubljana

Slovenia-Yugoslavia

telephone: 061/210647, 210732.

Further information can also be obtained at this address. The deadline for applications is March 15, 1985. Candidates will receive the reply by May 15, 1985.

PRIJAVNICA APPLICATION FORM

Ime / Given name

Priimek / Surname

Datum rojstva / Date of Birth

Spol / Gender

Šola, letnik, naslov (za dijake in študente)
School or university, grade or year, address (applies to pupils and students)

Kje je zaposlen, ime podjetja, naslov (za zaposlene)

Employed by (state the name of the firm and its address - applies to the employed applicants)

Poklic / Profession

Zasebni naslov (kraj, ulica, država)
Full home address

Članstvo in sodelovanje v slovenskih društvih
Membership, or activity in Slovene associations

Posebni interesi: folklor, glasba, gledališče, šport
(ustrezno podčrtaj!)

Special interests: folklore, music, theater, sports
(underline the appropriate item).

Znanje slovenskega jezika: 1. ne razumem, 2. razumem, 3. deloma govorim, 4. dobro govorim
Knowledge of Slovene: 1. do not understand, 2. understand, 3. speak a little, 4. speak well.

Datum / Date

Podpis / Signature

umetniška beseda

Zébe

Pisatelja Ivana Potrča, rojenega na Štukih pri Ptuju, 1. januarja 1913, nam ni treba posebej predstavljati. Sám vam je že spregovoril, še več pa vam bo povedal v šestih knjigah, ki jih je lani, ob njegovi 70-letnici, izdala Državna založba Slovenije. V njih se nam predstavi ne le kot pisec novel, romanov, črtic in dram, pač pa tudi esejev, kritik, pesmi in mladinske proze, s katero ga predstavljamo v tej številki Rodne grude.

Še vedno je njegovo najbolj uspešno delo roman Na kmetih, ki je doslej izšlo v dvanajstih svetovnih jezikih.

Za mladino je napisal dva scenarija – po »Pastircih« Franceta Bevka ter po pripovedi Branke Jurce »Ko zorijo jagode«. Leta 1984 je izšla knjižica štirih pravljic z naslovom Pravljičice o Vanču. Črtica Zébe pa je iz zbirke »Zébe in še nekaj takih o živalih«, ki jo je lani izdala založba Mladinska knjiga v Ljubljani.

Tudi v tej zbirki odsevajo nekatere značilnosti Potrčevega pisanja: globoko razumevanje kmečkega človeka in njegove duše, tanek posluš za drobne vzgibe biti in žiti kočarskega vsakdana in občuteno odslikavanje notranjega doživljanja malega, največkrat odrinjenega, v svojem dostojanstvu užaljenega kmetiškega človeka, ki se mu godi krivica.

Svojstveno obarvana melodičnost Potrčevega jezika se oplaja iz njegovega temeljnega, štajerskega dialekta, iz katerega vnaša v pripovedi posamične besede in dopolnjuje knjižno slovenščino z barvitim besediščem preprostih ljudi s Ptujskega in Dravskega polja, Slovenskih goric in Haloz.

Črtica Zébe opisuje dogodek ob zimskem domačem prazniku – kolinah.

Malo je praznikov, ki bi ostali kmečkemu otroku in tako svetlem spominu kakor domači praznik – to so koline. Koline smo pravili klanju doma, za šolo pa me je hotel oče po vsej sili podočiti, da moram odgovoriti na vprašanje, kje sem bil v soboto, ko smo po navadi kláli in ko smo smeli

otroci po nekih nikjer napisanih postavah ostati doma – da smo imeli domači praznik. Kako sem jaz odgovoril učitelju, se ne spominajm več, dobro pa vem, da nisem nikoli uporabljal takih dveh imenitnih besed, kakor sta bili besedi »domači praznik«. Oba s sestro, ki sva takrat pri hiši hodila v šolo, sva vedela, da je to z domačim praznikom ena izmed norčij, ki sta jih na kolinah z nami otroci uganjala oče in boter Jožek, očetov brat iz Bačkovec, ki je prišel pomagat kolinit. Na kolinah, ko se je pri hiši lahko jedlo in pilo, kolikor se je komu ljubilo, je bila pri hiši tudi dobra volja in takšna dobra volja je potem tudi storila, da sva s sestro bridko nasedla očetu in botru ali še bolje povedano – zébam.

Zébe – to so tiči, v pravopisu piše tudi ščinkovci; vendar pa pravopisu ne gre preveč vere, kar se prirodoslovja tiče: kajti zébe so tudi zébe, teh tičev pa ni ne v pravopisu ne v prirodopisu. Čeprav sva jih midva s sestro Liziko lovila. A ker se še dandanašnji sam sebi smilim, kako sem jih lovil, da se tudi vama, preljubi otroci, ne bi kaj podobnega pripetilo, da bi se še vi meni in kdaj kasneje tudi sami sebi smilili, sem se namenil, da vam napišem to poučno zgodbo: kajti namen pisanja je že od nekdaj, da bi bilo to, kar je bilo nekemu v nesrečo in v pogubo, bralcu v poduk.

Začela se je vsa reč na tešče. Z Liziko sva bila to jutro, ko so bile koline, prva na nogah. Šlo je za rep. Rep, to je najboljša reč pri svinji, pravico do repa pa ima tisti, ki drži svinjo pri klanju za rep, tako pri samem klanju kakor po klanju, ko vlečejo svinjo v hišo. Te pravice do repa si otroci nismo pustili nikoli odvzeti: kajti rep ni bil samo najboljši kos pri svinji, rep sam po sebi je bil imeniten tudi zaradi sekanja. Rep so skuhal in ga prinesli na mizo na lesenem krožniku, srečni lastnik repa pa je dobil v roke oster nož in začel sekati: što pa je za to, kolikokrat si imel srečo, da si pri zamahu zadel na sklep in rep zlahka presekal, ali pa si imel smolo in zadel na vretence, ko se repa ni in ni dalo prerezati; ne najimenitnejše pri tej prečudoviti igri je bilo vsekakor to, da je srečni sekač repa lahko sproti pospravljaval razsekana vretenca.

Prvi je priškripal okoli hrama po navadi boter. Potolkel je s škornji po kamnitem podseku, da si je otrešal sneg, stopil v priklet in rekel:

»Presneto je pritisnilo! Zanohtalo se mi je.«

Snel si je sprave za klanje, ki jih je nosil čez hrbet ko puško, si odpel s skrepenelimi prsti debelo vatirano zimsko suknjo in potegnill nože izza škornjev. Mati mu je takoj prinesla vroč čaj, boter, za katerega se je pri hiši vedelo, da rad pije, pa si je pridno

dolival v čaj žganje in srebal. Pri tem je cepetal po prikletnih tleh, da bi se ogrel v noge in znova in znova vzdihoval zaradi mraza:

»Nà, takšne zime pa še ne pomnim. vse škriplje in poka. No, ko nalašč za klanje...«

No, in v tako mrzlo ali zmrznjeno jutro smo se potem odpravili od hrama proti štalinkam. Sestra, ki je bila leto starejša od mene, je hodila pred vsemi in nosila svetilko, ki smo ji pri nas pravili šturmovka. Za to medlo lučjo, ki je trepetala v sestri roki in ki je metala dolge sence po snegu, smo se zvrstili kolarji, cela družina, vse do mene, ki sem cepetal zadnji v gazi in ves čas premenjaval kuhljačo iz roke v roko, da sem lahko eno tiščal v hlačni žep. Tako smo priškripali do štalink in jih obkolili. Jaz in sestra sva se postavila poleg v sladki grozi. In že je presekal mrzlo jutranjo tišino svinjski krik in že se je zgodilo s svinjo tisto, kar se je dogajalo s svinjami vsako leto, a kar je bilo za nas otroke vedno grozno: strašno radi smo imeli koline, čakali smo na nje in si v dolgih zimskih večerih pripovedovali o njih, ali otroška srca si niso mogla kaj, da jih ne bi stisnilo, ko je mati odprla vežo in vsula koruzo v korito, da se svinja ni zmenila za tiste, ki so pri zadnjih potih vdrli v štalinko in zadrgnili vrvi okoli njenih nog, ko so zatem vsi, kar jih je bilo okoli, potegnili za vrvi in izvlekli svinjo, ko so se pred vratci v štalinko vrgli na svinjo, mesar na prednji del in drugi na zadnji del trupa ter ji povezali noge, ko je svinja strahotno krulila in brcala in ko je oče, ki je bil za mesarja, potem potipal svinjo po vratu in ji zasadi nož, da je brizgnila kri, napolnila krnico in pordecila sneg daleč naokoli. Moje opravilo pri tem najtežjem a tudi najslovesnejšem delu kolin je bilo, da sem pridno vrtel kuhalnico in mešal kri, da se ne bi strdila. To sem moral delati z veliko naglico; kajti prav lahko se je zgodilo, da mi je oče ob takšni priliki kakšno pripeljal; ta skrb za kri in za svojo kožo je potem tudi storila, da je šlo mimo mene sočustvovanje s svinjo takrat, ko je jenjavala pobrcavati in kruliti. Nato so sneli garco izpod napušča, potegnili zaklano svinjo na garco, a preden se je procesija zvrstila proti hramu in odvlekla svinjo, si je oče pomel roke, se prestopil po snegu in rekel:

»Ti, boter, danes bi se dalo dobiti zébe.«

To je rekel proti stricu, kakor da bi se nas otrok prav nič ne tikalo. Stric se je ozrl preko drevja in preko potoka po ravnici, kjer se je začelo za meniško hosto svitati, si predjal pipo in pokimal.

»Pa še kako tolste zébe. Takih zim je malo.«

S sestro sva vse slišala, vendar nisva pred štalinkami nič spraševala zaradi zéb, čeprav sva postala strahovito radovedna, kaj so zébe in kako bi se jih dalo dobiti; preveč hladno je bilo in zobje so mi šklepetali od mraza, ko sem držal svinjo za rep in jo pomagal vleči do hiše. Jeziki so se nama s sestro razvezali šele v izbi, kjer je bilo ta dan nenavadno toplo, saj je bila peč ko za peko zakurjena. Svinjo so potegnili na škaml, ji nategnili noge proti kavljem na lesenem stropu, jo po nogah in po trebuhu zarezali in ji začeli odirati kožo. To delo, ki je moralo biti zelo pazljivo in ki je terjalo največ veščine, sta opravljala oba mesarja, oče in boter. Z Liziko sva plesala okoli njiju in potem menda tudi sama načela pogovor o zébah.

Oče in boter sta nama pridno in rade volje odgovarjala, kar sicer ni bila navada pri hiši, pri kateri so morali otroci molčati, ko so starejši govorili: z Liziko sva si takšno veliko zgovornost z otroci razlagala z dobro voljo, kakršna je bila pri hramu na kolinah. Tako sva potem zvedela vse natanko, da so zébe tiči, tolsti in čudovito slastni tiči, a da se jih najlažje ulovi na tisti dan, ko so koline; kajti takrat silijo zébe same v hrame.

»A kako se jih ulovi?« sem vprašal.

»Kako?« se je vprašal oče in odgovoril: »S potrpljenjem.«

»Kako – s potrpljenjem?«

Potrpljenje je bila zame precej prazna beseda, nič ni povedala. Oče pa je še rekel:

»Saj to je tisto, da ti nimaš potrpljenja. Za takšnega je najbolje, da zéb ne lovi.«

Vendar pa z Liziko nisva odnehala in tako sva zvedela tudi to, kako se zébe lovi.

Pomočiti morava prste v vodo, jih potisniti v ajdove luskine in odhiteti s tako mokrimi in naluskinanimi rokami za štalinke, pomoliti roke v zrak, visoko, kar se le da, pri tem pa ves čas klicati: »Zébe! Zébe! Zébe!« Zébe bodo priletele, da bi jedle luskine, in imela jih bova – samo če bova imela dovolj potrpljenja. Prepoznala pa jih bova po kratkih in topastih kljunih.

Okrog poldneva, ko sta mesarja oprala za štalinkami črevesje in zribala v snegu želodec, je prišel najbolj pravi čas za zébe. S sestro sva odhitela h koritu, prebila ledeno skorjico, ki se je napravila od jutra, in pomočila prste v vodo. Zatem sva stekla v mlin, potisnila prste v ajdove luskine in odhitela s kvišku molečimi rokami za štalinke. Postavila sva se ob potoku, kjer je bilo precej proč od hrama, da se zébe ne bi splašile ljudi, ki so hodili po podseku in k studencu pred hišo, in začela klicati:

»Zébe, zébe, zébe!«

Klicala sva oba z Liziko in neutru-

dno, ali zéb ni in ni hotelo biti. Prva je izgubila potrpljenje sestra. Kolikor se spominjam, so ji roke omahnile kar na lepem, kakor same od sebe. Potisnila jih je pod pazduhe in stekla proti hiši. Mislim, da je najprej nekaj zacvilila, zatem pa na glas zajokala.

Jaz pa sem vztrajal, mislil sem na potrpljenje in vztrajal. Oziral sem se po ravnici proti meniški hosti, po zasneženem in zasreženem drevju, ali vse, kar sem videl, je bil samo sneg in sneg, na katerem se je bleščalo na tisoče kristalov, v prste pa me je začelo ščipati in me je bolj in bolj ščipalo.

»Zébe, zébe!«

Klical sem, začel cmihati, a klicati nisem prenehal. Na oči so mi navrele solze, skozi nje pa sem potem videl vedno več kristalov, dokler ni bila potem cela bela pokrajina pred mano z vsem zasneženim drevjem vred en sam kristal, ki se je bleščal in bleščal. Ali me je poslej še zeblo v prste, se ne spominjam več, tudi se ne spominjam, kako dolgo so bleščali kristali, spominjam se samo tega, da sem zaslišal poleg sebe krik, bil je materin, in mati je bila potem tudi tista, ki me je odnesla v hišo ter se za tisti dan do smrti sprla z obema mesarjema. Do večera ni spregovorila ne z očetom in ne z botrom.

Ozračje v hiši se je zmirilo šele zvečer, ko so napravili mesnate in zatem še kašnate klobase in ko je prišla na koline botra in je družina posedla k večerji. Takrat so posadili k mizi tudi mene. To je bila za otroke izjema, kajti otroci smo po navadi jedli pri peči. Ali tokrat so se mi hoteli oddol-

žiti, popraviti so hoteli krivico. Oče sam je bil tisti, ki me je dvignil s stolčka pri peči in me posadil k mizi. Na mizo je prišla najprej vroča kri, ki se je nisem dotaknil, prišla je juha z rezanci, ki se je prav tako nisem dotaknil, prišla so kuhana vretenca, ki sem jih vedno s tako slastjo obiral, a za katera zdaj nisem maral, prišle so renglje, zvrhane pečenega mesa in za-pečenih jabolok, od katerih smo bili otroci okoli in okoli ust vsi mastni, a sem se tudi teh odrekel – vse do kašnatih klobas, do mrenk in do godlje. Tudi zdaj sem vzdržal, tudi botrine prošnje me niso omehčale.

Imel sem zasoljene oči, vendar pa sem videl, kako je mati očetu pokimala. Oče je vstal, odšel iz izbe. Sveto sem bil prepričan, da se bo vrnil s šibo, ali vrnil se je z lesenim krožnikom in z repom na njem. Postavil ga je pred mene z velikim ravnim nožem vred in rekel:

»Janžek, jej!«

Gledal sem skozi solze na rep in mislil na potrpljenje. Tako sem potem tudi vztrajal do samega konca. Konec pa je bil takrat, ko je oče znenada zaklel, da sem se ves stresel, zatem pa se dvignil in odšel iz izbe.

Kaj je bilo kasneje, ne vem več. Mati me je dvignila in me odnesla spat. V posteljo me je položila brez besede in kmalu potem sem zaspal.

V kasnejših letih, ko sem stradal v taborišču, mi je prišel večkrat pred oči ta rep, ki ga iz kljubovalnosti nisem hotel jesti, še težje pa mi je bilo zaradi tistih, ki sem jim pokvaril koline.

IVAN
POTRČ

ZÉBE

mladim po srcu

Ureja: Miha Matè
Riše: Marjanca Jemec-Božič

Valerija Skrinjar-Tvrz

Kaj poganja vlak

Vida in ata sta se sprehodila do jase za hišo. Tam se okrog samotne klopi veter in barve igrajo jesen. Vida šteje liste, ki neslišno padajo z vej. Večerno tišino pretrga pisk lokomotive. Za streljaj oddaljena od njiju se železniška proga izvije iz soteske in v blagem loku spremlja motno reko. »Ata, povej mi, kdo poganja vlak?«

Oče misli na leseno klop v starem razmajanem vagonu, v katerem se je bil odpeljal na svoje prvo veliko potovanje – in presliši hčerko. Vida ne pozna vagonov s starimi lesenimi klopmi – samo pogovarjati se hoče, pa cuka očeta za rokav:

»Povej mi, kdo poganja vlake?«

»Želje. Ne ena, mnogo velikih želja,« odgovarja oče potihoma.

V dolino se je pripodil vlak kot divji vranec. Piska in puha, prižgal je vse luči, in že kot čarobna kača izginja za obzorjem.

»Davno nekoč sem si želel potovati,« se pogovarja oče s svojimi spomini in s hčerko. »Moja želja je bila tako močna, da bi premikala gore! Tudi sedaj potujejo fantje in dekleta in največ želja je v njihovih srcih. Želje so žive, rastejo in se krepijo. Ko se ljudje postarajo, iščejo postajo, proti kateri so nekoč davno krenili. Zdaj hočejo izstopiti. Z njimi vred izstopajo tudi želje, ostarele, utrujene. Vlak bi obstal za vedno – toda že vstopajo fantje in dekleta z mladimi, močnimi željami. Vlak čuti silovitost njihovih želja pa pomlajen razigrano zapušča malo postajo...«

»Ali bo tudi moja želja velika in močna?« sprašuje deklica.

»Tudi tvoja želja bo lepa in popeljala te bo do postaje, kamor želijo priti vsi ljudje na svetu,« verjame Vidin oče.

»Kako se imenuje tisti kraj?« rado vedno povprašuje hčerka.

»Mnogo lepih imen ima. Mladi mu pravijo Ljubezen, stari Zdravje. Ime-

nujejo ga tudi Mir, Umirjenost, Dobrota, Poštenje, Sreča... Za tebe naj bo vse to skupaj!«

Neumno vprašanje

V trgovini z živalmi vpraša kupec najlepšega papagaja: »Znaš tudi govoriti?«

»Kakšno neumno vprašanje!« mu odvrne papagaj. »Kaj pa ti, znaš leteti?«

Nista se razumela

»Sinko, sinko, spet si ga polomil. Ali nisi razumel učiteljevega vprašanja?« vprašuje oče Frančka.

»Ne oče, ravno obratno, učitelj ni razumel mojega odgovora.«

Znašel se je

»Mama, danes ne grem v šolo.«

»Zakaj pa ne?«

»Učiteljica je rekla, da noče videti nobenega, ki se ne bo naučil pesmice.«

Zvezdoznanska

Pri uri zvezdoznanstva vpraša učitelj Matevž: »Naštej mi nekaj zvezd.«

Matevž: »Kakšne pa, filmske ali športne?«

Saša Vegri

Planet zemlja zavzet

Kadar pride skozi eter
na radijsko postajo
in televizijski ekran
veter –
takrat se čudna oddaja začenja:

Nek XY zet
sporoči v svet,
da je planet Zemlja
zavzet.
Takrat nastopi
Zemljan
(tisti, ki je bil najbolj zaspan)
in reče:

»O, dober dan,
tu sem in vem,
kako se s to rečjo ravna:
vsakemu Marsovcu
se rožo in roko da.«

Zakaj pa rožo?

Zato, ker je lepa.

Zakaj pa roko in rožo?

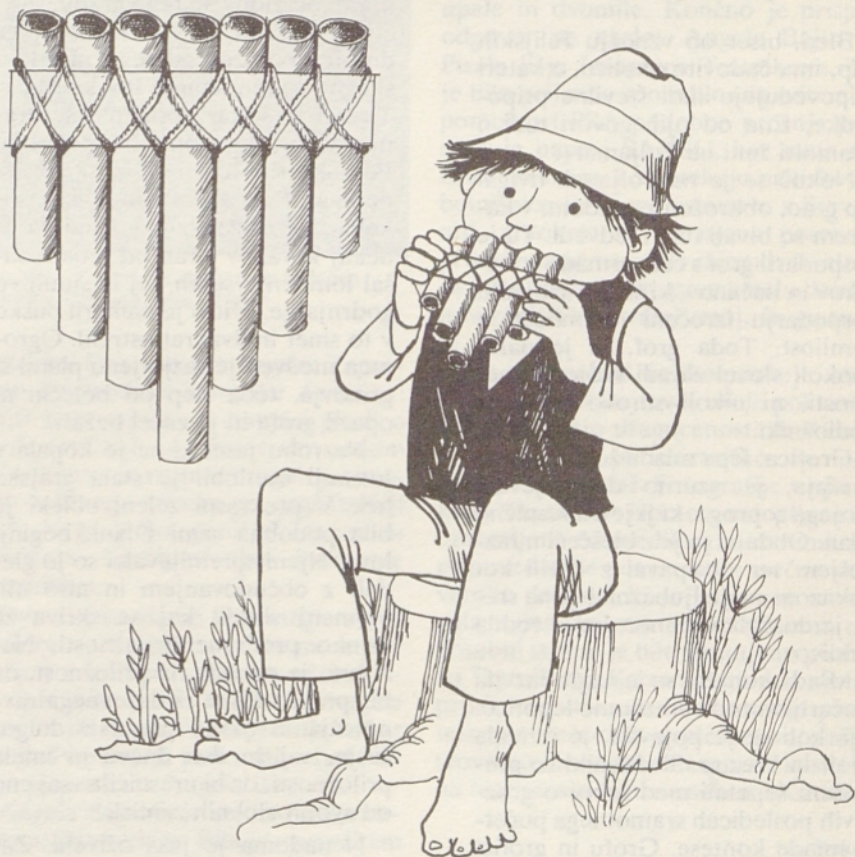
Zato, ker ima roka kožo.

Kmečka abeceda

Trstenka

Naši predniki so piskali na različne piščali, ki so si jih naredili kar sami. Med njimi so bile tudi trstenke, piškulice ali orglice, kakor jim pravijo v raznih krajih. Do danes so se ohranile le na vzhodnem Štajerskem. Tu in tam po Slovenskih goricah in Halozah znajo nekateri še prav dobro igrati nanje. Nekdaj so bile trstenke razširjene po vsej Sloveniji.

Trstenke so sestavljene iz različno dolgih stebelc trstike, ki so navadno simetrično povezana med dve deščici. Najdaljše stebelce je v sredini, na levo in desno pa se vrste vedno krajša. Število cevč je poljubno. Lahko jih je samo pet ali pa več, tudi do sedeminštirideset.

Trstenke so izdelovali ljudje večinoma sami. Nekateri pa so jih kupovali ob prošenju na semnju, kamor so jih prinašali spretnejši izdelovalci. Nanje so igrali otroci pa tudi odrasli. Starejši ljudje vedo povedati, da so znali najspretnjejši izvabiti iz trstenk prav lepe viže.

Že pred drugo svetovno vojno pa so trstenke začele nadomeščati v tovarnah izdelane kovinske orglice. Starši so jih kupovali otrokom na semnju kakor nekoč trstenke. Nanje so eni bolj, drugi manj spretno igrali različne melodije. Na Štajerskem je znana tudi ena o orglicah:

Jaz imam pa orglice, orglice srebrne,
kadar nanje zaigram, se vsa sreča vrne.

Marija Makarovič

vaše zgodbe

Kamnita žena na Poljanah

Bled, biser ob vznožju Julijskih Alp, ima čudovito okolico, o kateri pripovedujejo tudi številne pripovedke. Ena od njih govori tudi o »kamniti ženi na Poljanah«.

Nekoč se je na Poljanah dvigal lep grad, obkrožen z gozdom, v katerem so bivali tudi medvedi. Tu je gospodaril grof s celo armado strežnikov in tlačanov, ki so bili svojemu gospodarju izročeni na milost in nemilost. Toda grof, ki je daleč naokoli slovel zaradi svoje plemenitosti, ni nikoli surovo ravnal s podložniki.

Grofica, lepa mlada žena blagega značaja, je vzorno dopolnjevala svojega soproga, ki ji je bil resnično vdan. Obdajal jo je z bleščečim razkošjem ter obsipaval z darili kot dokazom svoje ljubezni. Njuna sreča je dosegla vrhunec, ko je rodila deklico.

Mlada kontesa se je naglo razvila v očarljivo toda brezčutno lepoticico. Kjkoli se je pojavila, je izzivala strah in brezup. Služabniki so preplašeni šepetali med seboj o grozljivih posledicah sramotnega početja mlade kontese. Grofu in grofici so večji del teh dejanj zamolčevali, ker niso hoteli povečevati njune potrtosti. Sreča prvih let otroškega razvoja se je že zdavnaj umaknila nesreči, saj proti hudobijam lastne hčerke ni bilo zdravila in končno sta se vdala v usodo, ne da bi prenehala goreče ljubiti konteso. Ker pa kazen za njeno vnebovpijočo krutost ni mogla izostati, se je z naglimi koraki približal usoden dan.

Nekega ranega jutra se je na Poljanah razlegel topot konjskih kopit ter zdramil ljudi iz spanja. Zagledali so grofovskega kurirja, ki je spodbadal belca, da bi čim hitreje dirkal po prašni cesti. Visoko vzravnal v sedlu je zapičil pogled v

daljavo, kjer je bil zapovedani cilj. Prek leve rame mu je visela usnjena torbica, polna pisem z grbom svojega gospodarja, ki so vabila grofove prijatelje na lovsko prireditvev. Ubili naj bi medveda, ki je postal že prek vse mere predrzen.

Grajski sel je dobro opravil svojo nalogo in kmalu po njegovl vrnitvi so začeli prihajati gostje. Udeležili so se velike pojedine ter prostrane dvorane napolnili z bučnim veseljem. Kontesa je slavnostni večer preplesala z mladimi plemenitaši ter se židane volje smehljala slikam dostojanstvenih pradedov, ki so resno gledali iz zlatih okvirov. Grof in grofica sta kar žarela od sreče ter očitno pozabila na dejstvo, da se je hči rodila pod slabo zvezdo. Samo temna noč je ostajala kot zla slutnja okoli zidov starega gradu.

Ob jutranjem svitu naslednjega dne je po gozdu odmeval glas lovskega roga in lajanje lovskih psov. Tlačani so se razkropili na vse strani, začela se je gonja na medveda. Po naključju ločen od lovske družbe je grof nenadoma obstal kot prikovan. Po vzemirljivi tišini je le nekaj korakov stran od sebe zaslišal lomljenje suhih vej in sumljivo godrnjanje. Hitro je nameril puško v to smer in dvakrat ustrelil. Ogromen medved je razjarjeno planil iz grmovja, toda slep od bolečin ni opazil grofa in je začel bežati.

Na robu jase, ki se je kopala v jutranji svetlobi, je stala grajska hči. V prekrasni zeleni obleki je bila podobna sami Diani, boginji lova. Njeni spremljevalci so jo gledali z občudovanjem in niso niti najmanj slutili, kaj se skriva za krinko pretirane prijaznosti. Nestrpno je prežala na priložnost, da bi spravila lovce iz duševnega ravnotežja in hkrati pregnala dolgočasje, saj že dva dneva ni imela priložnosti, da bi uresničila vsaj eno od svojih zlobnih zamisli.

Nenadoma je jasa oživila. Zasenčila sta jo strašna prikazen ranjenega medveda in njegovega gonjača. Zmeden od majhne gruče ljudi, pred katero se je nepričakovano znašel, se je medved urno zasukal ter napadel gonjača, vsega upehanega od naporne gonje. Štiri puškine cevi so se z blikovito naglico uperile na medveda, da bi preprečile krvavi dvoboj človeka in zverine. Toda kontesa je jezno vzkliknila ter prepovedala streljati. Nihče od navzočih ni imel dovolj poguma, da bi samovoljno sprožil odrešilni strel. Prisiljeni so bili gledati strašen prizor, ki je mlado konteso silno zabaval. Z divjim veseljem je opazovala mesarjenje nesrečne žrtve ter ob vsakem udarcu

medvedove šape zadovoljno zaploskala in se na ves glas zasmejala.

Ubogi tlačan se je težko hropeč boril z grozovitim nasprotnikom. Predno je dobil smrtni udarec, je s pojemajočim glasom zastokal: »Poljanska kontesa, bodi prekleta...!« Druge besede je prekinilo hripavo grgranje, nato pa sta se žival in človek mrtva zgrudila na tla. Kontesa pa se ni mogla ganiti z mesta in začela se je spreminjati v kamen. Lovci so nekaj časa nemo strmeli v okamenelo konteso, potem pa so polni groze zapustili ta kraj strahotne žaloigre ter se vrnili na svoje gradove.

Grof in grofica sta ob teh strašnih dogodkih izgubila vse prijatelje in tudi prebivalstvo se je začelo izogibati Poljan. Živela sta pozabljena še nekaj let, nato pa sta popolnoma osamljena drug za drugim umrla. Grad se je sčasoma spremenil v razvalino, od katere je v teku let izginila še zadnja sled, Samo »Kamnita žena na Poljanah« še priča o preteklosti, polni varljivega bleska. Kadar ji deževne kaplje orosijo sivo lice, je videti, kot da bi se v mrtvih očeh zalesketale solze kesanja.

Takrat pa veter, ki piha čez Poljane, srdito razkopava oblake in šiba vrhove vitkih jelk ter utaplja svojo jezo v enem samem kriku: »Prepozno!«

Vera M. Volk,
Dunaj, Avstrija

PREGOVORI IN REKI NA SLOVENSKEM

Ako se polž globoko
zakoplje, bo huda zima.

Hude čase naredo
hudobni ljudje.

Kadar začno berači
skupaj hoditi, je blizu
sneg.

Lepota sivih las je prav
obrnjen čas.

Ura zamujena ne vrne se
nobena.

Za časa začne žgati, kar
misli kopriva postati.

Za možitev, smrt in davke
ni nikoli prepozno.

Šivalnica v Rožni dolini

Droben spomin na Jo Tratnikovo

Prvo povojno desetletje je bilo takšen prečuden čas. Živeli smo kot v nekakšni omami, kot da se počasi prebujamo iz morastih sanj in še trepetamo, da se bi vrnile. Delo in dolžnosti so nas preplavljale. V službah nismo nič šteli ur in računali nadur. Delali smo, dokler ni bilo tisto, kar je moralo biti izvršeno, opravljeno. To se nam je zdelo samoumevno. Zvečer smo posedali na sestankih, prevzemali nove naloge in jih reševali. In hodili smo na delovne akcije. Najprej smo odstranjevali ruševine, zatem smo pomagali graditi stanovanjske hiše, šole, tovarne. Na zadružnih njivah smo sadili in kopali krompir, repo in drugo itd. Pri vsem tem smo pozabljali nase. Pozabljali smo, da nas je večina pričakala konec vojne hudo prestrašana in skoraj gola in bosa. Vse, kar je bilo kaj vrednega, smo med vojno znosili na kmete in zamenjali za živila. Zdaj pa so bile trgovine prazne. Zalog ni bilo. Spominjam se, da sem neko dolgo in hudo zimo hodila v službo v semiš salonarjih, edinem obuvalu, ki sem ga premogla. Čevlje sem dobila na neki razprodaji. Če sem hitela, mi je čevljev dostikrat obtičal v snegu. Ljudje so mi ga pomagali izvleči, drug drugemu smo se nasmejali in mokrega sem spet obula.

Tiste, ki smo bile matere prve povojne generacije, smo bile z našimi otroci vred za marsikaj prikrajšane. Porodniški dopust je bil kratek, v primerjavi z današnjim takorekoč simboličen. Ni bilo pleníc. Primanjkovalo je mleka in druge otroške hrane. Mednarodni Rdeči križ je pomagal s Carre paketi. V posebnih lokalih, ki so jim rekli otroške restavracije, so prostovoljne delavke, članice AFŽ (Antifashištične fronte žena) enkrat dnevno dojenčkom in majhnim otrokom delile mleko ali kakav in preproste sladice. Članice organizacije AFŽ so bile pobudnice za mnogo koristnih stvari, ki naj bi pomagale družinam in vsej skupnosti, da bi se čimprej izkopal iz največjih težav in zadreg.

Tako je tudi v Rožni dolini v Ljubljani zaživela šivalnica, kjer so nam za malo denarja predelovali in obnavljali razna oblačila. To je bila od sile potrebna in koristna delavnica. Dela se je nabralo na kupe. Tudi pridnih rok je bilo zadosti na razpolago, le obe stari obrabljeni Singerici sta kar naprej odpovedovali. Neprestano ju je bilo treba popravljati. Na nov šivalni stroj pa takrat ni bilo mogoče niti pomisliti.

Le kako bi lahko pomagale? so ugibale članice AFŽ iz Rožne doline na

Josephine Tratnikova ob svojem zadnjem obisku v Sloveniji, poleti 1962

sestanku. Pa je ena predlagala: Zaprósimo Progresivne Slovenke Amerike! Kajti prav takrat so časopisi pisali o prvih nabirkah za pomoč slovenskim bolnišnicam in raznim drugim ustanovam reliefnega odbora pri organizaciji PSA, ki ga je kot predsednica vodila nekdanja Ljubljanka Josephine Tratnikova.

Dvomile so, da bo kaj iz tega, saj se ta skromna šivalnica pač ne more primerjati z velikimi ustanovami, kakršne so bolnišnice. Če bi PSA pomagale njim, bi jih s podobnimi prošnjami kar zasuli. Pa vendar, poskusiti velja! Nalogo je prevzela Angela Bajtova.

Angela Bajtova je med vojno pretrpela veliko hudega. Bila je v nemškem

taborišču in ko se je vsa strta vrnila, jo je strla še druga bolečina. Zvedela je, da sta ji v partizanih padla oba njena sinova. Kmalu zatem ji je umrl še mož. V torbici je vedno nosila s seboj izrezek iz časopisa, na katerem so bila pravila nekega psihologa, kako naj si človek v stiski pomaga sam, če mu je prehudo. Med vsakdanjimi opravki, na sestankih, kadarkoli pač, je pogosto odpirala torbico in jemala iz nje tisti listek, ki je bil že ves obrabljen in komaj berljiv, sama sebi je verjela, da ji to pomaga. Bajtova je pisala Progresivnim Slovenkam o majhni rožnodolski šivalnici, ki bi hotela biti čimbolj koristna ljudem, predvsem družinam. Pisala je iskreno, s toplo prizadetostjo, saj drugače ni znala.

Pismo je oddala in odromalo je prek morja. Kakšen bo odgovor? Žene so upale in dvomile. Končno je prispel odgovor na naslov Angele Bajtove. Pisala ji je Josephine Tratnikova. To je bilo prijazno sporočilo, da odbor za pomoč pri PSA podobne prošnje posreduje naprej SANSU, ker same ne zmorejo vsega, ko potekajo nabirke za bolnišnice in druge ustanove v Sloveniji, a tokrat so na njeno posebno prizadevanje naredile izjemo: šivalnica v Rožni dolini bo prav kmalu dobila nov električni šivalni stroj. In ga tudi je.

Ko sem nekoč, veliko pozneje, obiskala Angelo Bajtovo, mi je pokazala svojo največjo dragocenost: družinski album, ki ga je umetniško opremil njen pokojni mož. Fotografije v njem, ki so bile skrbno izbrane, nalepljene in opremljene z besedilom in datumi, so pripovedovale povest neke srečne slovenske družine, ki jo je surovo raztrgala vojna. In prav v tem albumu, na posebni strani, je bilo shranjeno pismo Jo Tratnikove. Ko sem prebirala njene prijazne vrstice, je bilo to moje prvo tesnejše srečanje s to plemenito, požrtvovalno ženo, preden sem jo kasneje na Izseljenski matici osebno spoznala.

Ina Slokan

naši po svetu

Pevsko srečanje v Heerlenu

PESEM JE VEZ Z DOMOVINO, VEZ MED NAMI, JE SLOVENSKO IZROČILO

»Zdravica« skladatelja Ubalda Vrabca, ki jo je v nedeljo, 16. septembra, popoldne v dvorani Cornelius Huis v Heerlenu na Nizozemskem skupaj zapelo vseh 158 nastopajočih, je bila imeniten dogodek, ki se bo globoko zasadil v spominu kakšnega poldruga tisoča udeležencev srečanja slovenskih pevskih zborov v tem mestu v nizozemskem Limburgu.

Skoraj štiri ure je trajal pevski koncert šestih pevskih zborov. Nastopali so: domači Slovenski pevski zbor »Zvon«, moški pevski zbor Slovenskega delavskega društva v Aumetzu, »Slovenski fantje« in »Slovenski cvet« iz Moersa v ZR Nemčiji, »Slomšek« iz Maasmechelena v Belgiji in zbor slovenskega rudarskega društva »Jadran« iz Freyning-Merlebacha.

Srečanje je bilo po svoje novost v mreži stikov med slovenskimi društvi v tem delu Evrope. »Zbrali smo se, ker radi pojemo slovensko.« je pojasnil pobudo za to srečanje predsednik »Zvona« Franc Jančič iz Heerlenu, ki je držal poglavitne niti organizacije srečanja.

Povodi in pobude so bili, na kratko, na moč preprosti. Samo veliki ljubezni do zapete slovenske besede gre namreč pripisati, da je nizozemsko društvo z denarjem iz svojega žepa pripravilo srečanje in da so se gostje na lastne stroške pripeljali v Heerlen: nekateri so prevozili tudi 700 kilometrov.

»Varčevali smo in privarčevali,« je rekel Franc Jančič. Danica Bedene, ena od treh tajnic »Jadrana«, pa je dejala: »Vprašali so nas, ali se spominjamo, da so pred leti peli pri nas. Seveda smo se jih. Pa smo prišli.«

NAJPOMEMBNEJŠA SLOVENSKA PRIREDITEV V ZAHODNI EVROPI

Rezultat pobude »Zvona«: pevski in slovenski dogodek, tako so menili predstavniki zborov na skupnem sestanku po nastopu, ki po obsegu in naravi nima para med slovenskimi prireditvami v Zahodni Evropi.

Naj bo kakorkoli, nastopajoči so bili presenečeni nad tišino in zbranostjo slo-

venskih in nizozemskih poslušalcev, za razliko od hrupnosti in nekoncertnega vzdušja, ki so ju sicer navajeni s srečanj slovenskih društev v zahodni Evropi.

Novost tega srečanja, bi lahko rekli, je v »pevski specializaciji«. Na dolgo pripravljanih srečanj slovenskih društev, so menili s kančkom razočaranja udeleženci tega srečanja, je čedalje več kegljanja, šaha in drugih raznovrstnih dejavnosti, in tako je po sili razmer čedalje manj prostora in pozornosti za slovensko pesem.

Iz tega zornega kota je bila pobuda najbrž dokaz tradicionalne žilavosti slovenskega življa v tem delu Evrope. Primerjati jo je mogoče z odločnostjo in marljivostjo slovenskih rudarjev v bližnjem Eisdu. Slovenci, ki tu kopljejo premog že več kot pol stoletja, veljajo za najbolj spoštovane delavce »Če si Italijan poškodeuje noht, gre iz jame, Slovenec pa bo ostal do konca šihta, če mu bo manjkalo pol roke.« so na pol v šali pripovedovali obiskovalci iz Belgije.

In ta vztrajnost bo v bodoče še potrebnejša, pravi Jože Zdravič, ki je 10 let predsednik »Jadrana« in 26 let prvi bas v zboru društva. V drugi, tretji in celo že v četrti generaciji v Belgiji je slovenska kri že močno povezana s tujo, zato je treba vse več truda, da bi ohranili vsaj slovensko pesem, in po možnosti tudi besedo.

Zgodi se, kajpak, da zbor nenadoma ostane brez tenorja ali drugega glasu, tedaj je treba luknjo zakrpati s Francozom ali

Nizozemcem. Toda to niti ni posebno težko, ugotavlja novi dirigent »Zvona« Tone Kropivšek. Nizozemci kar radi pojejo slovenske pesmi in se sploh družijo s Slovenci. In še posebno zanimivo je, da gre marsikateri Nizozemec prav zato v Slovenijo, da bi se na samem kraju izpopolnil v slovenščini.

»V TEJ HIŠI SE GOVORI SLOVENSKO!«

Vse to pa niso le tegobe mladih generacij. Zinka Revinšek – sama ima že vnuka – iz Maasmechelena, se živo spominja, kako jo je oče pred desetletji nagnal iz hiše, če je govorila flamsko, češ, »v tej hiši se govori slovensko«. Ob drugi priložnosti pa ji je kartico, ki mu jo je poslala, ko je ležal v bolnici, vrnil z besedami: »Napiši še enkrat – po slovensko!«

Gotovo bo držalo, kar je na odru Cornelius Huisa dejal Jože Zdravič: zapeta pesem mora imeti tri poglavitne naloge – je vez z domovino, povezuje mladim, ki bodo čez leta v teh krajih ohranjali slovensko izročilo. Društvo »Jadran« se je na srečanju v Heerlenu zaobljubilo, da bo leta 1986, ob svoji dvajseti obletnici, poskusilo pripraviti naslednje pevsko srečanje rojakov iz štirih držav v Freyning-Merlebachu v Franciji.

Dušan Snoj

BELGIJA

DRUŠTVO SV. BARBARA ŽALUJE

Pred nekaj tedni, 10. avgusta je umrl najstarejši član društva Sv. Barbara, Alojz Korelc. Bil je že zadnji izmed živčih ustanoviteljev našega društva. Čeravno je bil stoodstotni invalid zaradi silikoze, je ob skrbi ženinini negi dočakal 83 let.

Alojz Korelc je bil rojen 10. 5. 1901 v Mokronogu na Dolenjskem. Leta 1926 je odšel z drugimi mladimi fanti iskat kruha v tujino. Ustavil se je v rudniku v Eisdu. Ko so leta 1929 ustanovljali društvo, je bil Alojz med ustanovitelji.

Težko in nezdravo delo v rudniku mu je načelo zdravje. Kmalu po vojni je bil zaradi silikoze upokojen. Pokojnina je bila v tistih časih zelo nizka, zato sta z ženo Milo vzela v najem majhno kmetijo. Tako se mu je izpolnila želja, ki je tlela v njem že v mladih letih. Biti na svoji zemlji, imeti živino. Kot prijatelja narave sta skrbela za svojo zemljo in živino. Vsakdo, ki pozna Korelčeve, ve, da sta gojila živali bolj iz ljubezni, kot zaradi dobička. Gostoljubna, kot sta bila, sta vedno z veseljem sprejemala obiskovalce in to ljudi vseh narodnosti.

Pokojni Alojz Korelc

Društvu, ki je bil med njegovimi ustanovitelji, je bil zvest do zadnjega trenutka. Zadnje leto je bil večinoma v bolnici. In še ob mojem zadnjem obisku v bolnici so bile po pozdravu prve besede: »Kako je kaj z društvom?« Ob tem so mu prišle solze v oči. Dokler mu je zdravje dopuščalo, sta bila z ženo na vsaki prireditvi. Pozneje ni mogel več, zapisan pa bo v društvenih knjigah kot eden največjih dobrotnikov društva, posebno ob zidavi našega doma.

Bil je zaveden Slovenec in do zadnjega trenutka zvest »barbarčan«. Naj mu bo lahka tuja zemlja. Njegovim domačim pa izrekamo iskreno sožalje. V imenu društva Sv. Barbara

Lojze Rak

Jubilej SD Planike Winterthur

V soboto 8. septembra, so se pred kočo v Oberwinterthurju igrali otroci, na dvorišču pa je na odprtem ražnju prasketal ogenj. Pravzaprav nič nenavadnega za sobotno popoldne, ko je v tej koči često sila živahno, saj jo društva uporabljajo za piknike in prireditve.

Pa vendar je bil 8. september poseben dan, ki bo v analih slovenskega društva Planika skrbno zabeležen. Planika iz Winterthurja praznuje namreč letos desetletnico obstoja. Temu jubileju so sicer posvečene vse letošnje Planikine prireditve, s sobotnim srečanjem v Oberwinterthurju pa so proslavili prav datum ustanovitve društva, oziroma ustanovni občni zbor, ki je bil 27. avgusta leta 1974.

Prireditve v bila kot prijetno družinsko srečanje, prežeto s smehom, dobro voljo in obujanjem spominov. Pa tudi zaplesali so. saj je Lojze Pušenjak raztegnil svojo lepo harmoniko in prijetno presenetil vsakogar. ki ga poprej še ni slišal.

Razglasili so rezultate društvenega kegljaškega prvenstva in za dosežena prva mesta nagradili člane Ivana Šuštarčiča. Franca Brinovca in Marijo Pečovnik, glavni del večera pa je bil posvečen zgodovini društva in ustanovnemu občnemu zboru.

Predsednik društva Alojz Špur je pripravil in komentiral dolgo vrsto diapozitivov in nas v mislih popeljal nazaj v stare case.

Na ustanovnem občnem zboru leta 1974 je bilo le dvanajst Slovencev, torej le dvanajst ustanoviteljev. Začetki so bili skromni, zato pa je bilo temelječ zanosa in pripravljenosti za delo. Magnetofonskih zapisov z ustanovnega občnega zbora ni, če pa bi obstajali, bi potrdili staro resnico, ki pravi, da lahko pričakujemo uspehe le tam, kjer delo temelji na ljubezni do sočloveka, do materinega jezika in do lastne kulture. Na takšnih temeljih se je Planika razvijala, zato so bili uspehi zagotovljeni.

Ko je dandanes v Švici ali izven nje govora o Planiki Winterthur, ima vsakdo v mislih Planikine tradicionalne Vinske trgatve in veleslalome »Prijateljstvo«, njene pestre piknike. Vidimo njeno mladino, ki vedno bolj samozavestno nastopa na praznovanjih in prireditvah, v mislih pa imamo tudi številne pokale, ki jih člani Planike že vrsto let nosijo domov iz JU-SKI in drugih smučarskih ter kegljaških tekmovanj. Vemo, da je bila Planika prvo društvo v Švici, ki je sklenilo dogovor o medsebojnem sodelovanju z občino v domovini, da je iz vrst njenih članov vznikla zamisel o medklubski kegljaški komisiji JMCK in da Planikin delež pri nabavi vozička za invalidna otroka v domovini ni bil majhen.

Vse to zveni tako samoumevno in le malo kdaj se še vpraša: Od kod in kako? Če pa pomislimo, da so v tistih starih časih pisali članske izkaznice še z roko in prav tako vse zapisnike, da so sami izdelovali plakete, napravili šotor za piknike, pa mize in klopi. Velik, avtomatičen vrtljivi raženj, ki pa ga je izdelal član društva sam, je novejšega datuma. Vse to in še mnogo več opaznega

in neopaznega so v zadnjih desetih letih postorili člani Planike, kajti zakulisno življenje vsake prireditve terja mnogo delovnih rok in mnogo požrtovalnosti.

»Društvo je kot podjetje,« je ob tej retrospektivi dejal predsednik Alojz Špur, »tako kot podjetje ima tudi društvo enkrat dobro, drugič zopet slabo letino. Če pa se podjetje obdrži deset let, je dokazalo, da je dobro organizirano. To pa velja tudi za društva. In tako je tudi s Planiko.«

Tako je Planika tudi pri Švicarjih zaslovela kot dober organizator in izbrana je bila, da zastopa Jugoslavijo s kulinaričnimi specialitetami na prireditvi v počastitev 150-letnice švicarskega koncerna Sulzer, ta pa je bila ob koncu septembra v Winterthurju.

Breda Stepič-Cechich

Koča v Oberengstringenu

Globoko premišlujem, kaj bi vam povedala o zadnjem pikniku SPD Triglava v Švici in verjemite, da mi ni lahko. In sicer zato, ker sem članica gledališke skupine tega društva, ki je bila zadolžena, da piknik organizira in izpelje.

No, in če je človek takorekoč »zraven«, je težko kaj reči. Če si preveč samokritičen, zabrundaš »lahko bi bilo boljše«, v nasprotnem primeru pa se ti mimogrede izmuzne kakšna pohvala, potem pa o-joj! Kaj hitro ti nekdo postreže, in to še po pravici, s slovenskim pregovorom, ki pravi »Lastna hvala se pod mizo vala« ali pa »Lastna hvala, cena mala«. Torej, nič samopohval.

Le na kratko: člani gledališke skupine smo našo nalogo izpolnili.

Brez škode pa lahko malo pogledamo »za kulise«. Breda je pozabila olje, pa klobuke – morala je še enkrat domov – to je samokritično! Žogo je prinesel ta namesto onega, v glavnem pa je bilo vse ob pravem času in brez pretresov, naréd. Vsak se je lotil svojega dela in se v tujega ni vtikal. To je dobro, lahko pa je tudi nerodno. Tako kot je bilo nam. Ljudje so hvalili čevapčiče in končno je nekdo hotel vedeti še, kdo je bil zamesil meso. Mi smo pa samo »debelo« gledali. Seveda, saj je imel Metod Fikfak poleg klobas in pijače na skrbi tudi čevapčiče. Sam se je ponudil, mi pa smo mu dali »zeleno luč«, drugo nam ni bilo mar. Prav gotovo se je bil ustrašil, da ne bi gledališčniki napravili »po gledališko«, tako kot na odru – malinovca namesto vina, čevapčiče pa kar iz gline. Malo trdo!

Ne, Metod je hotel prave, delo pravega mojstra. Tako smo spoznali drugega »titega prostovoljca« – tako, kot že mnogokrat poprej, je tudi tokrat pripravil čevapčiče Jože Čepon.

To presenečenje pa ni bilo edino. Tik po začetku, ta je bil ob desetih dopoldne, je strumno prikorakal v kočo Dolharjev Ivan, na rokah pa se mu je svetil velik, polno naložen in s folijo skrbno prekrit pladenj. Darilo družine, žena je spekla, izkupiček pa naj gre v društveno blagajno. Pladenj ni ostal dolgo prekrit! A komaj smo ga odkrili, že so številni sladokusci razgrabili čudovite sladice, ki so se v ustih kar topile. Deležni so jih bili le zgodnji obiskovalci.

Mislili smo že, da so ljudje »udarjeni bolj na sladko«, saj je bilo hladno in mokro. Pa so pričele tudi sarme kmalu pridno romati iz lonca v dvoranu, in tudi teh je zmanjkalo. Krompirjeva solata, ki je služila kot priloga h kranjskim klobasam, je bila izdelek kulinaričnega izvedenca Cilke Bizjakove, zrahljana je bila z jušno omake, med začimbami pa – gorčica. To si je vredno zapomniti! Oprosti Cilka, da sem izdala tvojo kuharsko skrivnost.

Če pa je okusen zalogaj postrežen z nasmehom in šalo in začinjjen z dobro pijačo, potem človek pozabi dolgo vrsto vsakodnevnih skrbi, ki jih tudi med nami v Švici dandanes ne primanjkuje. Seveda pa se duhovi prav sprostitjo šele ob pravi spremljavi. Zanj sta tokrat poskrbela glasbena mojstra Ivan Dobaj s harmoniko in Mirko Bajt na harmoniju. Prostovoljci!

Kot »v velikem družinskem krogu« se je v popoldanskih urah odvijal spored. Sedaj pa bi najraje vzkliknila od veselja, tako ste nas razveselili. Zato: hvala vama, Martina in Andreja Šolar, Peter in Vinko Pocajt, hvala tebi – Valerija Čepon, tebi – Sandi Kozjek, Jernej Fikfak, Barbara Meglen, Tanja Vovk, Leonida Zadravec, Tomaž Tršan, Helenca Dolhar, Dagmar Rodella, Toni Kolšek, Darja Lencel, tebi – Primož Hočevar in vama, Lidija in Roman Bitežnik. Hvala vam! Z vami nam je bilo tako lepo! Ste videli, kako pozorno smo vas vsi poslušali, koliko smeha ste s prizorčki in skeči priirali na naša lica!? Kar zaplesali bi bili z vami. No, zapeli pa smo. Vemo, da ste nekaj točk naštedirali kar sami – bravo! Za ostale gre hvala tudi učiteljicam Lučki Kolšek in Marinki Čurič, saj so vam pri delu pomagale, prav tako pa vaditeljici folklore Jelki Pocajt. V vašem delu je mnogo ljubezni, zato žanjete uspehe. In zato tudi burni aplavzi!

V tej veliki družini pa nismo bili skupaj le stari znanci. Prizidžili so se nam še novi člani in kdor se še ni seznanil, se je pač seznanil. Tako kot gost iz Ljubljane, Vinko Eršte, predsednik občinskega sindikalnega sveta občine Ljubljana-Center, so se med nami udomačili tudi gostje družine Kozjek, ki so celó priskočili na pomoč, ko je bil naval največji in pridno vrteli čevapčiče. Dvoje pridnih rok nove članice Milke Šlogar pa »je priskočilo« kuhinji na pomoč. Sredi veselja pa sta Cilka Šlogar in dr. Žnidaršič Marija prejeli od društva šopek rož za rojstni dan.

Piknik se je nagnil v večer, otroci so se poslavljali od lasulj, od naočnikov in klobukov, od troineteta (skirò), takšnega, kot ga ima klovn, morali so domov, naslednji je bil delovni dan tudi za njih. Nekaj ur so imeli na voljo rekvizite gledališke skupine, pokali so balone, igrali so se gledališče, dve majhni deklici pa si nista želeli nič drugega, kot da bi bili klovna. Vzeli smo iz vrečke šminke in jima ustregli. In obe deklici sta vzeli svoja klovna domov.

Pred piknikom je nekdo dejal: »Vremenska napoved je slaba, kaj če bo deževalo?«, mi pa smo odvrnili: »Če ne bo nikogar, bomo imeli pa vajo!« Ko pa je bil piknik mimo, smo slišali: »Srečo ste imeli. lilo je, pa ljudje niso vedeli kaj početi. Zato jih je bilo toliko!«

Tako je pač. Smo pač ljudje. Res pa je, da so ljudje sedeli celo na zabojih, Bumbakovi, ki stanujejo blizu, so odšli po stole domov, saj je bilo v koči zasedenih vseh

šestdeset stolov. Nekaj časa so ljudje prihajali, nekaj časa stali, potem pa zopet odšli, ker se koča še dolgo ni izpraznila.

Po »plesu z metlo« smo gledališčniki zaplesali z metlo še enkrat. Sedaj je koča spet pospravljena in nas čaka, da zopet pridemo.

Breda Stepič-Cechich

Slovenci vabijo

Štirinajst dni je minilo, ko so člani SD Soče s prijetnim piknikom vzeli slovo od poletja in počitniških dni. Prvega septembra so se, pomnoženi s člani ostalih društev, ponovno srečali v Reckensaal, na svoji vsakoletni zabavi »Slovenci vabijo«. Dvorana je bila že šestič skrbno pripravljena. Naš vrtnar, rojak Planko je tudi tokrat postavil na mize za ta čas primerno, na japonski način urejeno cvetje. Oskrbnik je poskrbel za društveni prapor, ki je ponovno potrdil medsebojno sodelovanje med Občinsko konferenco SZDL Slovenj Gradca in SD Soča Schaffhausen. V dvorani, ki lahko sprejme okoli 400 ljudi, je bil samo sem in tja prazen stol. Tajnik Občinske konference, tov. Tone Matvoz, je vsem prisotnim sporočil pristrčne pozdrave iz domovine. Zaželel jim je veliko uspeha v prihodnosti ter uspešno sodelovanje. S Sočani so se poleg njega srečali še Jože Vrabič, Tone Španžev in Mataj Gostenčnik. Ne mislite, da so prišli na zabavo samo naši ljudje. Nasprotno! Švicarji so že toliko slišali o nas, da so z navdušenjem prišli med nas. Gospod Traugott Bidermann z vso pozornostjo spremlja zgodovino Slovencev. V švicarskih časopisih objavlja, skupaj s slikami, zgodovino Karantanskih Slovencev in sedaj živčih Slovencev v Ziljski dolini in v okolici Beljaka.

Kulturni spored je pričel moški pevski zbor ob spremljavi tamburaškega orkestra FALA s pesmijo »Soča voda je šumela«.

Ansambel Štirje kovači

Kulturni program je otvoril moški pevski zbor Soča ob spremljavi tamburaškega zboru FALA

Dopolnilni pouk slovenščine v ZR Nemčiji

Republiški komite za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo že vrsto let organizira in preko učiteljev izvaja dopolnilni pouk slovenščine v deželah zahodne Evrope.

V ZR Nemčiji živi največ slovenskih družin. Slovenski dopolnilni pouk se izvaja v zveznih nemških deželah in v Zahodnem Berlinu. V deželah: Baden – Württemberg, Saarland, Schleswig – Holstein, Hamburg, Bremen in zahodni Berlin je dopolnilni pouk v pristojnosti slovenskega Republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo. V ostalih nemških deželah je dopolnilni pouk v pristojnosti nemških šolskih oblasti. SFRJ in ZRN sta leta 1974 podpisali kulturno konvencijo na državnih ravni, ki urejuje področje pouka materinščine v ZRN. Ustanovljena je bila jugoslovansko-nemška komisija, ki se sestaja enkrat letno in se ukvarja s problemi, ki se pojavljajo pri poučevanju materinščine v ZR Nemčiji. V zadnjem času se učitelji dopolnilnega pouka trudijo, da bi organizirali in izvajali tudi predšolsko vzgojo. Lani je bilo v dopolnilni pouk vključenih 1815 slovenskih otrok, v obliki predšolske vzgoje pa 171 otrok.

Že pred leti se je pojavila potreba po učbenikih. Učitelji so uporabljali razna berila in nekatere učbenike, ki jih uporabljajo v domovini. Vendar zaradi specifičnosti in različnih pogojev poučevanja to ni bila prava rešitev. Vsak učitelj je bil glede uporabe gradiva večinoma prepuščen samemu sebi in lastni iznajdljivosti. Na srečanjih in seminarjih v domovini so učitelji

poudarjali, da je treba čimprej napisati in izdati ustrežne učbenike.

To idejo je uresničil Zavod SR Slovenije za šolstvo, ki je k sodelovanju pritegnil strokovnjake. Leta 1979 je Mladinska knjiga izdala učbenik Moja domovina SFRJ 1. Dve leti kasneje, to je leta 1981, je izšel drugi učbenik Moja domovina SFRJ 2. Ta dva učbenika sta namenjena poučevanju otrok I. starostnega obdobja (za 1., 2. in 3. razred). Razdeljena sta v dvanajst tematskih celot, v skladu z načrtom vzgojnoizobraževalnega dela v slovenskem jeziku z otroki osnovnošolskega obdobja jugoslovanskih državljanov, začasno zaposlenih v tujini. Slovenski učbeniki Moja domovina SFRJ 3,4 in 5 so izšli v zaporedju zadnjih treh let. Vsi ti učbeniki so napisani v skladu z enotnim jugoslovanskim načrtom vzgojnoizobraževalnega dela.

Učitelji dopolnilnega pouka slovenščine uporabljajo pri pouku tudi revije mladinskega periodičnega tiska: Ciciban, Pionirski list, Pionir in Kurirček. V veliko pomoč so jim tudi kasete ali plošče Domovina je ena, ki jih je izdala Kasetna produkcija RTV Ljubljana.

Otroci obiskujejo dopolnilni pouk enkrat tedensko. Ta pouk večinoma poteka po zaključku rednega pouka. Takšno srečanje traja tri do štiri pedagoške ure. Zato se mora učitelj zelo potruditi, da je slovenski pouk čimbolj zanimiv in privlačen. Otroke je treba motivirati, da čimveč govorijo v materinščini. Spoštovati je treba narečne osnove otrok, a jim ob tem povedati, da se lahko pove tudi drugače. Kajti dopolnilni pouk ni neka strokovna razlaga slovnice in njenih pravil, temveč so njegovi cilji v pridobivanju in širjenju slovenskega besednega

Uro in pol so se na odru vrstili pevci, tamburaši in folklorna skupina.

Sledile so jim marljive roke v kuhinji, kajti s praznimi želodčki se ne dà plesati. Po večerji je za dobro voljo in ples poskrbel štajerski ansambel »Štirje kovači«. Viki, Tone, Jože, Polde, Viktor, Franc in pevka Hermina so nas razveseljevali vse do četrte nedeljske jutranje ure...

Povabilu se je tudi tokrat rad odzval predstavnik jugoslovanskega konzulata, tov. Pavelič.

V navadi je, da goste, ki imajo do doma več kot 800 kilometrov vožnje, pred odhodom okrepcamo. S kosilom smo jim postregli z vse mogočimi slovenskimi in švicarskimi jedmi. Tudi za »popotnico« smo poskrbeli. Dolgo je trajalo, da smo se poslovili in da je vsak zasedel svoje mesto v avtobusu. Nič čudnega! Vidimo se samo enkrat v letu in še to samo za nekaj uric.

Barbara Turk-Smrekar

ŠVEDSKA

Deset let Slovenije v Olofströmu

Kulturno društvo Slovenija iz Olofströma na Švedskem je v soboto, 6. oktobra, slovesno proslavilo desetletnico obstoja in plodnega delovanja. Proslavi so prisostvovali predstavniki lokalnih oblasti, ABF (delavskega izobraževalnega združenja), Švedskih organizacij in društev, predstavniki drugih jugoslovanskih društev in tudi gostje iz domovine, predstavniki prijateljske občine Ljubljana-Šiška. Umetnik iz te občine, slikar Mario L. Vilhar je ob tej priložnosti v organizaciji društva Slovenija priredil v Olofströmu tudi razstavo svojih

novejših akvarelov, ki bo pozneje obiskala tudi nekatere druge kraje na južnem Švedskem.

Na jubilejnih slavnih so podelili tudi priznanja najzaslužnejšim članom društva. Po kulturnem programu je skrbel za razvedrilo ansambel VIKIS. Podrobno poročilo o proslavi jubileja bomo objavili prihodnjič.

ZDA

Pevski zbor Zarja in stari slovenski običaji

Poletje je čas počitnic in zabav v prosti naravi, vendar smo imeli pri našem pevskem zboru ves čas redne tedenske pevske vaje. Pripravljali smo se za jesenski koncert, ki smo ga priredili 28. oktobra v Slovenskem društvenem domu na Recherjevi ulici v Euclidu, Ohio.

Poleg tega pa bi rada sporočila cenjenim bralcem Rodne grude po svetu, da zbor Zarja, ki obstaja že od leta 1916 in je eden od najstarejših še obstoječih pevskih zborov v Ameriki, pripravlja izdajo knjige o dveh slovenskih tradicijah, ki ju radi proslavljamo ameriški Slovenci. Na prvem mestu so to stari slovenski običaji ob poročnih slavnih, na drugem mestu pa je potek izvirne slovenske veselice – vinske trgatve. Potek obeh tradicij je opisan v eni knjigi v slovenščini in angleščini, poleg tega pa so note najzanimivejših pesmi, kasete zbora Zarja, razlaga in pomen obeh ter barvaste slike, opis Slovenije in kratka zgodovina zbora Zarja.

Knjiga bo imela 48 strani in jo bomo izdali v omejeni nakladi. V Rodni grudi bomo objavili oglas in upamo, da si jo bomo nabavili vsi, ki skušamo ohraniti naše

slovenske korenine in običaje. Naše potomce bo to prav gotovo zanimalo, če ne takoj, pa pozneje.

Jennie Fatur, predsednica

AVSTRALIJA

Obletnica Slovenskega kluba v Perthu

V Zahodni Avstraliji, v glavnem v Perthu in okolici, živi okrog 500 slovenskih izseljencev, od katerih pa je najmanj polovica včlanjena v Slovenski klub v Perthu. Klub je konec avgusta proslavil šesto obletnico delovanja. Proslava je bila priložnost, da so ponovno poudarili svoj ponos na vse, kar so v teh letih dosegli, posebno pa še na lastne društvene prostore, ki so si jih kupili in preuredili s trdim delom in dobrim gospodarjenjem.

V zadnjih nekaj mesecih se jim je izpolnila tudi želja, da lahko prek tamkajšnjega etničnega radia prisluhnejo tudi slovenski besedi in pesmi, uspelo pa jim je organizirati tudi društveno slovensko šolo za najmlajše člane. Člani društva se redno zbirajo v prenovljenih društvenih prostorih na domačih zabavah, kamor pogosto povabijo tudi pripadnike drugih jugoslovanskih narodov kakor tudi druge Avstralce.

Proslave šeste obletnice ustanovitve Slovenskega kluba v Perthu so se udeležili tudi predstavniki jugoslovanskega konzulata v Perthu, z avstralske strani pa pa sta se je udeležila minister Tomkin, ki je zastopal premiera Burka, in direktor emigracijskega urada Zahodne Avstralije T. Jeffcote. Po pozdravnih besedah predsednika kluba Franka Pazuina in gostov je bil tudi krajši kulturni spored, ki so ga pripravili najmlajši člani kluba.

zaklada in prilagajanju govora različnim življenjskim situacijam. Ti cilji so širši, kajti dopolnilni pouk je kompleksen. Učni programi in metodični napotki za učitelje so bili pripravljeni za poučevanje otrok, ki so prišli v tujino z dobrim poznavanjem materinega jezika.

Medtem se je položaj zelo spremenil. Dopolnilni pouk obiskujejo večinoma otroci, ki so se rodili v tujini. Dvojezičnost je v tujini nujna. Otroci se nehote znajdejo v dveh kulturah. V tem pogledu je izredno pomemben proces socializacije. V tujini veljajo za Slovence drugačni pogoji, kot za druge jugoslovanske narode. Slovenske družine so namreč v tujini zelo razpršene. Ta razseljenost je verjetno glavni vzrok, da nekateri otroci zaradi prevelike oddaljenosti od šole, kjer poteka dopolnilni pouk, le-tega ne morejo obiskovati. Zelo pomembna je primarna socializacija, ki poteka v družini. Če poteka ta v materinem jeziku, je uspešna. Sekundarna socializacija nastopi ob vstopu otroka v šolo. Pri sekundarni socializaciji igra pomembno vlogo dopolnilni pouk. Otroci bodo osvojili branje in pisanje v redni šoli, v nemškem jeziku. Pri dopolnilnem pouku jih učitelj postopoma pripravi na branje in pisanje v materinščini. Tako otroci počasi osvojijo skupne lastnosti naše in tuje abecede. Od skupnih lastnosti se nato prehaja k razlikam.

Starši vozijo otroke k dopolnilnemu pouku iz različnih krajev, ki so oddaljeni tudi do 50 km ali več. Nekateri otroci, žal, niso deležni pouka v materinščini. Razlogi za to so različni. Nekateri starši so se odločili, da ostanejo v tujini in menijo, da otrokom obiskovanje tega pouka ne bo koristilo. Sprijaznijo se s tem, da je za otroke dovolj, če se doma pogovarjajo v

slovenščini in da bo to znanje jezika zadovoljivo za sporazumevanje otrok s prijatelji in sorodniki v domovini. Redki starši sami naučijo otroke brati in pisati v slovenščini, kar je zelo pohvalno.

Počitnice v domovini so velika priložnost, da se otroci pogovarjajo z vrstniki in sorodniki v slovenščini. Bivanje med vrstniki jim širi besedni zaklad in zmanjšuje težave komuniciranja. Prijetno počitniško vzdušje v domovini vpliva na večjo motiviranost za obiskovanje dopolnilnega pouka slovenščine v tujini.

Obisk domovine v času rednega pouka nodi otrokom možnost, da ta čas bivanja izkoristijo za obiskovanje redne šole. Otroku naj ne bo strah, da bi jih učitelji ocenjevali. Kot gostje iz tujine bodo deležni vse pozornosti s strani učiteljev in učencev, s katerimi bodo lahko navezali številna poznanstva in prijateljstva.

Učitelje dopolnilnega pouka pošilja v tujino Republiški komite za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo. Pomembna je ustrezna višja ali visoka strokovna izobrazba z opravljenim strokovnim izpitom in ustreznim znanjem tujega jezika.

Učitelji, ki že poučujejo materinščino v tujini, se vsako leto srečajo na dveh seminarjih, kjer izmenjujejo dragocene izkušnje, ki so jih pridobili pri poučevanju v tujini. Prav tako se učitelji v državah, v katerih učijo, večkrat srečajo ter obravnavajo probleme, ki se pojavljajo pri poučevanju otrok, ki obiskujejo dopolnilni pouk. Tako se učitelji konstantno izobražujejo in sledijo novostim pri poučevanju v domovini in v tujini.

Dušan Čegovnik

od porabja do čedada

Novoustanovljena Zveza jezikov manjšinskih skupnosti v Italiji

Po razpustu urada za ogrožene jezike in kulture AIDLCM, ki je dolgo deloval v Italiji, so dobile jezikovne in narodnostne manjšine v letošnjem letu ZVEZO JEZIKOV MANJŠINSKIH SKUPNOSTI. Ustanovili so jo z namenom, da postane sogovornik vlade pri izvajanju 6. člena ustave, ki vsebuje določila o zaščiti manjšin. Glavna pobudnika za ponovno ustanovitev združenja manjšin sta bila Samo Pahor in Adrian Ceschia. To združenje so tokrat jasno opredelili kot organizacijo manjšin, brez prisotnosti italijanskih narčnih skupnosti. V statutu, ki so ga sprejeli, so zapisali, da so lahko člani združenja: Albanci, Katalonci, Hrvati, Frankoprovalsanci, Furlani, Grki, Ladinci, Okciantci, Sardinanci, Slovenci, Nemci in Romi. Izvolili so tudi vodstvo zveze. Za predsednika je bil izvoljen Sergio Salvi, za tajnika Samo Pahor; dvanajstčlanski odbor pa sestavlja po en predstavnik vsake manjšine. Slovence zastopa Ferruccio Clavora. Člani zveze so lahko posamezniki ali organizacije: če so njihovi predstavniki izvoljeni v izvršne organe, se morajo tudi osebno včlaniti v zvezo.

Osnovni namen zveze je prizadevanje za individualno in kolektivno zaščito manjšin, za priznanje pravic posameznim državljanom, ki pripadajo navedenim manjšinam, kot tudi manjšinam, ki predstavljajo širše družbene skupnosti. Začasni odbor zveze je sestavil dokončno besedilo statuta in pred koncem leta 1984 so že začeli z delom.

Vokalni kvartet Kežar

Vokalni kvartet Kežar na avstrijski televiziji

Čeprav koroški Slovenci nimajo zagotovljene pravice pri oblikovanju programa avstrijske televizije, jih vendar občasno vidimo na ekranih. Uredniki dunajske ORF so tako uvrstili v oddajo »Seniorenklub« nastop slovenskega vokalnega kvarteta KEŽAR, ki nastopa v okviru Slovenskega prosvetnega društva »Danica« v Šentvidu v Podjunu. Poslušalce je pritegnila pesem Tam, kjer teče bistra Zila, katero je gledalcem pred ekrani razložila Danica Kežar in sodi med najlepše koroške narodne pesmi, ki govori o izvoru, stari domovini Slovencev ter budi narodnostno zavest.

Koroški Slovenci si žele, da bi bili podobni nastopi na avstrijski televiziji pogostejši, saj bi tako najširši krog gledalcev seznanili s kulturo in samobitnostjo manjšine, ki se prav sedaj bori za svoje osnovne jezikovne pravice.

Mednarodna delegacija zavrnila poskus razdružitve slovenskih in nemških otrok v južnokoroških šolah

Da bi raziskala utemeljitev protislovenskih separatistov, ki so glasovali za ločitev slovenskih in nemških otrok v šolah, je odpotovala na Koroško posebna mednarodna komisija, sestavljena iz Švicarjev, Nemcev in Fincev. V njej so bili pedagogi, jezikoslovci, psihologi, pravniki in pripadniki narodnostnih skupnosti v Evropi. Sestali so se z zastopniki obeh osrednjih organizacij koroških Slovencev in s člani slovenskih prosvetnih društev. Obiskali so dvojjezične šole v Galiciji, Žitari vasi in na Komlju, vrtec »Naš otrok« v Celovcu ter se pogovarjali z nekdanjim predsednikom deželnega šolskega sveta Josefom Guttenbrunnerjem, z zastopniki univerze v Celovcu, s škofom Egonom Kapellarijem in drugimi. V delegaciji je bil svetovalec pri evropskem parlamentu, zahodnonemški prof. dr. Heiner van Boemmel, retoromanski župan občine Trans – Graubünden Bartholomeus Tschärner in pripadnica švedske manjšine na Finskem dr. Vivian Storlund.

Ob štiridnevem preverjanju in proučevanju južnokoroške šolske ureditve so ugotovili, »da didaktično in pedagoško ni mogoče utemeljiti zahteve nemškonacionalnih krogov na Koroškem po ločitvi nemško govorečih otrok od slovenskih.«

Zapisali so tudi, da je delegacija ugotovila, da je bilo šolsko vprašanje povod za neresnično, Slovincem sovražno propagando z jasnimi rasističnimi podtoni. Zaradi nevarnosti postopnega uvajanja politike apartheida poudarja delegacija pomen pozornosti mednarodne javnosti.

Napeto ozračje na Koroškem je zaostrial še spor s podpredsednikom Zveze slovenskih organizacij na Koroškem, Francem Kukovico, ki je lani v septembru ob proslavi 35-letnice Našega tednika, glasila Narodnega sveta koroških Slovencev, de-

jal, da koroški politiki izvajajo nad slovensko manjšino »zločinsko politiko«. Vsi trije predsedniki deželnih strank: Wagner (SPÖ), Knafl (ÖVP) in Haider (FPÖ) so vložili zoper Franca Kukovico skupno tožbo.

Dognanja mednarodne delegacije poskušajo avstrijski nacionalisti izkriviti, čeprav jih podkrepljuje tudi večina javnega mnenja.

Slovence v Italiji in Avstriji ne družijo le pesem

Dvanajsto srečanje slovenskih pevskih zborov s Koroške, Tržaškega in matične domovine v Železni Kapli

Z vseh zaselkov, dolin, hribov so se na letošnje 12. srečanje pevskih zborov v septembru zgrinjali pevci in gledalci v Železno Kaplo, da bi dali duška svojemu prepričanju in se srečali s pobratenimi zbori ter se opogumili za ohranitev tradicije, materinega jezika. Pobuda, da bi slovenske in nemško govoreče otroke ločili v šolah, je povsem propadla in ostanki nekdanje separatistične ideologije v Heimatdienstu so doživeli poraz. Vsa svoja čustva in prepričanje so nastopajoči izrazili z veselo pesmijo pa tudi z uvodno besedo, ki je dala srečanju pomemben ton.

Med poslušalci so bili tudi nemško govoreči, ki se v vedno večjem številu pridružujejo prizadevanjem Slovencev, s katerimi že dolgo delijo na skupnem ozemlju vse radosti in tegobe.

Predstavnik tržaških Slovencev je dejal, da si delijo slično usodo, saj tudi na Tržaškem poteka boj za globalno zaščito Slovencev. Spomnil se je na lansko predvolilno kampanjo, ko so fašisti razgrajali po slovenskih vaseh in strahovali ljudi v Proseku – Kontovelu, kjer so čuvali svoje domove in spomenike pred skrutitvijo. Slovensko prosvetno društvo Zarja iz Železne Kaple, ki je priredilo to srečanje, je tako gostilo več kot 200 pevk in pevcev iz Slovenije in Tržaškega. Zaključili so ga ob spominskih obeležjih padlih koroških partizanov pod 1778 metrov visoko Peco na Retljevi domačiji in Peršmanovem spominskem domu.

PREGOVORI IN REKI NA SLOVENSKEM

Kdor zgodaj vstaja, mu
kruha ostaja.

Meni danes eden več
velja ko jutri dva.

Mladi mesec ne sveti vso
noč.

O pustu so zrele neveste,
o postu pa preste.

nove knjige

Dr. Stane Mikuž: Ivan Napotnik, njegovo življenje in umetniško ustvarjanje

Redke so monografije o velikih Slovencih, ki jih je doba, kritiki ali zla usodnost za življenja odrinila iz središča, ki bi ustvarjalnim genijem zagotovilo primerno eksistenco; s tem se jim skušamo po smrti nekako oddolžiti za storjeno krivico. Kmetu iz vasi Zavodnje na Koroškem se je 1888. leta rodil za kiparstvo nenavadno nadarjen sin Ivan. Oče je opazil njegov dar in ga je vpisal v umetnostno-obrtno šolo v Ljubljani, kjer se je seznanil z osnovami bodočega poklica. Nenavadna marljivost in natančnost, sla po razmahu svoje umetniške osebnosti, ga ženejo dalje, svetu nasproti, na Dunaj. Na dunajski Akademiji upodablja oči umetnosti in na specialki Napotnik razvije svoje izjemne zmožnosti. Ko pogori očetova kmetija, se bori umetnik z veliko revščino in prosi za štipendijo. Med prvo svetovno vojno mu umreta starša, vrača se v rodno vas Zavodnje, kjer pa umetniško usiha. Napoti se v Budimpešto, trči ob nacionalizem in spet je doma, od koder mora k vojakom. Tako niha med domovino in velikim svetom in nam zapušča nepovnljiva dela, kot so: Mati z otrokom, Plesalka, Rodovitnost, Mislec... dela osnutke za spomenike in doseže enkratno mojstrstvo v malih, iz lesa rezljanih plastikah, ki sprva odražajo baročnost in pravljličnost, kasneje pa prerastejo v svojski, čutni, realistični stil. Kipar občuduje otroško zmožnost čistega, prvinskega dožemanja sveta in jo izrazi v vrsti otroških kipcev (Junaki, Zamišljeni fantek idr.) Mnoge stvaritve so himna ženski, materi, ohranjevalki življenja. Jesen življenja prebije v Šoštanjju in išče motive med preprostimi kmečkimi ljudmi (Usnjar, Drvar, Kmetica). Šele 1958., ob svoji sedemdesetletnici, dve leti pred smrtjo, prejme na razstavi visoko državno odlikovanje, Red dela I. stopnje, ko sta pomanjkanje in bolezen že skrhalo njegovo neponovljivo ustvarjalno silo.

Čeprav je poskušal biti véliki svetovljan in je bil pod vplivom umetniških struj takratne Evrope, veje iz njegovih kipov čista, lirična, kmečka roka stvaritelja, polna slovenske miline. To imenitno monografijo sta izdala Mladinska knjiga v Ljubljani in Kulturni center Ivan Napotnik iz Titovega Velenja v slovenščini, nemščini in angleščini, stane pa 2700 dinarjev.

Miroslav Košuta: Ptička smejalca

V tej zbirki pesmi za otroke se nam razkriva svojski svet na Tržaškem živčnega pesnika Miroslava Košute. Napisal jih je v enem samem sončnem zamahu, dejali bi, da ni v njih nič izumetničenega, nič narejenega. V štirih razdelkih se začneja rast s pesmijo Majhna pravljica, ta seže v pleničke; knjigo sklepata dve pesmi, ki govorita o pesniškem poklicu, torej o pisatelju samem in njegovi igrivi, lahkotni, čeprav vedno poglobljeni ustvarjalni sreči. Kajti – pisati in ustvarjati je sreča, dvojna sreča pa, če se ti posrečijo osrečujoči verzi, kakršnih nam je nasul po vsej zbirki kot poletnih kresnic. Pesnik otroku, bralcu, ne vsiljuje

svojih dokončnih resnic, odpira mu oči na dostopen, nevsiljiv način: »In je vsem tako lepo / kakor nama, / kadar sva sama / in mi lahko razkrivaš svet / od opic do raket?«

Skozi vrata živalskega vrta vstopamo v basenski obliki v svet živali, ki pa hoče razkriti nekaj več, preraste v most do človeškega. Tudi ljudski pregovori in rekla (laž ima kratke noge, španska vas, biti za luno) se zaleskečejo med verzi. Otroci pri svoji zvedavosti razkriva odrasle in jih tudi prisili k drugačnemu gledanju na svet okrog njih. Tako ni le pomanjšan odrasli, ki ga trepljamo s pomilovanjem in mu grozimo z 'nekoč boš velik', pač pa je osebnost zase, ki jo moraš spoštovati in imeti rad, da se ti sploh razkrije in pusti k sebi. Igra pesniškega jezika se razcveta v pozvnevanju svetlih samoglasnikov: Lev / ne reče ne bev ne mev. Volk / se je zavil v molk. / Mimogrede ošvrkne odrasle 'vseznalce', ko gre skupaj z otrokom na hudomušen potep po svoji vasi. To so, skratka, pesmice, ki jih pohrustaš kot bonbon in jih ponudiš drugim.

To pesniško zbirko Miroslava Košute je ilustriral Marjan Manček, izdala pa jo je založba Mladinska knjiga. Spremno besedo je napisal Tone Pavček. Cena: 402 dinarja.

materinščina

Jezik ima dušo

Danes sem se znova prepričal, da imamo živa in mrtva besedila, besedila z dušo in brez nje.

O besedilih brez duše smo se že pogovarjali, ko sem pripovedoval, v čem se tako imenovani strojni, računalniški prevod loči od živega prevoda.

Besedila brez duše pogosto srečujemo tudi po časopisju, ko je včasih stran polna črk, pa ni v njih ne vsebine ne duha ne srca.

O jeziku brez duha in brez duše pogosto govorimo lahko tudi pri besedilih, ki jih človek ne piše v svoji materinščini, temveč v kasneje priučnem jeziku.

Ampak besedilo, s katerim se srečujem te dni, ni ne vozni red ne časopišna stran, ki ne prenese beline in jo je treba včasih po vsej sili zapolniti, tudi ne besedilo iz računalniškega prevoda in ne sestavek v piscu tujem jeziku.

To pot gre za roman, potemtakem skoraj gotovo za besedilo srca, in gre za prevod iz angleščine v slovenščino in prevajal ni Anglež, temveč Slovenec, se pravi, v svojo materinščino.

Pa je roman kljub temu mrtev, brez duše, brez duha, bralca ne pritegne, ne more ustvariti potrebnega neposrednega stika z njim.

Povem vam, da me je spreletela groza.

Vzel sem v roke izvornik. Prijetno branje, duhovito, prirčno, toplo, človeško, neposredno. Čeprav mi je slovenščina veliko bližja od angleščine, sem ta roman rajši prebral v tujem jeziku kakor v materinščini. Groza!

In vendar na splošno ima in bi morala imeti take prednosti pred tujim jezikom ravno materinščina. Torej tudi prevajalčeva materinščina, ki je obenem tudi moja. Kje je potemtakem vzrok za mrtvo besedilo?

Ko sem se malo otesel groze spričo jezikovnega mrliča, sem poskusil ugotoviti, v čem je vzrok mrtvosti.

Primerjal sem besedo za besedo, stavke za stavkom. Besede so bile slovarko in pojmovno pravilne, stavki narejeni po slovenski skladnji in v

skladu z vsemi potrebnimi slovničnimi in pravopisnimi predpisi.

V čem je torej vzrok, globlji vzrok mrtvo?

Tu smo pri skrivnosti, ki se ji lahko reče srce, duša, duh, umetnost, neposrednost, iskrenost, pristnost. Ta je in mora biti bolj ali manj bistveni sestavni del vsakega besedila, ki naj najde stik s človekom. Ta lastnost je zlasti potrebna in značilna za vse tako imenovane umetniške izpovedi, se pravi pesmi in povesti, romane in drame.

Za umetniško delo je namreč med drugim značilno, da takoj ali vsaj hitro najde neposreden stik z bralcem, poslušalcem, nasploh z občinstvom, torej ne samo z enim bralcem, z enim poslušalcem, temveč množično. Ne le v enem okolju, temveč širše, pri vsem narodu. Ne le v enem času, temveč tudi še ob drugih časih. Ne le pri enem narodu in v enem jeziku, temveč tudi pri drugih narodih in v drugih jezikih.

Tako beremo in dojemamo Dickens, Dostojevskega, Prešerna...

Ampak za živost besedila še malo ni pogoj, da mora biti pisec umetnik. In med živa besedila ne štejemo samo umetniških besedil, se pravi pesmi in povesti, dram in romanov.

Živo besedilo je tudi navadno pismo, preprosto in lahko celo okorno. Samo da je napisano s prizadetostjo, s srcem, z dušo, z neposrednostjo, z iskrenostjo, ki mora v bralcu najti sozvočje, sozvenenje, ubranost...

Vse to nam priča, kako so besedila v materinščini skoraj nujno deležna vse-

ga tega, kar dá besedam živost, neposrednost, pristnost, pa čeprav s tem še ni rečeno, da so taka besedila tudi umetniška.

In po drugi strani: besedilo, ki ima željo ali hotenje, naj bi bilo umetnina, ima lahko vse polno za umetnino značilnih ali potrebnih lastnosti in odlik, pa se zaman poteguje za to priznanje, če je napisano v mrtvem jeziku, v jeziku brez duše.

Tako smo torej še enkrat pri izhodišču: besedne umetnine, naj bodo že pesmi ali romani, povesti ali drame, največkrat, najlaže in najbogateje nastajajo v materinščini. Tam pisatelju najiskreneje in najpristneje zvenijo vse strune in ustvarjajo neposredni stik s poznejšimi bralci in siceršnjimi dojemalci. Kdor ne more pisati v svoji materinščini, je za marsikaj prikrajšan, kdor ne more govoriti v materinščini, se ne more nikoli do kraja izpovedati.

Kadar torej nastane mrtvo, breždušno besedilo v tujem jeziku, je to po svoje razumljivo in opravičljivo, če pa nastane mrtvo besedilo, besedilo brez duše v materinščini, je znamenje neresnega, mehničnega, zlaganega, breždušnega razmerja do jezika.

Z jezikom moramo torej ves čas živeti; ne samo, da ga kot otroci usvajamo in se ga potem v šoli učimo in ga zavestno in s ponosom uporabljamo, temveč mu moramo dati tudi življenje, dušo, srce.

Janko Moder

TISKOVNI SKLAD

ARGENTINA: José Drašček 20.– US\$
AVSTRILIJA: Vera Maria Volk 50.–
Asch, Martin Kladošek 30.– Asch.

ANGLIJA: Vladimir Gmajner 550.–
din, Slavka Bitvus 1.– Lstg.

AVSTRALIJA: Ivan Krajnc 2,58 Lstg,
Anita Barwa 3,74 Lstg, Alois Golf 1.000.–
din, Stanko Cesar 2,62 Lstg, Hermina
Volk 8.– a\$, Anica Sivec 5,15 Lstg, Ivanka
Škof 8.– a\$, M. S. Debelak 20.– A\$, Marjan
Novak 1,20 a\$, Herman Muster 3,21
Lstg, Erika Fras 1,38 Lstg, Zdenka Novak
8,57 Lstg, Vlado Celin 500.– din.

BELGIJA: Mirko Kruder 80.– Bfr, Milena
Strgar-Križnič 11.– DM, Anna Rigelnik-Sollai
160.– Bfr, Franc Miška 80.– Bfr,
Kristina Rosulnik 330.– Bfr, Francka
Kovše-Kalan 200.– Bfr.

FRANCIJA: Janez Gjerek 5.– FF, Antonia
Kunej 10.– FF, Štefan Kogej 25.– FF,
Stojan Cirk 10.– FF, Rudolf Šega 500.–
din, Ivana Gornik 500.– din, Štefanija
Vozel 5.– FF, Francka Prek 10.– FF,
Victor Factor 40.– FF, Jean Demšar 10.–
FF, Olga Lavrič 100.– din, Jean Pribošek
20.– FF, Louis Mlakar 200.– din, Hermina
Brefort 10.– FF.

HOLANDIJA: Milka Oonincx-Martinčič
160.– din, Mici Michon 300.– din.

JUGOSLAVIJA: Frank Muha 400.–
din, Jelka Senegačnik 170.– din, Franjo
Grosman 170.– din, Fani Štrukelj 170.–
din, Frank Milavec 20.– US\$.

KANADA: Frank Šoštarič 4.– c\$, Jakob
Levstek 4.– c\$, Ema Horvat 6.– c\$, Ludvik
A. Sluga 4.– c\$, John, Barbara Rožič
5.– c\$, August Golob 4.– c\$, Milan
Martinčič 4.– c\$, Franc Čelan 20.– c\$, Yugo-
slav Pensioners Club, Vancouver 4.–
c\$, Angelca Svetanic 3,70 c\$, Viktor Grlj
1.– c\$, Annie Urbancic 2.– c\$, Rose Pra-
prost 3.– c\$, Fani Celigoj 3.– c\$, Silvia
Vrh 2.– c\$, Ivanka Remic 2.– c\$, Anica
Žen 2.– c\$, Theresa Ritonja 2.– c\$, Frank,
Mary Vrhovsek 400.– din, Ivan Pecman
16.– c\$, Angela Sivec 1.– c\$, Andrej Oce-
pek 19.– c\$, Stan Pisek 10.– c\$, Milan,
Marina Stefanec 36.– c\$, John Sporar 5.–
c\$, Jurij Papa 5.– c\$, Frank Jemec 3.–
c\$, Vlasta, Andrej Bergant 10.– c\$, Nick
Novinschak 4.– c\$, Janez Premrl 2.– \$,
Cvetka Čemas 3.– c\$, Leslie Hull 6.– c\$,
Tatjana Sever 4.– c\$, Frank Lovko 10.– c\$,
Mimi Plevel 3.– c\$.

ZR NEMČIJA: Jožef Kocbek 10.– DM,
Marija Klajder 5.– DM, Jože Budna 5.–
DM, Anton Žekš 5.– DM, Štefanija Roter
12.– DM, Simon Potočnik 10.– DM, Ernest
Jamšek 200.– din, Vinzenz Mugerle

5.– DM, Miroslav Novak 5.– DM, Josef
Kastelic 330.– din, Marija Kirschenfanth
5.– DM, Anton Žebrek 5.– DM, Ivan
Jesih 5.– DM, Vinko Marinko 5.– DM,
Zdenka Schwarz 5.– DM, Feliks Kapun 5.–
DM, Franc Knaus 15.– DM, Ana Pulko 5.–
DM, Franc Kosmač 700.– din, Ludvik
Sečko nam je spet prinesel svojega »pra-
šička« (hranilnik) in v njem 237.– DM,
naknadno pa je daroval še 1.000.– din.

ŠVEDSKA: Vili Stamec 20.– Skr, Ma-
rija Kukovec 10.– Skr, Adolf Rec 20.–
Skr, Rozalija Lipič 5.– Skr, Ivan Šebalj 15
Skr, Štefanija Pevec 10.– Skr, Štefka Ur-
bič 10.– Skr, Alojz Bohinc 100.– Skr, Vik-
tor Semprimožnik 40.– Skr, Franc Gomil-
šek 20.– Skr.

ŠVIČA: Matilda Hofer 10.– Sfr.

USA: Frances Plut 2.– US\$, Joseph
Drasler 10.– US\$, Andy Gorjanc 4.– US\$,
Slavica Fisher 9.– US\$, Frances Vider 5.–
US\$, George Bole 5.– US\$, Frances Glaz-
er 4.– US\$, Ferdinand Pozek 3.– US\$,
Anica Zelko 1.– US\$, Stana Syzdek 28.–
US\$, Stanley Rogers 400.– din, Frances
Klein 5.– US\$, Barbara Payne 3.– US\$,
John Stupar 3.– US\$, Florence Unetic 7.–
US\$ in 2.100.– din, Yoyce Plemel 5.–
US\$, Cecilia Wolf 6.– US\$, Joseph Kosich
4.– US\$, Victor Skok 10.– US\$, Tončka
Simič 5.– US\$, Louis V. Jerin 4.– US\$,
Marija, John Brodnick 500.– din, Josephine
Vogrin 4.– US\$, August Sepetauc 5.–
US\$, Mary Ster 3.– US\$, Marica Lokar
2.– US\$, Mary A. Miller 4.– US\$, Mary
Tursich 1.– US\$, Paul J. Sifler 5.– \$, in
8.662.– din, Julia Gorshin 15.– US\$,
Frank D. Rode 200.– din, Karl Kocbek
20.– US\$, Martin Matjan 10.– US\$, Helen
E. Arko 10.– US\$, Ludvik Rantaša 15.–
US\$, Vida Košir 3.– US\$, Frank Bradach
3.– US\$, Pavla Makuc 3.– US\$, Emilie
Kroselj 3.– US\$, Anton Udovich 5.– US\$,
Frank Samsa 18.– US\$, Konrad Novak
46.– US\$, Frances Dragan 6.– US\$, John,
Anna Spiller 6.– US\$, Bianca Gray 2.–
US\$, Maria Benec 5.– US\$, Joško Jerkič
3.– US\$, Mary Laurich 1.– US\$.

Prispevki so bili vplačani do 1. oktobra
1984. Uredništvo in uprava se darovalcem
iskreno zahvaljujeta.

**Ob poletnem obisku so Progressivne
Slovenke Amerike darovale Slovenski
izseljenski matici ček v vrednosti 100–
US\$, Slovenska narodna podpora je-
dnota pa 300.– US\$.**

PREGOVORI IN REKI NA SLOVENSKEM

Pozimi otrokom češnje
obetamo.

Raje danes pečenega
škrjanca, kakor jutri
kokoš.

Sedme ure dež in stare
babe ples ne trajata
dolgo.

**KOLIKO
AMERIČANOV
SEDI NA NAŠIH
STOLIH?**

Vsak četrti Američan sedi na jugoslovanskem stolu.

SLOVENIJALES

največji jugoslovanski izvoznik na ameriško tržišče

SK Products Corporation
CITY OF INDUSTRY
Los Angeles, California
ZDA

mislimo
na glas

Dnevi voščil in toplih želja

December je takšen prečuden mesec. To je mesec, s katerim se poslavlja leto. Da bi bilo slovo manj žalostno, se december poslavlja z voščili in darili, s prazniki in praznovanji, z veselimi srečanji, a nemalokrat tudi z bridko žalostjo osamljenih.

Včasih je vesela decembrska praznovanja začel že svetnik Miklavž, ki goduje v prvem tednu. V Ljubljani je bil takrat na Kongresnem trgu, ki je danes Trg osvoboditve, Miklavžev semenj. Ta semenj je pomenil višek veselja nam, ki smo bili takrat večji ali manjši otroci. V dveh vrstah so stale stojnice, na katerih so prodajali različno kramo, med lectarijo pa večje in manjše Miklavže in parklje. Posebej zanimivi so bili tudi parklji-češpljevci, narejeni iz na žico nanizanih suhih češpelj. Fantini so prodajali šibe-miklavževke, s pisanim papirjem ovite leskovke in iz leskovk spletene korobače, ki so bili zatem vse leto staršem v izdatno pomoč pri vzgoji njihovih otrok.

Na sejmu so šle zelo v denar tudi različne piščalke. Te si lahko spoznal ob večerih, ko je ves trg odmeval od oglušujočih piskov, žvižgov in brlitzgov. Na predvečer Miklavževega godu si po cestah srečeval skupine Miklavža, enega ali več parkljev s koši in rožljajočimi verigami, ponekod je poleg capljal tudi belo oblečen angelček. Nekatere od teh skupin, ki so bile bolj gosposke, so se vozile celo v kočijah. Skupine so hodile po hišah in se ponujale staršem, da za mal denar v njihovem imenu obdarujejo otroke. Konkurenca je bila včasih huda, pa se je zgodilo, da sta se v Gosposki ulici srečali dve skupini in si skočili v lase. Najprej sta se Miklavža in parklji med seboj grdo ozmerjali, nato pa so se začeli mikastiti, nesrečni angelček pa se je naslonil na zid in bridko zajokal.

Ljudje so odpirali okna, se najprej nasmihali, ko pa so videli, da gre čisto zares, je nekdo poklical policaja. Tega pa pretepači niso čakali. Ko je policaj prisopihal, je našel tam le jokajočega angelčka, na tleh pa Miklavžovo brado in parkljev rep. Novico je še gorko

objavil takratni ljubljanski časopis Jutro. Greta Garbo, takrat najbolj znana ljubljanska kolporterka, ki jo je pod tem imenom poznala vsa Ljubljana. Ker si ga je sama sebi šaljivo nadela, saj je bila s svojo majhno čokato postavo filmski Garbo toliko podobna, kot je podoben slon papagaju, je že tisto jutro navsezgodaj stala na stopnicah glavne pošte in klicala na vse grlo: »Jutro, Jutro! Miklavži so se stepili. Hudič je izgubil rep, Miklavž pa brado!« Seveda je imela dobro kupčijo. Vsa Ljubljana pa se je še dolgo smejala.

Dandanes se je svetnik Miklavž s svojimi hudimi parklji malo umaknil v ozadje. Glavno besedo je prepustil dedku Mrazu, ki ima tudi v naši Ljubljani kar dosti opraviti. Njegove slovesnosti pa so v zadnjem decembrskem tednu. Miklavžev sejem je zamenjal novoletni sejem.

Ta sega od Prešernovega spomenika in Tromostja, po Čopovi ulici, do stare glavne pošte in še čez. Tam lahko dobiš skoraj vse, kar si zaželiš, ali pa skočiš malo v stran v katero izmed trgovin – seveda – če imaš primerno denarnico. Središče Ljubljane je v času novoletnega sejma posebej slavno razsvetljeno s pisanimi lučkami in vsako popoldne lahko srečaš dedka Mraza v mogočnem sprevodu z godbo, obdanega s kopicco pravljičnih bitij – brez hudobnega parklja.

Takšen je v glavnem bil in je danes december v naši Ljubljani.

Decembra pa se dogaja še marsikaj, pri nas kakor drugod po svetu. Tekamo po trgovinah, izbiramo in kupujemo razglednice in druge čestitke z božičnimi in novoletnimi simboli, da jih pišemo svojim dragim. Aj, koliko lepih besed in toplih želja morajo prenesti poštarji po vsem svetu v tistih dneh! Tako vroče so te želje, da bi svet zgorel od same ljubezni, če bi se uredile.

Pišeh čestitke, pišeh in pišeh, a včasih ti roka sama od sebe zastane, obstane ti misel. Obtiči in se ne gane. Vse, kar si napisal in nameravaš napisati, se ti naenkrat zazdi plehka in prazna, tisočkrat obrabljena fraza, nevredna tistega, kateremu hočeš voščiti. Začutiš, da bi bil za to voščilo edino primeren krepak stisk roke, topel in iskren. A kaj, ko so vmes morda dalje in dalje, ki se jih nikoli ne bo dalo premostiti...

V decembru, morda v kratki misli, tudi potegneš črto in narediš obračun z letom, ki se izteka. Kakšno je bilo? Dobro? Slabo? Najbrž vsakega malo. Morda je med tem letom za vselej odšel prijatelj, morda kdo od družine. Ko boste na silvestrovo posedli okrog praznične mize, bo njegov prostor prazen. Morda pa boste takrat ob praznični mizi sploh čisto sami?!

Nič za to! Saj bodo z vami spomini in verjemite mi, spomini so velikokrat lepši in prijetnejši od resničnosti.

Ina

slovenski
lonec

ZA PRAZNIČNO MIZO

OCVIRKOVA POTICA ALI ŠPEHOVKA

Ocvirkovih potic je več vrst. Prvotno špehovko so kmečke gospodinje pripravljale iz zmesne krušne moke, pozneje pa so začele pripravljati vedno boljše in bogatejše potice.

Ocvirkove potice so pekli pozimi, zlasti ob pustnem času in v času kolin in svežih ocvirkov.

OCVIRKOVKA IZ BELE MOKE

Sestavine: 50 dag moke, 2 dcl mleka, 5 dag raztopljenega masla, 2 dag kvasa, 2 jajci, 1 dcl kisle smetane, sol, ocvirki.

V skledo presejemo moko, v mleku razstopimo sol. Pripravimo kvas in ga pustimo vzhajati. Nato moki dodamo maslo, jajca, smetano in vzhajan kvas ter prilijemo mlačno mleko. Vse skupaj mešamo in testo dobro stepamo, da postane gladko. Obdelano testo postavimo na toplo, da vzhaja. Vzhajano testo razvaljamo precej na tanko in ga potresemo z odcejenimi mlačnimi ocvirki. Zvijemo in zavitek položimo v pomaščen model. Pustimo, da vzhaja pod rob pekača, postavimo model s špehovko v srednje vročo pečico in pečemo 3/4 do 1 uro.

OCVIRKOVKA IZ PREŠANIH OCVIRKOV

Sestavine: testo kot za ocvirkovko iz bele moke, jajca, ocvirki, malo masti.

Napravimo testo kot za ocvirkovko

iz bele moke. Ocvirke stisnemo, da so bolj suhi.

Vzhajano testo razvaljamo in ga premažemo z mešanico jajc in malo masti, nato potresemo po njem ocvirke, testo zvijemo in ga položimo v pomaščen model. Postavimo na toplo, da vzhaja. Ko ocvirkovka naraste pod rob modela, jo postavimo v ogreto pečico in pečemo približno eno uro.

To ocvirkovko lahko začinimo tudi s cimetom in sladkamo.

RJAVI MEDENJAKI Z MANDELJNI

Sestavine: 25 dag medu, 10 dag sladkorja, 20 dag zmletih prepraženih mandeljnov, sok ene limone, 25 do 30 dag moke, pol vrečke pecilnega praška, cimet.

Med segrejem do vrelišča, dodamo sladkor, mandeljne, limonin sok, cimet in pecilni prašek. Vse skupaj po-

gnetemo v čvrsto testo. Ugneteno testo naj nekaj ur počiva. Nato ga razvaljamo in s koleščkom za pecivo zrežemo na štirikotnike.

Pečemo jih v pomaščenem in z moko potresenem pekaču. Še preden jih vzamemo iz pečice, jih premažemo z medom, razredčenim z vodo.

JANEŽEV PIŠKOTNI KRUH

Sestavine: 10 dag moke, 3 cela jajca, 10 dag sladkorja, za noževno konico stolčnega janeža, maslo za pomazanje modela.

Jajca s sladkorjem stepamo v kotličku ali skledi toliko časa, da se spenijo. Nato vanje presejemo moko, rahlo premešamo in dodamo janež. Testo zlijemo v pomaščen podolgovat model in pri zmerni vročini pečemo 35 minut.

(Recepte zbrala in obdelala znana slovenska kuharica Kristina Merc-Matjašič.)

L.) je po poreklu iz območja Sirije in Palestine, v 13. stoletju pred našim štetjem je bila prenešena v Egipt in na otoke Male Azije, nato pa v Grčijo in sredozemske, evropske ter afriške države.

Znamka je natisnjena v Zavodu za izdelavo bankovcev v Beogradu v tehniki večbarvnega ofseta, na polah po 25 znamk.

Od 14. do 21. septembra pa je potekal v Jugoslaviji teden boja proti tuberkulozi. V tem tednu so natisnili doplačilne znamke, ki jih je oblikoval akademski slikar Aleksandar Daskalović iz Beograda. Na njih je upodobljena oljka, iz katere raste rdeči križ, tiskal pa jih je Zavod za izdelavo bankovcev v Beogradu.

V Sloveniji, Črni Gori, Srbiji in na Kosovem so v tem tednu uporabljali znamko v vrednosti 2,00 dinarja, v Vojvodini za 2,50 dinarja, na Hrvaškem pa za znamke od 2,00 do 8,00 dinarjev, v Bosni in Hercegovini ter Makedoniji pa za 1,00 dinar.

filatelija

Po bogati in lepi jeseni bodo filatelisti spet uživali pri zbiranju in urejanju svojih zbirk, katere bodo lahko dopolnili s serijami, ki jih je v septembru izdala Skupnost JPTT.

1. septembra je namreč prišla v obtočje serija štirih priložnostnih znamk, ki v okviru dolgoročno planirane izdaje »Muzejski eksponati« obsega motive otroških zibelk z ozemlja Jugoslavije. Otroške zibelke so s povečanjem življenjske ravni postajale vse udobnejše, vedno pa so bile izdelane iz lesa in različnih oblik ter primerno okrašene. Motivi za to serijo znamk so iz zbirke Etnografskega muzeja v Beogradu in segajo v obdobje prehoda iz

XIX. v XX. stoletje. Upodobljeni so naslednji motivi:

- Zibelka »Beška« iz okolice Bihaća v BIH na znamki za 4,00 din
- Visoka zibelka z enim locenom iz Črne gore na znamki za 5,00 din
- Visoka zibelka z enim locenom iz okolice Skopske Črne gore v Makedoniji na znamki za 26,00 din
- Nizka zibelka z enim locenom iz okolice Rasine v Srbiji na znamki za 40,00 din.

- Znamke so bile natisnjene v Zavodu za izdelavo bankovcev v Beogradu v tehniki večbarvnega ofseta. Likovno podobo jim je dal akademski slikar Dušan Lučić iz Beograda.

Znamko za 5,00 din, ki je izšla 15. septembra, je grafično obdelal akademski slikar mr. Dimitrije Judov po fotografiji Djordja Popovića iz Budve. Na znamki je upodobljeno staro oljčno drevo iz naselja Mirovice pri Baru. Prevladuje mnenje, da je staro več kot dvatisoč let. Raste na približno 100 m² širokem prostoru, obseg debla meri 10 metrov in še vedno rodi. Pripada pa vrsti rumenih oljk, ki prevladujejo v črnogorskem primorju. Na svetu sta po nekaterih podatkih le še dve takšni oljki približne starosti in sicer »sveta oljka« v Jeruzalemu in oljka v Palermu.

Prastara kultura oljk (*Olea europea*

vaš
kotiček

Poizvedba

Pogrešam svojega brata Jožefa Grašiča, iz občine Šmarje pri Jelšah, ki je bil leta 1943 odpeljan v Nemčijo in se mi je javil iz Dresdena. Kdor bi karkoli vedel o njem, prosim, da mi sporoči na naslov: Emilija Košir, Celovška 462, 61210 Ljubljana-Šentvid.

Začasno zaposleni v Nemčiji in sorodniki doma potujte z rednimi tedenskimi leti, ki so namenjeni samo vam in vašim sorodnikom doma; leti so do 50% cenejši od rednih linij

Letimo:

Z INEX ADRIA AVIOPROMETOM lahko poletite tudi na domačih linijah, ki jih vzdržuje med vsemi jugoslovanskimi mesti

Düsseldorf
Frankfurt
Hamburg
Hannover
Stuttgart

Zagreb
Split
Beograd
Sarajevo
Skopje

Düsseldorf
Frankfurt
Hamburg
Hannover
Stuttgart

Prodaja kart in informacije: JUGOSLAVIJA

INEX ADRIA AVIOPROMET
61000 LJUBLJANA, Kuzmičeva 7
Tel.: (061) 313-366, 320-970, Tlx.: 31-268

Predstavništva:
INEX ADRIA AVIOPROMET
11000 Beograd, Kolarčeva 8
Tel.: (011) 623-421, 623-172, Tlx.: 12-770

INEX ADRIA AVIOPROMET
71000 Sarajevo, Maršala Tita 67 a
Tel.: (071) 532-213, 533-213, Tel.: 41-709

INEX ADRIA AVIOPROMET
91000 Skopje, Gradski zid, blok 4, lokal 8
Tel.: (091) 221-128, 221-406, Tlx.: 51-179

Prodaja kart in informacije:
Grimex
6000 Frankfurt/Main 1 – Postfach 16120 –
Wilhelm-Leuschnerstraße 25
Telefon (0611) 2573250, 2573251, 2573253

INEX ADRIA AVIOPROMET
81000 Titograd, Ivana Vujoševića 46
Tel.: (081) 44-284, 51-529, Tlx: 61-316

ali pri **INEX ADRIA AVIOPROMET**
air-bus reisen 41000 Zagreb, Praška 9
6000 Frankfurt/Main 1 Tel.: (041) 433-333, 433-510
Münchener Str. 42

Tel.: (0611) 2573201 in vse turistične poslovalnice v Sloveniji in
4000 Düsseldorf 1 Jugoslaviji
Steinstraße 20

Tel.: (0211) 320730+320739 Na voljo so vam dodatni leti za Veliko noč, Božič
2000 Hamburg 1 in Novo leto za obiske vaših najdražjih
Glockeng eBerwail 1s

Tel.: (040) 331610+331619

3000 Hannover
Andreastraße 7
Tel.: (0511) 327314+327315

7000 Stuttgart 1
Friedrichstr. 9 a
Tel.: (0711) 290956+290957

NOVA KNJIŽNA ZBIRKA

M založba
mladinska
knjiga

HRAM

PETDESET SLOVENSkih ROMANOV IN POVESTI V 52 KNJIGAH

NOVO!

Nova zbirka slovenskih romanov bo pravo bogastvo vsake osebne ali družinske knjižnice, saj prinaša petdeset izbranih del slovenske romansirane proze — od Ciglerjeve Sreče v nesreči do Jančarjevega Galjota, od Tavčarjeve Visoške kronike do Kavčičevega Zapisnika, od Stritarjevega Zorina do romana S poti Izidorja Cankarja.

Pripravljavci zbirke dr. Matjaž Kmecl, dr. Jože Koruza in prof. Janez Mušič so vanjo uvrstili najpomembnejša dela vseh značilnih vrst ali tipov slovenskega romana, med katere sodita tudi zgodovinski in biografski roman, kot sta Finžgarjev Pod svobodnim soncem in Slodnjakov Pogine naj pes.

Vsa dela imajo spremne študije, ki so jih napisali slavistični in drugi strokovnjaki, ter pomembnejše življenjepisne in bibliografske podatke o avtorjih.

Zbirka Hram bo izhajala v svežnjih po pet knjig spomladi in pet jeseni — skozi pet let. V vsakem svežnju pa se bo prepletalo staro in novo, zahtevnejše in »lažje«.

Vse knjige so enotno oblikovane in vezane v temno rdeče umetno usnje. Naslovi in okrasji na hrbtih in naslovnih straneh platnic so vtisnjeni z zlato folijo, kar daje knjigam izjemno lepo celostno podobo, ki jo je zasnoval Julijan Miklavčič.

I. LETNIK

SREČA V NESREČI,
Janez Cigler
CIKLAMEN IN
AGITATOR,
Janko Kersnik
ŠENTPETER,
Juš Kozak
MENUET ZA
KITARO,
Vitomil Zupan
GALJOT,
Drago Jančar
ZORIN,
Josip Stritar
POŽGANICA,
Prežihov Voranc
POMLADNI DAN,
Ciril Kosmač
APRIL,
Mira Mihelič
ZAPISNIK,
Vladimir Kavčič

II. LETNIK

ABADON,
Janez Mencinger
S POTI,
Izidor Cankar
GADJE GNEZDO,
Vladimir Levstik
VISOŠKA KRONIKA,
Ivan Tavčar
PLEBANUS
JOANNES,
Ivan Pregelj
OVČAR MARKO,
Janez Jalen
ČRNI DNEVI IN BELI
DAN,
Dominik Smole
SVETI PAVEL,
Pavle Zidar
GRMADA,
Beno Zupančič
LJUBEZEN,
Marjan Rožanc

III. LETNIK

DESETI BRAT,
Josip Jurčič
V KRVI,
Fran Govekar
KONTROLOR
ŠKROBAR,
Alojz Kraigher
LUKARJI,
Anton Ingolič
ALAMUT,
Vladimir Bartol
SENČNI PLES,
Alojz Rebula
POT NE PELJE
V DOLINO,
Ignac Koprivec
MOJA DRAGA IZA,
Ivo Zorman
OČETA VINCENCA
SMRT,
Peter Božič
TRIPTIH AGATE
SCHWARZKOBLEK,
Rudi Šeligo

IV. LETNIK

GOSPODIN FRANJO,
Fran Maselj Podlimbarski
KAPLAN MARTIN
ČEDERMAC,
France Bevč
NA KMETIH,
Ivan Potrč
ONKRAJ PEKLA
SO LJUDJE,
Boris Pahor
INKVIZITOR,
Mimi Malenšek
BRUSAČ,
Smiljan Rozman
RESNIČNOST,
Lojze Kovačič
NIOBA,
Karel Grabeljšek
STENA,
Tone Svetina
JOŽEF,
Jože Snoj

V. LETNIK

DALJAVE,
Matej Bor
MILOVA ZALA,
Jakob Sket
HIŠA MARIJE
POMOČNICE,
Ivan Cankar
POD SVOBODNIM
SONCEM,
Franc Saleški Finžgar
POGINE NAJ, PES,
Anton Slodnjak
VODNIK
PO LJUBLJANI,
Jože Javoršek
STRICI SO MI
POVEDALI,
Miško Kranjec
OBNEBJE
METULJEV,
Andrej Hieng
NOČ DO JUTRA,
Branko Hofman
ODSTRANITEV MOJE
VASI,
Florjan Lipuš

Podrobnejše informacije o novi knjižni zbirki HRAM in o vseh drugih naših izdajah vam bomo poslali po pošti, če boste želeli. Pišite nam na naslov: MLADINSKA KNJIGA, Izvozni oddelek, Titova 3, 61000 Ljubljana, Jugoslavija. Na ta naslov sprejemamo tudi naročila za zbirko HRAM.

Rastline potrebujejo ljubezen in

SUBSTRAL®

SUBSTRAL – tekoče mineralno gnojilo, vsebuje idealno razmerje dušika, fosforja, kalija in posebno pomembne mikroelemente.

SUBSTRAL – primerna hrana za vse zimzelene in cvetoče rastline.

SUBSTRAL – krepi rastline in omogoča obilnejše cvetenje.

Sobota naj bo dan za Substral.

 Kozmetika